

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS

TA'LIM VAZIRLIGI BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

Boshlang'ich ta'lim kafedrası

Qayd raqami _____

“Tasdiqlayman”

O`quv ishlari bo`yicha

prorektor D.Q Durdiyev

« ____ » _____ 2018 yil

“TABIATSHUNOSLIK VA UNI O`QITISH METODIKASI”

FANI BO`YICHA

O`QUV-USLUBIY MAJMUA

2-kurs (III- sem)

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar

Ta'lim sohasi: 110000 – Pedagogika

Ta'lim yo'nalishi: 5111700– Boshlang'ich ta'lim va sport, tarbiyaviy ish

BUXORO-2018

O`quv-uslubiy majmua O`zbekiston respublikasi Oliy va o`rta maxsus ta`lim vazirligining 2017-yil 18 08 BD-5111700-3.080-24 08 buyrug`i bilan tasdiqlangan namunaviy o`quv dasturi asosida tuzildi.

O`.U.M ning mualliflari:

G`.M. Sayfullaev b.f.n. dotsent

Taqrizchilar: B.O.Komilova : Biologiya kafedrasida b.f.n. dotsent

L.X.Alimova Biologiya kafedrasida o`qituvchisi.

Kafedra yig`ilishi bayoni №1 “___” 08. 2018- y.

Kelishilgan

Fakultet kengashi raisi: dots. UMAROV B.J.

Fakultet yig`ilishi bayoni №1 “___”.08.2018- y.

OTMO`MK raisi _____ D.Q.Durdiyev

OTMO`MK yig`ilishi bayonnomasi № ___ “___” ___ 2018- y.

Buxoro davlat universiteti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti

Boshlang'ich ta'lim kafedrası

1-son yig'ilishining

Bayonnomasi

Buxoro shahri.

2018 - yil ___ avgust

Qatnashdilar: Kafedra mudiri prof. Maxmudov M.X, dotsentlar; T.Choriev Y.Azimov, F.M.Qosimov, S.Avezov, G'.Sayfullaev, B.Jamilova, N.Safarova, F.Safarov, Sh.Istamova, H.Nusratova, katta o'qituvchilar M.Qosimova, N.Adizova, N.Tosheva, M.Hakimova, Z.Umurov o'qituvchilar R.Jumaev, G.Umarova, M.Ro'ziyeva, I.Davronov, M.Akramova, H.H.Raxmatov, R.Qo'ldoshev.

Kun tartibi:

2018-2019 o'quv yiliga mo'ljalangan o'quv-uslubiy majmualar muhokamasi.

Eshitildi:

M.X.Maxmudov (kafedra mudiri): Kafedra professor - o'qituvchilari tomonidan fanlar bo'yicha o'quv-uslubiy majmualar tayyorlanganligini aytib o'tdi. Barcha o'quv-uslubiy majmualar uchun taqrizlar mavjud va ularni muhokama qilgan holda tasdiqlab berishlarini so'radi.

Yig'ilish kotibasi H.Ch.Husratova va kafedra azolari muhokamasiga quyidagi o'quv-uslubiy majmualarni taqdim etdi.

1. Matematika 2-kurslar (BTU) – Tuzuvchilar.Katta o'qituvchi: Qosimova M

2. Matematika o'qitish metodikasi 2-3-kurslar (BTU) – Tuzuvchi dots. Qosimov F.M, o'qituvch M.Hakimova.
3. Mehnat o'qitish metodikasi 2-3-kurslar (BTU) - Tuzuvchilar: dots. M.M.Tilavova
4. Matematika 2-kurs (BTU) - Tuzuvchi: o'qituvchi :Yo'ldoshov B.N.
5. Elementar matematik tasavvurlarni shakllantirish III-kurs - Tuzuvchi: O'qituvchi Umarova G.U.
6. Ona tili 1-2-3-4-kurslar (BTU) - tuzuvchilar: dots. F.Safarov, M.Ro'ziyeva
7. Ona tili o'qitish metodikasi 2-3-kurslar (BTU) - tuzuvchilar:dots. A.Hamroyev, o'qituvchi N.Adizova
8. Ona tili va adabiyoti 2-kurslar(BTU)- tuzuvchi: dots. B.Jamilova
9. Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi 2-3-kurs (BTU) – tuzuvchi: dots. G'.Sayfullayev
10. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti 1-2 kurs – (MT)o'qituvchi I.Davronov
11. Pedagogika fanlari o'qitish metodikasi 4kurs.- MT- O'qituvchi I.Davronov
12. Qiyosiy pedagogika 2-kurs Katta o'qituvchi N. Tosheva
13. Umumiy pedegogika 1-kurs BTU(r)- I.Davronov

Yuqoridagi o'quv-uslubiy majmualar muhokamasi yuzasidan dotsentlar G'.Sayfullayev, F.Qosimov, Y.Azimov o'zlarining fikr-mulohazalarini bildirdilar.

KAFEDRA YIG'ILISHI QAROR QILADI.

1. Kafedra o'qituvchilari tomonidan tayyorlangan 2018-2019 o'quv yili uchun mo'ljallangan o'quv-uslubiy majmualar tasdiqlansin.

2. Ushbu qarorning tasdig'i fakul'tet kengashidan so'ralsin.

Yig'ilish raisi:

M.X.Maxmudov

Yig'ilish kotibasi:

H.Ch.Nusratova

Buxoro davlat universiteti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti

Ilmiy kengashining 1-yig'ilishi

bayonnomasidan ko'chirma

Buxoro Sh.

2018-yil ___ avgust

Qatnashdi: Ilmiy kengash a'zolari va fakul'tet o'qituvchilari

Kun tartibi:

O'quv uslubiy majmualarni tasdiqlash.

A) "Boshlang'ich ta'lim" kafedrası professor o'qituvchilari tomonidan o'quv-uslubiy majmualar muhokamasi.

Eshitildi:

B.UMAROV fakul'tet dekani – Fakultet jamoasi O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" ni bajarishga katta e'tabor berib kelmoqdalar. Jumladan, o'quv uslubiy, ilmiy, tadqiqot va ma'naviy-marifiy ishlar salohiyatini yanada oshirish maqsadida ishchi o'quv rejalari, ma'ruzalar matni, tarqatma materiallar, reyting ishlanmalarining yangi variantlarini ishlab chiqish; bitiruv malakaviy ishlari va kurs ishlari sifat darajasini yanada o'stirish; pedagogik amaliyot mazmuni yangi yangi materiallar bilan boyitilib, darslarni sifatli o'tishga erishish; talabalardan fanlar bo'yicha mantiqiy fikrlay olish malakasini o'stirib borish; aspirantlar ilmiy tadqiqot ishlarini jonlantirish; darslik, o'quv-uslubiy majmualarni tayyorlash shu tarzda tashkil etishni ta'kidladi.

Hozirgi kunda “Boshlang`ich ta`lim” kafedrası professor-o`qituvchilari tomonidan tayyorlangan 2018-2019-o`quv yili uchun mo`ljallangan o`quv-uslubiy majmualar tayyorlanganligi hamda ushbu o`quv-uslubiy majmualar kafedraning 2018 yil ___ avgust 1-yig`lishida muhokama qilinganligi aytib o`tib, fakul`tet ilmiy kengash a`zolari tomonidan ushbu jmualarni tasdiqlab berishni so`radi.

So`zga chiqdilar:

F.M.Qosimov (Boshlang`ich ta`lim kafedrası dotsenti): - Chindan ham kafedramiz o`qituvchilari tomonidan o`quv-uslubiy majmualar tayyorlangan. Bu majmualardan o`quv jarayoniga kerak bo`ladigan barcha meyyoriy hujjatlar o`z aksini topgan bo`lib, ta`lim samaradorligini oshirishda bevosita xizmat qiladi. Shu sababli yuqoridagi majmualarni tasdiqlab berishingizni so`rayman.

Qaror qilindi:

1. “Boshlang`ich ta`lim” kafedrası o`qituvchilari tomonidan tayyorlangan 2018-2019- o`quv yili uchun mo`ljallangan o`quv uslubiy majmualar tasdiqlansin.
2. Tasdiqlangan o`quv-uslubiy majmualar o`quv jarayoniga tadbiq etilsin.

Yig`ilish raisi:

B. UMAROV

Yig`ilish kotibi:

H. M. NUSRATOVA

Mundarija

I. O`quv materiallar	bet
O`tilayotgan fanning asosiy nazariy materiallari.....	bet
Amaliy va Laboratoriya mashg`uloti mavzulari.....	bet
II. Mustaqil ta`lim mashg`uloti mavzulari.....	bet
III. Glossariy.....	bet
IV. Ilovalar:.....	bet
Fan dasturi.....	bet
Ishchi fan dasturi.....	bet
Tarqatma materiallar.....	bet
Testlar	bet
O`UMning electron varianti.....	bet

TABIATSHUNOSLIK O'QITISH METODIKASI FANINI O'RGANISH BO'YICHA

MA'RUZALAR MATNI

1-Mavzu :

1- Mavzu: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari.

Reja:

- 1. Tabiatshunoslik tushunchalarning klassifikatsiyasi.**
- 2. Tabiatshunoslik tushunchalarining shakllantirish bosqichlari.**
- 3. Umumiy, geografik va biologik tushunchalar, tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish usullari.**

Tayanch so'zlar va iboralar.

Tur, avlod, oila, sinf, tip, umumiy tushunchalar, yakka tushuncha, yig'ma tushunchalar,

Boshlang'ich sinflarda tabiat to'g'risidagi bilimlar tarkibiga jonsiz tabiat jismlari va hodisalari, o'simlik va hayvonlar, odam tanasining tuzilishi va salomatlikni muxofaza qilish, yilning fasllarida qishloq xo'jalik mehnati to'g'risida tasavvur va tushunchalar, oddiy jo'g'rofik tasavvur hamda tushunchalar kiradi. Atrof olam bilan dastlabki tanishish ularning sezgi organlarining qabul qilishiga asoslanadi. Olamni bilib olishning birinchi bosqichi-bolalarning barcha yangilarni qarab chiqishga iloji bo'lsa ushlab

ko`rishga qaratilgan tug`ma intilishdir. Shunga ko`ra dastlabki tasavvurlar va tushunchalarni shakllantirishga o`quvchiga o`rganish ob`ekti bilan bevosita muloqotda bo`lish imkoniyatini berishi kerak. Ekskursiyalarda, kuzatishlar vaqtida o`quvchilar kundalik xayotning narsalarini qabul qilib, ulargi o`xshashlik va tafovut belgilarini topadilar. Ularda oddiy tushunchalar shakllanadi. Fikrlash jarayonida bolalarda aniq fikrlar vujudga keladi. Fikt bevosita qabul qilish va tasavvurlar asosida shakllanadi. Fikrlash faoliyati jarayonida bolalarda atrof olam to`g`risida tushunchalar shakllanadi. Tushuncha ochib beriladigan fikrlar yig`indisi uning mazmunini tashkil qiladi. Tabiat jismlari yoki ob`ektlarining birortasi to`g`risida bolalar qanchalik ko`proq fikr aytasalar, tushunchalar mazmun jihatdan chuqurroq bo`ladi.

Tabiatshunoslikni o`rganishda bolalar oladigan tushunchalar jo`g`rofiy (umumiy, aloxida va yig`ma) va biologik (tur va avlod) tushunchalariga bo`linadi.

Tabiatshunoslik tushunchalari- bu umumiy muhim belgilari bilan birlashtirilgan ob`ektlar, hodisalar, jismlarining butun guruhi to`g`risidagi umumlashtirilgan bilimlardir.

Tushunchalar tasavvurlardan farqlidir.

Tasavvur- sezgi organlar faoliyatining, hotiraning yoki tasavvur qilish mahsulidir.

Tushuncha – tafakkur mahsuloti hisoblanadi. Tushunchalar qabul qilinadigan va tasavvur etiladigan narsalar ustida fikr yuritish natijasida vujudga keladi. Tushuncha butun narsalar sinfiga taaluqli umumlashgan mazmunni aks ettiradi.

Tasavvurlar tushunchalarning sezgili asosi hisoblanadi, biroq tasavvurlar bilan tushunchalar o`rtasida keskin chegara yo`q. Tasavvurlar mazmunning

boyib borishi, ularda narsalarning muhim xossalarini tobora ko`proq aks ettirib borishi bilan umumlashadi va tushunchalarga aylanadi. Tabiatshunoslikni o`rganishda bolalar Toshkent, Sirdaryo, Tyan`-SHan` tog`lari kabi yagona tushunchalar; tog`lar, daryolar, shaharlar kabi umumiy tushunchalar; archa, qarag`ay, tyerak, namatak, jasmin, oq quyon, kulrang quyon kabi tur tushunchalari; daraxt, buta, quyonlar va boshqa avlod tushunchalari bilan uchrashadilar. Tabiatshunoslikni o`qitish jarayonida jo`g`rofiy tushunchalarini biologik tushunchalar bilan bog`lanishiga e`tibor bermoq zarur. Maktabda o`qishning birinchi yilida bolalar atrof olam bilan tanishish o`quv kitobidan yertak va hikoyalarni o`qish, tabiatdagi kuzatishlar asosida o`simlik va hayvon organizmlari to`g`risida umumiy **oddiy** tabiatshunoslik **tushunchalarini** oladilar. Kelgusi sinflarda ular tajribalar o`tkazishda, kuzatishlar, ekskursiyalar, amaliy ishlar vaqtida tabiat to`g`risidagi **konkret tushunchalarga** ega bo`ladilar.

Umumiy tushunchalarni shakllantirishda o`qituvchi:

✓ ob`ektlarni maqsadga yo`nalgan holda qabul qilib olishlinishni tashkil qilishi;

✓ tabiat jismlari va hodisalari to`g`risida har bir yangi tushunchani tahlil qilishi va barcha narsalarda, ilgari o`zlashtirilganlarda takrorlanadigan muhim belgilarni ajratishi;

✓ ikkinchi darajali uncha muhim bo`lmagan barcha belgilarni mavhumlashtirish, buning uchun uncha muhim bo`lmagan turlanadigan belgili, lekin muhim belgilarini saqlagan (lola va binafsha, boychechak va lola) narsalardan foydalanish lozim.

Tabiatshunoslik tushunchalarni shakllantirishda har xil operatsiyalar: sintez, tahlil, taqqoslash, mavxumlashtirish, konktetlashtirish, umumlashtirishdan foydalanishga alohida ahamiyat berilish kerak.

Yakka tushunchalar – bu yoki boshqa narsalarga, hodisalariga xos boʻlgan yakka belgilardir. Agar umumiy tushunchalar atamalar bilan mustaxkamlansa, yakka tushuncha nomlar yoki shaxsiy ism bilan ifodalanadi, chunki uning nomida boshqa obʻekt boʻlmaydi. Yakka tushunchalarini shakllantira borib, umumiy tushunchani ochishga alohida eʼtibor berish lozim. Tabiatshunoslik darslarida yakka tushunchalardan tashqari **yigʻma tushunchalar** ham shakllanadi. Ular umumiy belgilarga ega boʻlgan yakka tushunchalardat tarkib topadi. Yigʻma tushunchalarga kiradigan har bir yakka tushuncha oʻzining individual hususiyatini saqlaydi. Tabiatshunoslik tushunchalari bevosita qabul qilish- kuzatishlarga asoslanib, oʻrganilayotgan narsa yoki hodisa toʻgʻrisida aniq va ravshan tasavvur hosil qilingan sharoitda toʻgʻri boʻlishi mumkin. Tushunchani birlamchi tarzda hosil boʻlishida obʻektlar va koʻrgazma matyerialning har xil turlari katta ahamiyatga egadir.

Oʻquvchilar tafakkurini rivojlantirmasdan, ularni fikrlash ishiga jalb qilmasdan turib tushunchalarning oʻzlashtirilishiga yerishish mumkin emas.

Tabiatshunoslik tushunchalarni oʻzlashtirishda predmetlararo bogʻlanishlar (musiqqa, oʻqish, matematika, ona tili, mehnat, rasm) katta ahamiyatga ega.

Predmetlararo aloqalardan muntazam ravishda foydalanish bolalarning ilgari olingan bilimlarni qoʻllanishiga, oʻquv faoliyatning barcha turlaridan mantiqiy bogʻlanish oʻrnatishga oʻrgatadi. Oʻqituvchi tushunchalar tarkibini bilib, ularni tashkil qiluvchi elementlari boʻyicha oʻquvchilar bilimini obʻektiv baholashi mumkin. Tushunchalarni oʻzlashtirishning qadrini bilish oʻqituvchiga oʻqitishning borishini fahmlashga, bilimni oʻzlashtirish jarayoniga toʻgʻri rahbarlik qilishga yordam beradi. Tushunchalarni ajratib oʻqituvchi tegishli metodik uslublarni tanlaydi va qoʻllanadi.

2- Mavzu: Tabiatshunoslikni o`qitish metodlari.

Reja:

- 1. O`qitish metodning modeli, metodlar klassifikatsiyasi.**
- 2. Metodik uslublar, tabiatshunoslikni o`qitishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalar.**
- 3. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash.**

Tayanch so`zlar va iboralar.

Metodlar, uslublar, Tasviriy qurollarni, tabiiy qurollar, takrorlovchi suxbat.

Ta`lim-tarbiya jarayoni-bu o`qituvchining o`rgatuvchilik faoliyati bilan o`quvchilarning o`qish faoliyatining uyg`unlashishidir. O`qitish metodi - o`qituvchining bilimlar berish va ularni o`quvchilar o`zlashtirib olish usuli.

O`qitish metodlari haqidagi masalalar-tabiatshunoslikni o`qitishda eng muhim masalalardan biri hisoblanadi. U tabiatshunoslik tasavvurlari, yuqori ta`lim va tarbiya ishlarida katta imkon yaratadi.

Tabiatshunoslikni o`qitish metodlari 3 ta guruxga bo`linadi:

1.Og`zaki metodlar (o`qituvchining matyerialni og`zaki bayon qilish, suxbat, kitob bilan ishlash).

2. **Ko`rgazmali metodlar** (namoyish qilish) (ko`rsatish), mustaqil kuzatishlar, ekskursiya jarayonida kuzatishlar olib borish).

3. **Amaliy metodlar** (og`zaki va yozma mashqlar, grafik) (chizma) va (laboratoriya ishlari).

Metodik uslub- bu faqat metodning unsurlaridan biri, uning tarkibiy qismi (ko`rgazmali qurollarni, kinofilmlarning fragmentlarini, diafilm, diapozitivlarni ko`rsatish, doskadagi temalarni, rasmlarni foydalanish tajribalarini namoyish qilish, maktab oldi maydonchasidagi amaliy ishlar faoliyatini ko`rsatish va boshqalar). Metodlar va metodik uslublar bir-birlari bilan chambar-chas bog`liq. Masalan, didaktik birligini olsak o`quvchilar bajaradigan tajribalar o`qitish metodi hisoblanadi, tajribani o`qituvchi tomonidan hikoya vaqtida namoyish qilinishi metodik usul. Yoki metod va uslublar bir-birlarini to`ldiradi va o`rganilayotgan tabiat jismlari va hodisalarini bolalarning qabul qilishini yaxshilaydi, to`g`ri shakllanishiga katta yordam qiladi.

Hikoya O`quvchilarga bilim berishning yetakchi metodi o`qituvchining jonli so`zi – hikoyadir.

O`qitish amaliyotida hikoyaning bir necha turi mavjud: aytib berish, ta`riflash, xarakterlash, tushuntirish, muxokama qilish.

Aytib berish- bayonning shunday turiki, unda konkret fakt va voqea, jarayon yoki xarakterlar haqidagi ravon gapirib beriladi. Hikoya shoxod tomonidan olib boriladi.

Ta`riflash- muallif borliq jismlar va hodisalarning xususiyatlari haqida izchil bayon qilinadi.

Xarakterlash- jism va hodisaning belgi va xususiyatlarini sanab o`tishdan iborat.

Tushuntirish- bayonning bir turi, unda yangi tushunchalar, atamalar ochib beriladi, sabab- oqibatlar bog'lanishi, tobe'lik belgilanadi (hodisani mantiqiy tabiati ochib beriladi).

Muxokama qilish- bayon qilish bo'lib, unda o'quvchilarni xulosa va xotimaga olib keluvchi qoida va isbotlarning izchil rivojlanishi beriladi. Hikoyaning bu turida o'rganilayotgan hodisani taxlil qilish zarur bo'lganda foydalaniladi.

Hikoyaning xar qanday turi ushbu didaktik talablarga: tanlangan matyerialning ilmiyligi va yuqori g'oyaviyligiga; mantiqiy izchillik va isbotlanuvchanligiga; o'qituvchi nutqini tasviriy va hisobiy bo'lishligiga javob berishi kerak.

Suxbat metodi tabiatshunoslik darslarida hikoyaga qaraganda ko'proq qo'llaniladi. Bu metodning mohiyati shundaki, u o'qituvchiga o'quvchilarni yaxshiroq bilib olishga imkon beradi, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi, jamoa ishiga jalb qiladi.

Suxbat yangi matyerialni o'rganishda, kuzatishlar yoki amaliy ishga yakun chiqarishda, ekskursiyalar o'tkazishda, o'rganilgan matyerialni takrorlashda, shuningdek, tajribalarni qo'yish va namoyish qilishda, tabiiy, tasviriy hamda ekran vositalari, darslik, sinfdan tashqari o'qish uchun adabiyot bilan ishlashda qo'llaniladi.

Suxbar qanday didaktik masalalarni yechishiga qarab: kirish suxbati, takrorlovchi suxbat, bayon qiluvchi suxbat va yakunlovchi suxbat turlariga bo'linadi.

Kirish suxbati yangi bo'lim yoki yangi mavzu o'rganish oldidan foydalaniladi. Uning maqsadi o'quvchilardagi darsda o'rganiladigan masala bo'yicha tasavvurlarini aniqlash yoki tiklash. *Takrorlovchi suxbat* o'rganilingan matyerialni mustaxkamlash va faxmlab olishga yordam beradi.

U yangi matyerialni o`rganilgandan keyin shu darsning o`zida, yoki mavzu, yoki bo`lim o`rganilgandan keyin o`tkaziladi va 5 daqiqadan 25 daqiqagacha vaqt olishi mumkin.

Bayon qiluvchi suxbat o`quvchilarning o`zlari tomonidan borliqni jism va hodisalarni kuzatishini nazarda tutadi. O`qituvchi tomonidan yo`naltirilgan o`quvchilar o`zlari uchun yangi ob`ekt va hodisalar bilan tanishadilar.

Bayon qiluvchi suxbat tadqiqiy xaraktyerga egadir, chunki u o`quvchilarning tabiiy ob`ektlarini kuzatishlariga asoslanadi. *Yakunlovchi suxbat* o`quvchilar o`rganilgan mavzu bo`yicha xulosa chiqara olishlari uchun o`tkaziladi. Bundan tashqari tasviriy qurollarni ko`rsatish asosida va o`qilgan darslik maqolasi asosida suxbatlar o`tkazish mumkin. Tasviriy qurollarni ko`rsatish asosidagi suxbat surat va rasmlardan foydalanilganda, yordamchi savollar bilan suratni taxlil qilish orqali yangi ma`lumotlar oladi. *O`qilgan darslik maqolasi asosida suxbatning* maqsadi-tabiati hodisalarni bolalar tomonidan to`g`ri tushunilganligini aniqlash, tabiatshunoslik maqolasini o`qitishdan olingan yangi bilimlarni mustahkamlash va tizimga solish. Pedagogik texnologiya — ma'lumotlarni o'zlashtirish uchun qulay shakl va usullardir.

Pedagogik texnologiya insonga oldindan belgilangan maqsad bo'yicha ta'sir o'tkazish faoliyati demakdir. Muammoli o'qitishning asosi — o'quvchilar bilish faolligini rivojlantirishdir. Muammoli o'qitishni o'z ichiga olgan darslarda o'quvchilarga yangi ma'lumotlarni o'zida saqlagan masalalarni hal qilish taklif etiladi, yoki ular bilimlarni o'zlashtirish va ularni amalda mustaqil qo'llanish usullarini egallab olsinlar.

Muammoli dars quyidagi bosqichlarga bo'linadi: darsda qo'yilgan muammoga o'quvchilarda qiziqish, yangi bilimlar olishga ehtiyoj uyg'otish, uning bilim olish tizimidagi ahamiyatini ko'rsatish.

3-Mavzu: Tabiatshunoslikni o`qitish metodlari. (2 soat).

Reja:

1. Metodik uslublar.

2. Tabiatshunoslikni o`qitishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalar.

Tayanch so`zlar va iboralar.

Fenologiya, tabiat jismlari, tabiat hodisalari, ekskursiya, sayohat, sayr, Tajriba, amaliy ishlar.

Kuzatish metodi tabiatni o`rganishning ko`rgazmali metodidir. Kuzatish vaqtida o`quvchilar tabiat jismlari va hodisalari ularning xususiyat va sifatlari, ular o`rtasidagi bog`lanishlar haqida tasavvurlar oladi. Kuzatish vaqtida o`quvchilar tomoshabingina bo`lib qolmasdan, narslarning xarakterli xususiyatlarini bilib olishga intiladi. Kuzatish jarayonida amaliy xaraktyerdagi bilimlar o`quvlari hosil qilinadi. Uzoq muddatli kuzatishlarga o`simliklarning o`sishi, daraxt bariglarining o`zgarishi, qushlarning uchib ketishi. Kuzatishlar kollektiv yoki yakka holda olib boriladi. Kuzatishga oson uddalasa bo`ladigan ob`ektlarni olgan yaxshi. Boshlang`ich sinflar uchun o`lkashunoslik kuzatishlari sistemali bo`lgan yaxshi. Kuzatishlarning natijalari yil fasllari bo`yicha kuzatishlar kalendarida belgilab boriladi. Javobi o`qituvchi tomonidan baxolanib, kuzatish kallendariga yoziladi. Tabiat va mexnat kallendarida yozilgan

ma'lumotlarni faqat tabiatshunoslik darslaridagina emas matematika, ona tili, mexnat ta'limi darslarida ham uyushtirgan yaxshi. Kuzatuvchanlik yaxshi yo'lga qo'yish uchun o'quvchilarga biror narsani ko'rsatib turib nimaga o'xshashligini, etiborini narslar o'rtasidagi farqlarga qaratish mumkin. Kuzatuvchanlik ekskursiya o'tkazish vaqtida rivojlanadi.

Tajriba metodi tabiatshunoslikni o'qitishning amaliy metodidir. Tajriba - o'qitish metodi bo'lib, uning yordamida o'quvchilarda boshqa metodlar bilan egallash mumkin bo'lmaydigan tabiatshunoslik tasavvurlari shakllanadi. U o'quvchilarga mavxum tushunchalarni konkret tushunchalarga aylantirishda katta yordam beradi. Oddiy tajribalar uyda, murakkabrog'ini o'qituvchi darsda namoyish qiladi. U o'quvchilarga konkret bilib berish uchungina emas, natijalarini o'zlari ta'riflashga yordam beradi. Tajribaning borishini kuzatib, o'quvchilar kuzda nima uchun quyosh yer ustida kun sayin pasayishi to'g'risida xulosalar chiqaradi. Matyerialni mustahkamlash uchun rasmlarini chizadi, ularni ta'riflab yozadi. Tajribani o'quvchilar matyerialni chuqurroq o'zlashtirib olishlari uchun mavzuni o'rganishdan oldin savollar o'quvchilarni fikrlash faolligi orttiradi. Tajriba so'ngida o'quvchilar xulosa qilsin, uning asosida qaysisi to'g'ri, qaysi biri xato ekanligiga ishonadilar. Tabiatshunoslik o'qitish metodlari sistemasida **amaliy ishlar** katta rol o'ynaydi. Amaliy ishlar-bu o'quv ishlarni xar xil mexnat opyerasiyalariga o'rgatish metodi. Amaliy ishlar qatoriga ekskursiya vaqtida tabiiy matyeriallar yig'ish, o'simliklarni parvarish qilish, gyerbariy va kolleksiyalar tuzish, mulyaj, maket, ko'rgazmali quollar tayyorlash kiradi. Amaliy ishlar dastur va darsliklarda kiritilgan va ularni bajarish majburiy.

Savol va topshiriqlar

1. O'quvchilarning amaliy ishlari tafakkurni rivojlantirish bilan bog'lanadimi?
2. Og'zaki metodlarni xususiyatlari nimada?

3. Uzoq muddatli kuzatishlarga nimalar kiradi?
4. Tabiatshunoslik dasturining 1 mavzusi bo'yicha hikoya tuzing.

**4- Mavzu: Tabiatshunoslikni o'qitishda zamonaviy pedagogic
(didaktik o'yinli, hamkorlikda o'qitish, muammoli, modeli ta'lim)
axborot texnologiyalardan foydalanish.**

Reja:

1. Dasturlashtirilgan o'qitish.

2. «Klastyer» usuli.

Tayanch so'zlar va iboralar.

Dasturlashtirilgan o'qitish uchun, grafik topshiriqlar, muzyorar usuli, klastyer» usuli, mozaika, rasimli rebus.

Atrofimizdagi olam bilan tanishish darslarida dasturlashtirilgan o'qitish, ya'ni amaliy ishlardan, qiziqarli topshiriqlardan foydalanish muammosi o'ta dolzarbdir. Hozirgi paytda o'quvchilarning bilim olish faoliyatini jadallashtirish va ularning atrof-olam bilan tanishtirish darslarida olgan bilimlarini tekshirish maqsadida har bir o'quvchining o'quv jarayonida mustaqilligini ta'minlovchi va o'quv matyerialini o'zlashtirishda yordam beruvchi amaliy ishlar tizimi qo'llanilmoqda. Dasturlashtirilgan o'qitish bosqichma-bosqich bilim olishni kuzatishga imkon yaratadi, o'quv jarayoniga qanday o'zgartirishlar kiritilishi kerakligini ko'rsatadi.

Dasturlashtirilgan o'qitish uchun quyidagilar kerak:

- o'quv matyerialining puxta tahlili, uning qat'iy tanlanish va mantiqiy ketma-ketlik bo'yicha bo'linishi;
- o'quvchilarning bilim olish faoliyatini tekshirishdagi rahbarlik.

Dasturlashtirilgan o'qitishda o'quvchilarning o'quv matyerialini qo'llashda faolligi va mustaqilligi ortadi, o'qitish jarayonini individuallashtirish imkoni paydo bo'ladi, texnik vositali o'qitish keng qo'llaniladi, o'qitish va o'quvchi mehnatini oqilona tashkil etishga yerishiladi. Nazorat ishlarini dasturlashtirishning tamoyili o'quvchilarning og'zaki javoblarini shartli belgilar va chiziqalar bilan yozma ravishda almashishdir. Ularning afzal jihati shundaki, ular qisqa vaqt ichida har bir o'quvchining o'tilgan mavzuni o'zlashtirish darajasini aniqlay oladi.

Tajriba atrof olam bilan tanish darslarida bilim olish faoliyatini faollashtirish maqsadida dasturlashtirilgan o'qitish usullaridan foydalanishning afzalliklarini ko'rsatadi. Afzalligi shundaki, o'quv matyerialini o'zlashtirish darajasini o'quvchilarning o'zlari shu dars mobaynida tekshirishlari mumkin. 2-sinfda dasturlashtirilgan o'qitishda tezis turidagi tarqatma topshiriqlar, raqamlar, tarqatma testlar, grafik topshiriqlardan foydalanish mumkin.

Grafik topshiriqlarini bajarayotganda o'quvchilarga « — » noto'g'ri javob, «l» — to'g'ri javob ekanligini tushuntirish lozim. O'qituvchida esa grafik usuldagi javoblarni tezda aniqlashga moslashtirilgan asbob bo'lishi kerak. Masalan:

21- mart — Navro'z bayrami.

1- sentabr — Ustozlar va murabbiylar kuni.

1- oktabr — Mustaqillik bayrami.

8- dekabr — O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni.

Muzyorar usuli. Bu usulni birinchi dars yoki yangi bo'limni boshlash oldidan o'tkazish maqsadga muvofiq. O'qituvchi navbatdagi o'tiladigan bo'lim yuzasidan qisqacha ma'lumot beradi.

Masalan, «O'lkamizda kuz» bo'limida o'quvchi yil fasllari, paxta tyerimi, ijtimoiy foydali mehnat, kuzgi o'simliklar, hasharotlar hayoti haqida umumiy tushunchalar berib o'tadi. Bu haqda o'quvchilar ham o'z fikrlarini bayon etadilar.

Masalan:

Mening ismim Shuhrat. Menga kuz fasli yoqadi. Chunki kuzda barcha kuzgi mevalar pishadi, «Hosil bayrami»ni nishonlaymiz, ota-onamga qovun-tarvuz yig'ishda yordam byeraman. Men katta bo'lganimda juda chiroyli bog' yarataman. Bog'imda shirin-shakar mevali daraxtlar ko'p bo'ladi.

Mening ismim Komila. Men kuz faslini yaxshi ko'raman. Chunki daraxt barglari juda chiroyli rangda tovlanadi. Dalalarda oppoq paxtalar ochiladi. Paxtadan chiroyli yostiqlar tikish mumkin. Men kelajakda tikuvchi bo'lmoqchiman.

Har bir o'quvchi shu tarzda o'zi hamda tabiatga daxldorlik haqida so'zlaydi. Bu usul o'quvchilarni mustaqil fikr yuritishga, og'zaki nutqini o'stirishga yordam beradi.

«So'z top» o'yini. Bu metoddan darsning hamma qismlarida foydalanish mumkin. O'qituvchi qushlar, hayvonlar, meva, sabzavotlar haqida bir so'z aytadi, o'quvchilar davom ettiradilar. O'qituvchi boshlagan so'z qaysi harf bilan tugasa, o'quvchi shu harfdan boshlangan so'zni aytishi kerak.

Masalan: tulki — ilon — ninachi — it — tiprati-kan — nortuya — yalqov (panda) — ayiq — qarg'a — ari va hokazo.

Bu usul o'quvchilarni tezkorlik bilan fikr yuritib, javob berishga hamda xotirasini mustahkamlashga yordam beradi.

«Klastyer» usuli. Bu usul o'quvchiga berilgan mavzu bo'yicha erkin o'ylash va fikrlarini bema'lol bayon etish uchun sharoit yaratadi. Bu usulda o'quvchi nimani o'ylagan bo'lsa, shuni aytadi va yozadi. Yozilgan fikrlar to'g'ri

yoki noto'g'ri bo'lishidan qat'i nazar muhokama qilinmaydi va belgilangan vaqtgacha davom etadi. Bu sinfning har bir o'quvchisi tomonidan ilgari surilayotgan g'oyalarni uyg'unlashtirib, ular o'rtasidagi aloqalarni yanada mustahkamlash imkoniyatini yaratadi.«Klastyer» usuli yangi mavzuni boshlashdan avval o'quvchini darsga qiziqtirib, shu mavzu bo'yicha oldin egallagan bilimlarini aniqlash maqsadida hamda o'tilgan mavzuni mustahkamlash uchun o'tkaziladi. Masalan, «O'lkamizdagi uy va yovvoyi hayvonlar» mavzusi.

«Mozaika», ya'ni mayda bo'laklardan yaxlit ko'rinishni hosil qilish. Bunda qushlar, hayvonlar, daraxtlar, mevalarning rasmlari bo'laklarga bo'linib, har bir guruhga alohida tarqatiladi. Guruhlarning qatnashchilari bo'lakchalarni bir butun ko'rinishga keltiradilar. Guruh sardorlari yaxlit holga kelgan hayvon, meva yoki daraxt haqida gapirib beradilar.

«To'xtab o'qish» usuli. O'qituvchi matn bilan tanishtirish jarayonida bir necha marta to'xtab, o'quvchilarga savollar bilan murojaat qiladi. Savollar aynan matnga tegishli bo'lishi zarur. Yoki o'quvchi matn o'qish jarayonida to'xtatilib, nima haqida o'qiganligi so'raladi. Bu usul orqali o'quvchilarning diqqati jamlanadi, mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi.

«Zanjir» usuli. Bu usulni she'r, topishmoq, maqollar berilgan darslarda qo'llash maqsadga mu-vofiqdir. O'quvchilar tartib bilan ketma-ket berilgan she'r misrasi yoki topishmoq qatorini aytadilar. Bu usul qo'llanganda o'quvchi uyalib qolmasligi uchun berilgan she'r, maqol, topishmoqni yod olishga majbur bo'ladi.

«Rasmi rebus» o'yini. Sinf o'quvchilari uch guruhga bo'linadilar. Har bir guruhga rasmlar tarqatadi. Berilgan rasmlar nomining bosh harflaridan luyvon yoki qushlar nomi kelib chiqishi kerak. Masalan, it, laylak, ohu, ninachi — non, Anor, rediska, chinni gul, arpa — Archa.

«Kim tez bajaradi» o'yini. O'quvchilar uch guru liga bo'linadilar. Har bir guruhga 5 tadan hayvonlar yoki qushlar rasmlari teskari qilib beriladi. Belgilangan vaqt ichida (1—2 daqiqada) o'quvchilar hayvon yoki qushlarni yovvoyi yoki uy hayvonlari ifiiruhlariga ajratadilar. Topishmoqni birinchi bo'lib xatosiz bajargan guruh g'olib hisoblanadi.

BBB (bilardim, bildim, bilmoqchiman) o'yini.

Bu o'yinni «Suv — hayot manbayi», «Gigiyena ozodalik» kabi mavzularni o'tgandan so'ng o'y-nash mumkin. O'quvchilar uch guruhga bo'linadilar. Uchta guruhga ham jadval beriladi. Uch ustundan iborat bo'lgan jadvalning birinchi ustuniga mustaqil tarzda suv haqida bilganlarini yozish tavsiya etiladi. Ikkinchi ustunga dars davomida hamda darslikdan bllib olgan bilimlarini yozadilar.

Uchinchi ustunga esa imkon qadar bugungi kun tulabi, muammolar, bilishi zarur bilimlar haqida yozadilar.

Masalan:

Bilardim	Bildim	Bilmoqchiman
Itmigsiz	Hidsiz	Zararlanish mumkinmi?
Tiniq	Bug'-par	
Suyuq	Muz-qattiq	Suvsizlikka chidash
Ichiladi	Havo bor	
Yuviriladi	Qum bor	O'zbekistonda daryolar
Loyqa	Shaklsiz	

«Enyerjaynyer» o'yini. Bu o'yindan «Ob-havo», «Qish», «Yil fasllari» kabi mavzular o'tilganda foydalanish mumkin. O'quvchilar doira shaklida turib oladilar. O'qituvchi o'rtada qo'l harakati orqali tabiat hodisalarini avval sekin, so'ng tezlashgan holatda ko'rsatadi. O'quvchilar soat mili bo'ylab ushbu harakatlarni so'zsiz davom ettiradilar.

1. Shamol (qo'llar bir-biriga sekin ishqalanadi, so'ng bu harakat

tezlashadi).

2. Yomg'ir (qo'llar qarsillatiladi).

3. Jala (qo'llar chirmashtirilib, yelkalarga uriladi).

4. Do'l (tizzalarga shapatilab uriladi).

Harakat asta-sekin teskarisiga qaytariladi.

«O'z guruhingni top» o'yini. O'quvchilarga rangli

buklangan qog'ozlar tarqatiladi. Ularga hayvon va parrandalar nomi yozilgan bo'ladi. O'qituvchi o'quvchilarga qog'ozda rasmi berilgan hayvon yoki parranda qanday tovush chiqarsa, ular ham shunday tovush chiqarib o'z guruhini topishlarini tushuntiradi.

1. Mushuk (miyov-miyov).

2. Kuchuk (vov-vov).

3. Xo'roz (qu-qu-qu-qu).

4. Sigir (mo'-mo').

Guruhga bo'linib olganlaridan so'ng guruhga tegishli hayvon yoki parrandalar haqida bilganlarini so'zlab beradilar.

5- Mavzu: Metodik uslublar ularning turlari, tabiatni, odamlar mehnatini o'rganishdagi xususiyatlari. Tabiatshunoslik metodlari tanlash va o'quv jarayonida to'g'ri qo'llash.

Reja:

1. Metodik usublarning turlari.

2. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash va o'quv jarayoniga to'g'ri qo'llash.

Tayanch so'zlar va iboralar.

Gyerbariy, kolleksiyalar tuzish, mulyaj, maket, amaliy uslub.

Amaliy uslublar o'qituvchi tomonidan tashkil qilinadigan va yo'naltiriladigan, o'quvchilar fikrini rivojlantirishga mo'ljallagan so'z, ko'rgazmalilik va amaliy ishning o'zaro murakkab bog'lanishida bo'lishini ko'rsatadi.

Amaliy uslublar qo'llanilishi o'quvchilar retseptorlari va effektorlarining faol faoliyati bilan bog'liq. Amaliy uslublar o'rganilgan matyerialni chuqur tushunib yetishga, ko'riikma va malakalar hosil qilishga imkoniyat yaratadi. Amaliy uslublarni qo'llashga o'quvchilar faoliyatining o'zi bilim manbai hisoblanadi. Bunday usullar sirasiga og'zaki, yozma mashqlar, laboratoriya ishlari, maktab yer maydoni, tirik tabiat burchagida sinfdan tashqari bajariladigan mashg'ulotlar kiradi.

Amaliy uslublarning turlariga:

1. O'quvchilarning tarqatma didaktik matyerial bilan turli narsalar yasashi;
2. Rasm chizishi;
3. Tabiat obyektlarini tanib olish va aniqlash bo'yicha ishlari;
4. Hodisalarni kuzatish va qayd qilishlari;
5. Tajriba o'tkazishlari (tajriba vositasida masalalarni hal qilish) kiradi.

Amaliy ish boshlanishi oldidan qo'yilgan savol, muammo, masalaga o'quvchilar uning natijalari bilan javob berishlari kerak.

Tabiatshunoslik darslari tanib olish va aniqlash amaliy metodlarining bir turi bo'lib, tarqalgan o'simliklarni yoki ularning qismlarini farqiga borib, tanib olish xususiyatlarini o'rgatadi.

Taqqoslashdagi farqga borish o'quvchining aniqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Farq qilish va aniqlash bo'yicha ishlar darslardagina olib borilmaydi, o'qituvchi tabiatga uyushtiriladigan ekskursiyalarda ham o'simliklarni topish va to'plashni, namunalarni yig'ishni, ularning yoshi, vegetativ usullari, tuproq kesmalari, moslashishlarini, o'zgaruvchanlikni

o'quvchilarning o'zlashtira olish qobiliyatlariga qarab tanlab berishi kerak. O'simliklar, ular qismlarining shaklini bilib olish bo'yicha ishlarni o'quvchilar uy vazifasi sifatida bajaradilar.

Tabiatshunoslikni o'qitish metodlari tizimida amaliy ishlar. Tabiat haqidagi bilimlarni o'zlashtirishda amaliy ishlar katta rol o'ynaydi. Amaliy ishlar o'quvchilarni ular faoliyati jarayonida har xil mehnat operatsiyalariga o'rgatish metodidir. Amaliy ishlarga o'quvchilarning ekskursiya vaqtida tabiiy materiallar yig'ish, maktabdagi yer maydonidagi va tirik tabiat burchagidagi o'simliklarni parvarish qilish, g'erbariy va kolleksiyalar tuzish, mulyaj, maket, ko'rgazmali qurollar tayyorlash kabi faoliyat turlari kiradi.

6- Mavzu. Tabiatshunoslikdan o'quv ishlarini tashkil etish shakllari

(dars, uning turlari)

Reja:

- 1. Dars - o'quv ishlarini tashkil etishning asosiy shakli.**
- 2. Tabiatshunoslik darslarining tiplari va turlari.**
- 3. Darslarga qo'yiladigan didaktik, tarbiyaviy, psixologik va gigiyenik talablar.**

Tayanch so'zlar va iboralar.

Ekskursiya darslari, laboratoriya darslari, geografik maydonchadagi dars, aralash, dars, predmetli dars.

Dars - o'qituvchining sinf bilan olib boradigan ta'lim tarbiya ishlarini tashkil qilishning asosiy shaklidir. Dars butun ta'lim-tarbiya tizimida, o'qitishning metodlari, uslublar va vositalar kopleksi amalga oshadi.

Tabiatshunoslik darslarida o`quvchilar dasturga ta`lim muvofiq o`qituvchi rahbarligida nazariy bilimlar, amaliy o`quv va kunikmalar oladilar. Matyerialni o`quvchilarga tushunarli bayon qilib xilma-xil qurollardan foydalanib, o`qituvchi zarar tushuntirishlar beradi, o`qish kitobi bilan mustaqil ishlash, o`z bilimlarini amalda foydalanish uquvlarni singdiradi.

Darslarning maqsadi va mazmuni xar xil, ammo ularning barchasida umumiy maqsad - o`quvchilarning kompleks tarbiyasi va tushunarli bo`lgan bilimlarni bayon qilish, birlashtirishda o`qituvchi o`quvchilar ishini shunday tashkil qilishi kyeragi, ular darsda o`rganiladiganlarni ilgari o`tilganlar bilan bog`lanishini tushunsinlar matyerialni ongili uzlashtirsinlar.

Dars o`tishda o`qituvchi o`quvchilarning faol ishlashlari uchun sharoit yaratishga, ulardan jonli qiziqish uyg`otishga intilishi kerak.

Darsda ko`rgazmali qurol va tajribalarni namoyish qilish bilan boradigan hikoya, suxbat, amaliy ish metodlari qullanilishi mumkin. Darsla xar xil metodlarning qo`llanishi yangi mavzuni to`liq va ravshan yoritishga imkon beradi, o`quvchilarni kamroq charchatadi, ular faoligini oshiradi.

Maqsadi va mazmuni jixatdan har xil bo`lgan darslar turlicha temada tuzilishi mumkin. Odatda dars kuyidagicha temada tuziladi:

1. Tashkiliy qism.
2. Uy vazifalarining bajarilishini tekshirish.
3. YAngi matyerialni o`rganish.
4. Darsda o`rganilgan matyerialni tekshirish va mustahkamlash.
5. Qiziqarli matyeriallardan foydalanish.

6. Uyga vazifa berish.

Tabiatshunoslik struktura qismlarining izchilligi bilan xilma-xil bo'lishi mumkin: bir xil darsda o'quvchilarning mustaqil ishlar yangi bilimlarni bayon qilishdan keyin o'tkaziladi, boshqalar undan oldin bo'ladi: uy vazifasini tekshirish darsning boshida kelgusi bosqichlarida olib borilishi: darsning qismlari almashinibgina qolmasdan, balki takrorlanishi ham mumkin. Chunonchi, yangi matyerialning baen qilinishi mustaqil ishlar bilan navbatlashti-rib, bir necha qismlarga ajratish mumkin. Ba'zi qismlar dars strukturasidan tushib qolishi mumkin. Masalan, hamma darslarda ham o'quvchilarning mustaqil ishlari tashkil qilina byermaydi. Dars strukturasini kurs temasi bo'yicha darslarning umumiy sistemasida uning qanday o'rin egallaganligiga bog'liq, ammo qanaqa bo'ldishidan qat'iy nazar har bir dars tashkiliy, mantiqiy, psixologik jihatdan bir butun bo'lishi kerak. Metodik jixatdan to'g'ri tuzilgan darsda barcha bu tomonlar o'zaro bogliqdir. Xar qanday dars tuzilishining to'g'ri bo'lishi uchun shu tema bo'yicha darslarning butun sistemasini va unda ayrim darsning o'rnini tasavvur qilish kerak. Bu darsni rivojlantirishda, istiqbolda ko'rishga barcha darslarning mantiqiy bog'lanishiga yerishishga va shunga asoslanib, har bir darsning asosiy ta'limiy va tarbiyaviy vazifalari hamda didaktik maqsadini hal qilishga imkon beradi. Tabiatshunoslik darsining didaktik maqsadini aniqlash-bu uning asosan nimaga yangi maqsadni o'rganishga uni mustaxkamlashga, takrorlashga va sistemalashtirish eki o'zlashtirishni tekshirish va xisobga olishga bag'ishlanishini belgilash demakdir.

Tabiatshunoslik darsi didiktik maqsadga ko'ra turli tiplarga ajratish mumkin:

- birlashtirilgan (aralash) dars;
- yangi matyerial o'rganiladigan dars;
- mustahamlash darsi;
- predmetli dars;

- o`quv uchsatkasida dars;
- maktab jug`rafiya moydonchasida o`tkaziladigan dars;
- takrorlovchi va umumlashtiriuchi dars.

Darsning qaysi tipi tanlanmasin, uning muvoffaqiyatli o`tkazilishi o`qituvchining sistemali va har tomonlama tayyorlanishiga bog`liqdir.

O`qituvchi yaxshi darsga butun umr tayyorlanadi. Kasbimizning ma`naviy hamda falsafiy asosiy va mehnatimizning texnologiyasi shunaqa: o`quvchilar oldida bilim chaqmoqlarini ochish uchun o`qituvchi inson donoligidan, bilimlar quyoshning abadiy yorituvchi nurlaridan bir daqiqa ham ketmasdan yorug`liq dengizini yomirishi kerak.. Dars bu o`qituvchining umumiy va pedagogik madaniyatining ko`zgusi, intellektual boyligining o`lchovi, uning bilim doirasi, yerudisiyasi (bilimdonligi)ning ko`rsatgishidir.

Tabiatshunoslik darslariga qo`iladigan **umumiy talablar** qo`yidagi vazifalardan kelib chiqadi: o`quvchilarni tabiatdagi umumiy o`zgarishlar to`g`risida, o`z o`lkasining tabiati to`g`risida, vatanimiz tabiatining xilma-xilligi to`g`risida, yerning shakli va rel`efi to`g`risida, odam organizmi va uning salomatligini muxofaza qilish to`g`risida bilimlar bilan qurollantirish; botanika, jo`g`rofiya, yuqori sinflarda anatomiya bo`yicha o`quv matyerialini o`zlashtirib olishga tayyorlashga yordam beruvchi puxta o`quv va ko`nikmalarni shakllantirish; o`qitishning tarbiyaviy samaradorligini oshirish; tabiatshunoslik o`rganishda qiziqishni shakllantirish.

Tabiatshunoslik darslari katta tarbiyaviy ahamiyatga ega, o`quvchilarning g`oyaviy-siyosiy, mexnat, axloqiy, estetik va jismoniy birligini ta`minlaydi. Ayniqsa tabiatshunoslik darslari ilmiy dunyoqarashni shakllantirish uchun boy matyerial beradi.

Tabiatshunoslik darslariga qo`yiladigan didaktik talablarga darsga ajratilgan vaqtdan oqilona foydalanish, dars temasi maqsadi va vazifalarini

to`g`ri qo`yish bilan ta`minlanadi. Dars vazifalarini belgilash, o`qituvchi uning muvofiqroq strukturasi tanglashga kirishadi, yani so`rash, tushuntirish, mustaxkamlash, yangi va ilgari o`zlashtirilganliklarini nazorat qilish, bilimlarni umumlashtirish va sistemalashtirishlarini qanday izchilikda o`tkazish kerakligani, so`rashning qaysi turidan yakka yoki frontal so`rashdan foydalanilishini uylab chiqadi.

Psixologik talablar. Tabiatshunoslik darsining plan va konspektini tuza turib, o`qituvchi har bir o`quvchining psixologik xususiyatlarini: uning tipini; tanib olish, eslash, yod olish, fikrlarni tiklash diqqatning mavjudligini, xayolini, irodasini, xissiy faolligini xisobga olishi kerak.

Sanitar-gigienik talablar. Sinfda tegishli harorat tartibini, yoritish normasiga va boshqa higienik talablarga rioya qilish bolalar salomatligining garovidir. SHuning uchun ham o`qituvchi ularga rioya qilishini kuzatib borishi bolalarning va jismoniy va aqliy jixatdan charchab qolmasliklariga yerishishi kerak. Aqliy jixatdan charchashni oldini olish uchun o`quv ichidagi bir hillikdan. Bayonni bir ohangda bo`lishidan ehtiyot bo`lish, nazari matyerialni bir hil sezgi organlarini ishga jalb qilish imkonini beruvchi amaliy topshiriqlar bilan almashtirib borish kerak. Tabiatshunoslik bo`yicha yulga qo`yilgan sinfdan tashqari ish o`quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish vositalaridan. Bolalar bilan maktablarda darsdan tashqari vaqtlarda har xil mashg`ulotlar o`tkazadi: Masalan, ekskursiyalar, to`garak ishlari, yertaliklar, sinfdan tashqari o`qishlar, klub ishlari va boshqa ishlar. Bu ishlar o`qituvchilarning rahbarligida o`quvchilarning qiziqishlarini o`rgatish va maab dasturini kengaytirish, to`dirish maqsadida olib boriladi. Tabiatshunoslik bo`yicha sinfdan tashqari ishlar darslarda olgan bilimlarini chuqurlashtirish va konkretlashtirish. Tabiatni o`rganishga qiziqish uyg`otish, o`quvchilar faolliga va mustahkamlligini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Shuni bilan bir qatorda sinfdan tashqari tabiatshunoslik ishlari tarbiyaviy ahamiyatga ham ega,

chunonchi u o`quvchilarning xulq-atvoriga ta`sir ko`rsatadi. Moddiy dunyo qarashini va mehnat madaniyatini shakllantiradi, bilimga qiziqishi bilan mustaqil kuzatish ko`nikmalarini rivojlantiradi jamoaga va tabiatga muxabbatni tarbiyalaydi. Tajribalar o`tkazish gyerbariy va kolleksiyalar uchun matyerial yig`ish, model, maket va boshqa ko`rgazmali qurollar yasash, jonli tabiat burgagi va o`quv tajriba maydonchasidagi ishlar sinfdan tashqari ishlar tabiatni o`rganishni xayot bilan bog`laydi va shuningdek politexnik tayyorgarlik uchun ham ahamiyati katta. O`quvchilarning kuzatishlari, ijtimoiy foydali faoliyatlari ularni mehnatga o`rgatadi va vatvanparvarlik tarbiyasiga yordami bo`ladi.

Savol va topshiriqlar.

1. Tabiatshinoslik darslariga qanday talablar qo`yiladi? Predmetli dars qanday tashkil qilinadi? Tabiatshunoslik darslari orasida ekskursiya darslari qanday o`rin egallaydi? Ekskursiya o`tkazishda qanday metodikadan foydalaniladi?

2. Tajriba maydonchasida o`tkaziladigan dars qanday tashkil qilinadi?

3. Kino va teledarslar qanday o`tkaziladi?

4. 1-sinf uchun tabiatda ekskursiya va kuzatishlar o`tkazilgandan keyingi izoxli o`qish reja va konspektisini tuzing.

5. Individual ishlar qanday olib boriladi?

6. Tanlangan mavzu bo`yicha o`qituvchilar ma`ruzani, ko`rgazmali qurollarni, ashulalarni, musiqali nomyerlarni o`z ichiga olgan yertalik rejasini tuzing.

7-Mavzu: Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari

(sinfdan tashqari ishlar) (2 soat)

Reja:

1. Sinfdan tashqari ishlarning mazmuni.

2. Ekskursiya.

Tayanch soʻzlar va iboralar.

Toʻgarak, ommaviy ishlar, individual ishlar, tirik tabiat burchagi, maktab er tajriba maydonchasi.

Sinfdan tashqari ishlarning mazmuni. Sinfdan tashqari ishlarga tabiatni oʻrganish va muxofaza qilish, oʻsimliklarni oʻstirish hayvonlarni parvarish qilish bilan bogʻliq boʻlgan har xil ishlar kiradi. Bu mashgʻulotlar darslarni takrorlamasligi kerak. Oʻquvchilar eʼtiborini tabiat, maktab jonli burchagi, oʻquv-tajriba maydonchasidagi kuzatilishlarga qaratilishi va maktabni, koʻchani koʻklamzorlashtirishga, qushlarni muhofaza qilishga, qishloq xoʻjaligi zararkunondalarga qarshi koʻrash boʻyicha foydali mehnatni tashkil qilishga, tabiatdagi amaliy ishlar, kuzatishlar, tegishli kitoblar oʻqishga qaratilishi kerak.

Tabiatshunoslik boʻyicha sinfdan tashqari ishlar uch guruhga boʻlinadi:

1. Oʻquvchilarni koʻplab qamrab oluvchi **ommaviy ishlar**, tadbirlar.
2. Cheklangan oʻquvchilar doirasida olib boriladigan **toʻgarak ishlari**.
3. Tabiatni oʻrganishga qiziqqan ayrim oʻquvchilar bilan olib boriladigan **individual ishlar**.

Ommaviy ishlarga: kinofilmlarni namoyish qilish, tabiatga ekskursiyalar oʻtkazish, yertaliklar, oʻquvchilar ishlarining koʻrgazmasini tashkil qilish, shuningdek hosil kuni, bogʻ haftaligi, daraxtlar oʻtkazish haftaligi, qoʻshlar kuni va boshqalar kiradi.

Guruh ishlariga: esa yosh tabiatshunoslar, klub ishlari kiradi.

Individual mashg'ulotlarga: devoriy gazetalar, al'bomlar chiqarish, jonli tabiat burchagi, o'quv tajriba maydonchasidagi ishlar, darsdan tashqari o'qish va boshqalar kiradi.

Sinfdan tashqari ishlarning hammasi bir-birlarini to'ldiradi va takomillashtiradi. Individual topshiriqlar o'quvchilarni o'qituvchining tavsiyasini bajarishda qiziqish o'ygotadi. Uqituvchi shu bir nechta o'quvchilardagi qiziqishlarni aniqlab ularni to'garak yoki klubga birlashtiradi. Bunday birlashmalar sinfdan tashqari tadbirlarning tashkiliy markazi bo'lib qoladi. Endi mashg'ulotlar muvoffaqiyatli o'tishi uchun turli tayyorgarlik va ko'p sonli ishtirokchilar kerak bo'ladi. Sinfdan tashqari ishlar tashiliy shakli, mazmuni, o'tkazish metodlari xilma-xil bo'lishlari kerak, lekin mazmuni doimiy bo'lmaydi. O'quvchilar tariqasi, yoshi, qiziqish va ehtiyojiga, yil fasli, xona va jihozlariga bog'liq bo'ladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari foydalaniladigan ishlarning taxminiy ro'yxati quyidagicha bo'ladi:

1. Tabiatga kuzatishlar, tabiy hodisalarning sabablarini aniqlash.
2. O'lkashunoslik muzeyiga)tabiat muzeyiga) dala va fyermalarga ekskursiyalar.
3. Tabiy matyerial to'plash)kolleksiya, gyerbariy, maket, model tuzish.
4. Maktabning atrof tabiat xaritasi va planini tuzish.
5. Ilmiy tabiatshunoslik adabiyoti, jurnal hamda gazetalardagi maqolalarni jamoa bo'lib o'qish.
6. Yangiliklar burchagi uchun adabiyot yig'ish.

Sinfdan tashqari tabiatshunoslik ishlarining metod va uslublarini o'qituvchi oldindan loyihalashtirib qo'yadi. Sinfdan tashqari ishlarning

muvoffaqiyatli o'tishi uchun o'qituvchi xar bir mashg'ulotni to'g'ri tanglaydi, uni o'tkazishning rejasi va metodikasini mo'ljallangan talablarga javob beradigan darajada tanglaydi.

Individual ishlar. Tabiatni bilishga qiziqqan yoki qiziqishga ega o'quvchilar bilan tabiatshunoslik bo'yicha individual ishlar olib boriladi. Bolalarning tabiatga qiziqishini vujudga keltirishda o'qituvchining shaxsi, uning tabiatga muxabbati va tabiatga ehtiyotlik munosabatining o'rnini katta. Individual topshiriqlari bolalarning bo'sh vaqtlarini foydali va qiziqarli ishlar bilan to'ldiradi. Individual topshiriqlarning mazmuni o'quvchilarning qiziqishlari bilan belgilanadi. O'quvchilarni nimaki qiziqtirmasin (xona o'simliklarini parvarish qilish), u o'qituvchi tomonidan ma'qullanishi va quvvatlanishi kerak. Individual topshiriqlarning mavzulari o'quvchilarning qiziqishlariga qarab taglanadi mazmuni esa o'qituvchi tomonidan sinchiqlab o'ylangan bo'ladi (masalan, o'rganish ob'ekti, kuzatish joyi belgilanadi, rejasi tuziladi.)

Sinfdan tashqari kitoblar o'qish. Sinfdan tashqari o'qish bolalarga tabiat to'grisidagi kitoblarga muxabbat va qiziqishni singdiradi, uni chuqurroq idrok qilishga imkon beradi, tafakkur va nutqni rivojlantiradi, atrof tabiatga to'g'ri munosabatni tarbiyalaydi. O'qituvchining vazifasi o'quvchilarni ijtimoiy, ommoviy tabiatshunoslik adabiyotni o'qishga, tabiat to'grisidagi kitoblar o'qishga ehtiyoj xosil qilishdir. O'qituvchi o'qish uchun shunday kitoblarni tanglash kerakki, ular bolalarda tabiatni kuzatishga, tabiatshunoslik bilimlarini targ'ib qilish va ommolashtirishga qiziqish o'ygotadi. SHu maqsadda xilma-xil. uslublardan foydalanish mumkin.

Tabiatshunoslik bo'yicha sinfdan tashqari mashg'ulotda mazmunidagi kitob o'qishni boshlab, eng qiziqarli joyida to'qtatish, toki eshituvchilarda, keyin nimalar bo'lishini bilishga hoxish vujudga kelsin. SHundan keyin doskaga kitobning nomini yozib borish, uni ko'rsatish va mustaqil o'qishni

taklif qilish lozim. O`quvchilarni qiziqtirish uchun o`z asarlarini tabiatga bag`ishlagan kitob mualliflari: X. B. Bianki, S. Singyer, Il`yos Muslim, Shukur Sa`dulla, G. Skrebiskiy, M. Prishvin, A. Strijev, K. Muhammadiy, I. Sokolov-Mikitov, YU. Dmitriev, K. Xikmat haqida hikoya qilib berish mumkin. Tabiatshunoslik adabiyoti bilan ishlashning ancha faol shakllaridan biri suhbatdir, uning jarayonida o`qituvchi o`quvchilarning mustaqil o`qish va muhokama qilish olgan tabiatshunoslik bilimlari saviyasini aniqlaydi, suhbat jarayonida o`quvchilar o`qiganlari to`g`risida fikr aytadilar, bir-birlari bilan tortishadilar, o`z nuqtai nazarlarini tasdiqlaydilar va isbotlaydilar. Muhokama natijasida o`quvchilar kitob mazmunini yaxshiroq o`zlashtirib oladilar, ularda mustaqil o`qishga qiziqish mustahkamlanadi.

Ekskursiya. Ma`lumki boshlang`ich sinflarda tabiatdan anchagina keng ma`lumotlar beridi. O`simliklarning insonlar hayotiga va tabiatdagi roli, o`simliklar dunyosining hilma-xilligi ulardan foydalanish va muhofaza qilish to`g`risidagi dastlabki ma`lumotlar beriladi. Sinfda olingan bilimlarni mustaxkamlashda va umuman tabiatga nisbatan o`quvchilarning muxabbatini oshirishda ekskursiyaning roli nixoyatda kattadir. Uqituvchi ekskursiya tashkil qilishdan oldin bolalarga ular ekskursiyaga borishlarini, u yerda jonajon o`lkamizning boylilari; bilan tanishishlarini, O`zbekiston nima bilan mashhur ekanligini bilib olishlarini tushuntiradi.

Ekskursiyalar bolalarda vatanparvarlik, faxrlanish, xis-tuygularini tarbiyalaydi. Ekskursiyada olingan bilimlar keyingi mashgulotlarda mustaxkamlanadi.

8- Mavzu: Tabiatshunoslik fani bo`yicha o`quvchilar bilimlarini

nazorat qilish va baholash.

Reja:

1. **Bilimlarni tekshirish turlari, Ijodiy daftar yuritish va amaliy masalalar yechish.**

2. **Bilim va ko`nikmalarini tekshirish tizimi, umumlashtiruvchi darslarning mazmuni va o`tkazish metodikasi.**

3. **Baholashga qo`yilgan metodik talablar.**

Tayanch so`zlar va iboralar.

Ochiq testlar, yopiq testlar, kartochkalar, yozma ishlar, kitob o`qish, frontal so`rash, individual surash, yozma tekshirish,

O`qituvchining o`qitish jarayonini nazorat qilib borishi, o`quvchilar bilimini tekshirishi va baxolashi o`qitish jarayonining majburiy elementidir. Tekshirish bilimlarni mustaxkamlash va aniqlashga xizmat qiladi, chunki uzoq vaqt tekshirishsiz qolgan bilimlar onson unutiladi. Bilimlarni takrorlash yangilarini o`rganish uchun tayanchdir.

Tabiatshunoslik darslarida o`tilgan matyerialni takrorlash va umumlashtirish yangi mavzuni o`rganish jarayonida va uni o`rganishdan keyin, shuningdek har bir chorak hamda yil ohirida o`tkaziladi. Takrorlashning turli uslublari mavjud. Hammadan avval bu ko`rilgan diafilmlar yoki kinofilmlar, suratlar, kontur haritalar bo`yicha suhbat vaqtida, o`quvchilar tomonidan tajribalar o`tkazilayotganda, masalalar echish va mashqlar bajarilayotganda bilimlarni frontal yoki individual tekshirish.

Takrorlash turlaridan biri o`quvchilar bilimini og`zaki hisobga olishdir, u har bir darsda butun sinfni frontal so`rash, yoki ayrim o`quvchilardan individual so`rash ko`rinishida kuzatiladi. Frontal so`rashning qimmati shundaki, bunda javob berishga ko`proq sondagi o`quvchini jalb qilish va butun sinfni e`tiborini ushlab turish imkoniyatini beradi.

Ta'lim-tarbiya va o'qish jarayonida o'qituvchi o'quvchilarni bilimini teshirib va baholab o'tiradi. Bu bilimlarni mustaxkamlab aniqlashtirishda katta yerdam beradi. agar uzoq vaqt tekshirilmay qolsa bilimlar oson unitiladi, chunonchi takrorlab o'tirish zarur. Tabiatshunoslik darslarida takrorlash yangi matyerialni o'rganish jarayonida va keyin, shuningdek har bir chorak hamda yil oxirida o'tkaziladi. O'quvchilar bilimi frontal yoki individual tekshiriladi. Masalan, kinofilm'lar, suratlar, kontur kartalar bo'yicha suhbat vaqtida, o'quvchilar tomonidan tajribalar o'tkazilayotganda, masalalar echish va malakalar bajarilayotganda tekshiriladi.

O'quvchilar bilimini hisobga olish, har bir darsda sinfdan **frontal so'rash** yoki **individual surash** orqali o'tkaziladi. Frontal so'rashning ahamiyati shundaki, javob berishga ko'proq o'quvchilar jalb qilinadi va sinf e'tiborini ushlab turish imkoniyati bo'ladi.

So'rash jarayonida o'qituvchi o'quvchilarning bilimlarining aniqligi, konkretligi va o'rganilda yotgan jonsiz tabiat ob'ektlari o'simlik va hayvonlar to'grisidagi tasavvur va tushunchalarini to'gri ekanligini aniqlab borishi kerak. SHunga ko'ra yangi matyerialni faqat ogzaki bayon qilibgina qolmay o'quvchilar javoblarida foydalanishni talab qilish kerak. O'qituvchi esa o'z hikoyalarini texnika vositalaridan foydalanib olib borishi kerak. O'quvchilar e'tiborini faollashtirish uchun savolni butun sinfga keyin esa, konkret o'quvchi javobiga chaqirish foydali. Bu o'quvchilarning - diqqatini to'plashga yordam beradi. SHuningdek javob bergano'quvchining yo'l qo'ygan xatolarini to'trilab borish zarur. SHuni bilan birga o'qituvchi butun sinfni o'z nazorati ostida ushlab turish kerak.

Yozma tekshirish savollarga yozma javob berish va yozma topshiriq bajarish tarzida o'tkaziladi. Masalan. "Dala" mavzusi bo'yicha tekshirish ishi uchun qo'yidagi savollar keltiriladi: 1. Paxta mevasi nima deb ataladi? 2.

G'allaning poyasi nima deb ataladi? 3. Poliz o'simliklarining qaysilarini bilasiz? 4. O'zim qanday ko'paytiriladi?

Yozma ish uchun tezis tipdagi dasturlashtirilgan topshiriqlar, raqamli diktantlar, dasturlashtirilgan kartochkalardan foydalanishi mumkin.

O'qituvchi har bir o'quvchining qanday o'zlashtirayotganini, o'quv materialini qanchalik egallayotganini aniqlaydi shuning bilan bir qatorda o'qitishning sifatini ham baholaydi. Bilimlarni baholash intensivligini oshirish uchun bir necha o'quvchilardan bir vaqtda so'rashni qo'llanish metodi o'rinli. Masalan, bir o'quvchi sinf oldida o'qituvchiga javob beradi, 2-3 o'quvchi doskada rasmlar chizadi, bir necha didaktik dasturlashtirilgan kartochkalar bilan ishlaydi.

O'qituvchining o'qitish jarayonini nazorat qilib borishi, o'quvchilar bilimini tekshirishi va baholashni o'qitish jarayonining majburiy elementidir. Tekshirish bilimlarni mustaxkamlash va aniqlashtirishga xizmat qiladi. Chunki uzoq vaqt tekshirishsiz qolgan bilimlar oson unitiladi. Bilimlarni takrorlash yangilarini o'rganish uchun tayanchdir.

9- Mavzu: Tabiatshunoslikni o'qitish vositalari.

Reja:

- 1. Tabiatshunoslik xonasini jihozlash,**
- 2. O'qitish vositalarining turlari.**

Tayanch so'zlar va iboralar: Mulyaj, surat, , tulum (chuchela), mikraskop, kadaskop, kompyuter, globus, tabiiy xarita, maket.

Birinchi sinfdan boshlab o'quvchilar "Atrofimizdagi olam" darsligini o'qish jarayonida bevosita kuzatishlar yo'li bilan o'rganadilar. Bu mashg'ulotlarda o'quvchilarning fikrlar faoliyatini tashkil qilishga yordam beruvchi har xil

jihozlardan va avvalo ko'rgazmali qurollardan foydalaniladi. Ko'rgazmali qurollarga tabiiy yoki haqiqiy ob'ektlar va ularning mulyaji, surati, rasmi, temasi kiradi. O'qitishda diafilm va kinofilmlar, teleko'rsatuvlar va o'qitishning boshqa texnika vositalari tobora keng qo'llanilmoqda. Tabiiy qurollar-tabiat jismlaridir, ular o'rganilayotgan matyerial to'g'risida ancha haqiqiy matyeriallar va bolalarda bevosita qabul qilish asosida tushunchalari xosil bo'lishiga imkon beradi. Chunki sinfda va tabiatshunoslik kabinetida jonli tabiatni o'rganish uchun xar hil xona o'simliklari, shuningdek o'z joylarining daraxtlari uchun xos bo'lgan shoxchalar, barglar, gullar, meva va uruglar bo'lishi mumkin. Tabiatshunoslik darslarida tabiat burchagida o'stirilayotgan o'simliklardan, shuningdek gyerbary va ekskursiyadan olib kelingan o'simliklardan foydalaniladi. SHuningdek tabiy ob'ektlardvn hayvonlarni o'rganishda ham foydalanish ma'qul, ko'pgina hayvonlarni bolalarga sinfda (jonli tabiat burchagida) ko'rsatish mumkin bo'lsa ham ekskursiyalarga afzallik berish kerak bo'ladi, chunki bunda o'quvchilar faqat ularning tashqi ko'rinishini emas balki xarakterli va xulq-atvorlari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladilar. *Tirik hayvonlar* bo'lmaganda ularning chuchelalari (tulumlari), mulyajlari yoki fotosuratlari va rasmlaridan foydalanish mumkin. *Jonsiz tabiatni* o'rganishda ham tabiy tarqatma matyeriali, masalan, har xil rangdagi granit, slyuda, kvars, dala shipati, loy, qum, kal'sit (bo'r, marmar, ohak, xar xil toshko'mir, temir, mis rudalarining nomunalari, shuningdek metallar hamda qotishmalar)temir, cho'yan, polat, alyuminiy birinj), tuproq namunalari va boshqalar bo'lish mumkin. o'quvchilarga bevosita qabul qilish mumkin bo'lmagan tabiat jismlari va hodisalari to'g'risida aniq va to'g'ri tasavvurlar xosil qilish uchun ko'rsatiluvchi qurollardan foydalaniladi. Tabiatshunoslik bo'yicha devoriy o'lkashunoslik suratlaridan, shuningdek zoologiya bo'yicha tablisalardan foydalanish mumkin. Ular tabiatning o'lkashunoslik ob'ektlari to'grisida tasavvur va tushunchalar shakllantirishga yordam beradi. Sinflarda bosma rasmlari, ularni ifodalovchi matnlari, o'quvchilar uchun savol va

topshiriqlari bo'lgan "Kuzatishlar kundaliklari"dan foydalanish zarur. Tabiatshunoslik matyeriallarini o'zlashtirishda xarita-shemalarni chizish katta o'rin tutadi. Ularni qo'llanish yo'lida (ufq tomonlarini aniqlashda) maktab hovlisidagi narsalarning joylashishining oddiy rasmini chizish birinchi qadam bo'ladi. Kartografik tasvirlarni o'quvchilar tomonidan o'zlashtirishni tekshirish uchun xarita-shemalardan foydalanish qulay. **Plan, xarita, globus** bilan tanishtirish 4-sinfdan boshlanadi. O'qituvchi o'quvchilarning plan nimaligi bilan tanishtirish uchun uning asosiy elementlari bilan izchil va sistemasi bilan tanishtirish kerak. Tayyorgarlik mashqlarini o'tkazadi. Planni tushunishga tayyorlashning birinchi bosqichi joyida orientirlash. U masofalarni o'lchash chizmada tasvirlash uslublarini o'zlashtirish. Uning uchun o'quvchilar kuni o'rtasidagi soyani kuzatadilar. Kompas bilan ishlashni o'rganadilar. Sinf va ochiq havoda mashqlanib, ular asosiy va oraliq yo'nalishlarni aniqlashga odatlanadi. Yo'nalishlarni ifodalashga mashqlar o'tkazadi. Bolalar shimolga yuzlanib atrofdagi narsalarni qarab chiqadi, keyin qaysi narsalar ulardan shimolda, qaysilari jonubda, g'arbda turganligini aniqlaydi so'ng chizmada tasvirlashga o'tadi. Amaliy mashq vaqtida bolalarni qadamlab o'lshash texnikasini o'rgatadi. O'quvchilarga har xil narsalarni berib rasm, fotosurat va gugurt qutisi, kubik, stakan boshqa narsalarni obchiqib, o'xshashlik farqlarini topishni topshiradi, so'ng gemetrik figuralarni berib tarqatadi, uni o'quvchilar daftar varag'iga ustiga qo'yib atrofni qalam bilan qog'ozga chizadilar. Topshiriq bajarilgandan keyin narsaning yuqoridan ko'rinishini plan deyiladi degan xulosaga olib keladi. Undan keyin stolning plani chizdiriladi. Agar o'quvchilar narsalarning kattaliliga qiynalsalar tasvirlanadigan narsani shartli ravishda kichiraytirish mumkinligini tushuntiradi. (Masalan 10, 20 marta) Tabiatshunoslikni o'qitishda globus ham muhim ahamiyatga ega. Agar plan yer yuzasining katta bo'lmagan uchatkasini yirik masshtabli tasvirlashdan xaritada mayda masshtabli tasvirlashga o'tishga imkon berganbo'lsa, globus butun yerning to'g'ri shakli va yuzasining tasvirini beradi. Globus yer shakli,

kun va tunning almashinishi, yil fasllari, issiqliq mintaqalari to'grisidagi matyerialni tushinish uchun zarur. Globus va xaritalar bilan olib boriladigan qator mashqlar bolalarning yarim sharlar xaritasida sun'iy ravishda ajratilgan Yerning yuzasi aslida ajramas ekanligi haqidagi fikrga o'rganishga yordam beradi. **Ekran vositalariga** diafil'm, diapozitiv va kinofil'mlar kiradi. Ekran vositalarini nomoyish qilish uchun xona qorong'ilatilgan, maxsus jixozlangan bulishi zarur. Bularga sarflangan vaqt darsning mavzusi, maqsadi va tipiga bog'liq. **Model ko'rgazmali** qurol sifatida narsa va qurilimning barcha tafsilotlarini takrorlovchi ularga o'xshash xajimli tasvirdir. Modellarning ahamiyati juda katta chunki ular sathli rasmlarda farq qilib, o'rganilayotgan narsa tug'risida tasavvur beradi. Tabiatshunoslik bo'yicha dastur matyerialini uzlashtirish uchun bo'lgan modellarni ikki guruhga ajratamiz: 1. Yer yuzasi shakllarining: tog', tepalik, daryo vodiylari, daryo va ularning tarmoqlari, o'pirilish, jarlarning jo'g'rafiy modellari kiradi. 2. Har xil qurilish va inshoatlar: shaxta, domna pechi, suv va shamol xarakatlantiruvchilari kabilarning modeli kiradi.

10- Mavzu: Tabiatshunoslikni o'qitish vositalari.

REJA:

1. Tabiatshunoslik darsliklari

2. O'qitishning texnik vositalari.

Tayanch so'zlar va iboralar.

Mulyaj, surat, , tulum (chuchela), mikraskop, kadaskop, kompyuter, globus, tabiiy xarita, maket.

Darslik bu o'quv jarayonida darsda o'zlashtirilgan bilimlarni mustaxkamlovchi va kengaytiruvchi muhim vosita. Tabiatshunoslik darslari

ta'lim beruvchilik, rivojlantiruvchilik hamda tarbiyalovchilik ahamiyatga ega. Darslik tabiatning mavsumiy xususiyatlarini xisobga olgan xolda tuziladi. Chunki bizda kalendar bo'yicha 1 sentyabrdan kuz boshlanadi, lekin O'zbekistonda hali ham yozdagidek issiq bo'ladi. Shuning uchun birinchi dars yozgi kuzatishlarga yakun yasashga bag'ishlanadi, buning uchun darsliklarda yozdagi tabiatda olib borilgan kuzatishlarni aks ettiruvchi mavzular qarab chiqiladi.

Tabiatshunoslikni o'rganishning yozgi kuzatishlarini sistemalashtirishdan boshlaydi. Masalan, yarim kunda quyosh balandligi yoz oxirida kun va tunning uzunligi, kechquruning iliqligi, mevalarning mo'lligi, ularning etilish muddatlari; go'za maysalarining paydo bo'lishi, ularning gullashi va meva hosil qilishi; yozda hayvonlar xayoti; yoz davrida odamlarning mehnat faoliyati va xokazalar.

4-sinfda harita va globus to'grisida dastlabgi tassavurlarni oladilar, shuning uchun sinfda O'zbekiston Respublikasining tabiiy xaritasi, yarim sharlar tabiiy xaritasi, tabiiy zonalar xarita, foydali qazilmalar xaritasi bo'lishi kerak. SHuningdek atrof joyining shartli belgilariga ega bo'lgan yirik masshtabli plani o'quvchilar yashayotgan hamda o'qiyotgan shahar yoki aholi punktining planidan ham foydalaniladi, *Proyeksion apparatlarga* shishadagi diapozitivlarni namoyish qiladigan alaskopp va filmaskoplar kiradi. Sanoatimizda tayyorlangan maktab proeksion apparatlari maxsus qo'llanma bilan ta'minlangan. Darsda diapozitivlarni nomoyish qilishdan oldin o'qituvchi qo'llanma mazmuni bilan tanishishi va mavjud apparadlar bilan ishlash uslublarini amaliy ravshda egallagan bo'lishi mumkin.

Tabiatshunoslik darslarida *kodoskop* ham qo'llaniladi, unda fabrika usulida bajarilgan tiniq parada chizilgan maxsus tarnsporantlar va shuningdek yasama qurollar (rangli shemalar) rasmlar, kesmalar yonidan

ko`rinishlar va boshqa qo`rollar qo`llaniladi. Transporant shu bilan qo`layki, u har xil jarayonlarni) masalan qo`lni o`t bosishi manbalar, ya`ni buloqlar hosil bo`lishi, tabiatda suvni doira bo`ylab aylanishi va bosh) dinamikada)xarakatda) ko`rsatish imkonini beradi. Bunday samaraga transporant kadrlarni izchimlik bilan qo`yib borish bilan yerishiladi. Kodoskop bevosita apparat stolchasida odatdagi flomastyer, sharikli ruchka yoki qalam bilan tiniq pardada chizilgan ar qapday rasm (shema) ko`rinishini ekranda ko`rsatishgaa imkon beradi. Ekran qurollari (diafil`mlar, diapozitivlar, slaydlar) mustaqil rolni yoki asosiy to`ldiruvchisi sifatida yordamchi rolni bajarishi mumkin. Ekran qurollari devori suratlar kabi zaruriyatga qarab namoyish qilinadi. Bir darsning o`zida 5-6 kadrdan foydalanish tavsiya qilinadi. Ayrim hollarda 10 gacha kadrlardan foydalansa bo`ladi. Ular xujatli ko`rinishli yoki mul`tifikasiyalashgan bo`lishi mumkin. Ulardan maqsadga yo`nalgan xolda foydalanish zarur. Ekran qurollarining kadrlarini e`tibor bilan ko`rish ma`qul, lekin uzoq vaqt emas, chunki bunga plyonka va oyna qizib ketadi va shakli o`zgarishi yoki yorilib ketishi mumkin. Bundan tashqari yoruglik surati kuchli ta`sirlovchi sifatida ko`rish organini tezda charchatadi va shuning uchun ham tezda o`quvchilarning ma`dasiga tegadi. Murakkab kadrlardan foydalanishning eng ko`p vaqti 1-2 daqiqa. Tajiribalar va laboratoriya mashgulotlari uchun (darslarda va yosh tabiatshunoslar to`garagida) maxsus jihozlar: o`lchov asboblari, lupa, laboratoriya uskunalari, idishlar, matyeriallar, yordamchi asboblar kerak. Ulchov asboblariga har xil suyuqliklarning muayyan hajmini o`lchash uchun manzurkalar, tyermometrlar va shu kabilar kiradi. Jihozlarni ko`rgazmali qurollar magazinlaridan sotib olish mumkin. Ayrim asboblarni o`quvchilarning o`zlari tayyorlashlari mumkin. **Laboratoriya** uskunalariga laboratoriyaya shtativlari, uchoyoqlar spirt lampalari, asbeslangan to`r, probirka qo`yadigan shtativlar, qisqichlar, shuningdek

idishlar, shisha voronkalar, kolbalar oq shisha pufakchalari, idishlar to`plami choy stakanlari, lampochkalar va boshqalar kiradi.

Ekran vositalariga diafil`m, diapozitiv va kinofil`mlar kiradi. Ekran vositalarini nomoyish qilish uchun xona qorong`ilatilgan, maxsus jixozlangan bulishi zarur. Bularga sarflangan vaqt darsning mavzusi, maqsadi va tipiga bog`liq.

Model ko`rgazmali qurol sifatida narsa va qurilimning barcha tafsilotlarini takrorlovchi ularga o`xshash xajimli tasvirdir. Modellarning ahamiyati juda katta chunki ular sathli rasmlarda farq qilib, o`rganilayotgan narsa tug`risida tasavvur beradi. Tabiatshunoslik bo`yicha dastur matyerialini uzlashtirish uchun bo`lgan modellarni ikki guruhga ajratamiz: 1. Yer yuzasi shakllarining: tog`, tepalik, daryo vodiylari, daryo va ularning tarmoqlari, o`pirilish, jarlarning jo`g`rafiy modellari kiradi. 2. Har xil qurilish va inshootlar: shaxta, domna pechi, suv va shamol xarakatlantiruvchilari kabilarning modeli kiradi.

Ko`rgazmali vositalar qatoriga yangi matyerialni tushuntirishni sinf taxtasida grafik tarzida tasvirlab ko`rsatish ham kiradi. O`quvchilar tasvirni daftarlariga chizib olishda beixtiyor esda qoldiradi.

11-Mavzu: Jo`g`rafiya maydonchasi, o`quv-tajriba maydonchasida mashg`ulotlarni tashkil qilish.

Reja:

- 1. Tirik tabiat burchagi.**
- 2. Maktab tajriba maydonchasiga qo`yiladigan talablar.**
- 3. Jo`g`rofiya maydonchasining tabiat bilan tanishtirishda ahamiyati.**
- 4. Boshlang`ich maktabda o`lkashunoslik burchagi.**

Tayanch soʻzlar va iboralar. Gnomon tayoqchasi, Tirik tabiat burchagi, gorizont, gorizont chizigʻi, barometr, termometr, fluger.

Uzoq vaqt davom etadigan kuzatish va tajribalar uchun **jonli tabiat burchagi** tashkil qilinishi kerak, u yerda hayvon va oʻsimliklarni saqlash va zaruratga qarab ulardan tabiatshunoslikni oʻrganishda foydalanish mumkin. Burchak shunidek oʻqovchilarning darsdan va sinfdan tashqari ishlari uchun baza hisoblanadi. Bu yerda ular yilning istagan vatida ish oib borishlari mumkin. Tabiatga oʻtkaziladigan ekskursiya jonli tabiat burchagi tashkil qilishning boshlanini boʻlishi mumkin. Suv xavzasidagi xayot bilan tanisha oʻtirib, oʻquvchilar mollyuska, ninachi qurtlari, har xil qoʻngʻizlar, gambuziya, peskar (tanga baliq), shuningdek suv oʻsimliklarining barchasi akvarium, shisha bankalar yoki boshqa roqli idishlarga joylashtiriladi. Bog va polizlarda koʻpincha meva, rezavor meva hamda sabzavod oʻsimliklari zararkunandalarning gumbak va qurtlari uchraydi. Jonli tabiat burchagi uchun alohida xona ajratgan maqul. Bunday imkoniyat boʻlmaganda oʻsimlik va hayvonlarni tabiatshunoslik kabineti yoki sinfda joylashtiriladi. Jonli tabiat burchagi uchun xona yorug boʻlishi, dyaeraza roʻparasiga har xil podstavkalarga suv hayvonlari hamda oʻsimliklari boʻlgan akvariumlarni qoʻyish qoʻlay boʻladi. Burchakda hayvonlar uchun ajratilgan joy ularning tabiatdagi hayot sharoitlariga muvofiq boʻlishi kerak. Akvariumni zoomagazindan olish maʼqul. Ammo akvarium sifatida xohlagan shisha idishdan foydalanish mumkin, lekin shuni xisobga olish mumkinki, baliqlar toʻrtburchak idishda yaxshi koʻrinadi. Akvariumdagi baliqlar soni uning katta-kichiklariga (oʻlchamiga) va undagi oʻsimliklarning soniga muvofiq boʻlishi kerak, bunda yutiladigan va chiqariladigan kislarodning balansi taʼminlansin. Akvariumda yasovchilarga doimiy parvarish zarur, oziqni zoomagazinnan sotib olish mumkin. Baliqlarni ularni shartli refleks xosil qilishi uchun muayyan vaqtda aziqlantirish kerak. Bolalar tyermometr bilan oʻlchab, suv haroratini tekshirib borishga oʻrganishlari lozim. Sudralib

yuruvchilar va suvda ham quruqda yasovchilar uchun xilma-xil ko`rinish va katta kichiklikdagi tyerrariumlar kuriladi. Odatdagi tyerrarium metallardan yoki yogochdan tayyorlangan yashik bo`lib, yon va tepa devorlari shisha va to`rdan iboratdir. SHisha devor tyerrariumda yasovchilarni kuzatish, yon devor hamda tepasining to`rdan bulyshi ham ventilyasiyasini ta`minlash imkoniyati beradi. Jonli tabiat burchagining aholisi (yangi o`simlik va hayvonlari) uning asosini tashkil qiladi. Unga qarab jixozlar tanglanadi. O`simlik va hayvonlar nobari tabiatshunoslik dasturiga qarab, o`lkashunoslik xususiyatlarini hisobga olish belgila. Barcha xona o`simliklari ularning nomlari va qachon va qayday olinganligi to`g`risida ma`lumotlar yozilgan etiketkalariga bo`lishlari zarur. O`simliklardan avval shundaylarni tanlash kerakki, ular yordamida nfmlik, issiqlik, yorug`lik, suv iste`mol qilishdagi farqlarini, jumladan quruq iqlimga (kaktus, aloe) nam iqlimga moslangan o`simliklarni, tropik o`simliklarni (navro`zgul), yorug`lik sevchi (xina) va soyaga chidamli (aspidistra) o`simliklarini namoyish qilish mumkin bo`lsin. Keyin shunday o`simliklar tanglanidiki, ular masalan, yorongul, fuksiya, begoniya, kaktus, tradeskansiya, elodeya, binafsha kabilarning har xil turlari yordamida turlicha tajribalar o`tkaziladi. Maktab o`quv tajriba maydonchasi bevosita maktab yaqinida bo`lishi, yer tekis, yaxshi tuproqli, soya tushmaydigan bo`lishi kerak. Uning atrofini albatta o`rash kerak bo`ladi. Maktab uchsastkasi agrtexnika nuqtai nazardan namunali bo`lsin. Uni biologiya o`qituvchi otalikka oladi. Uchastkani tashkil qilishda o`quvchilar an o`tkazadigan mashGulotlar uchun, maydonchani va mehnat qurollarini saqlash uchun kichiroq xona bo`lishini mo`ljallash kerak. O`quv tajriba maydonchasidagi ishlarni butun sinf bilan dars vaqtida o`tkaziladigan majburiy ishlarga, o`quvchilarning darsdan tashqari vaqtlarda)uy vazifasi yoki yozgi topshiriq tarzida) bajaradigan majburiy ishlarga va yosh tabiatshunoslik to`garagi a`zolarining ishlariga ajratish mumkin. 1-sinfda o`quvchilar kuz davrida daraxt, buta va o`simliklar bilan, ular barglari va gullari shakllari hamda ranglarining xilma-xilligi va chiroyliligi

bilan, qo'l bilan ishlatiladigan asboblar (xaskash, zambil) va ular bilan ishlash uslublari bilan tanishadilar. Bahorda birinchi sinf o'quvchilari bilan uquv tajriba maydonchasida amaliy ishlar o'tkaziladi. Ularni urug'larni ekish va ularni parvarish qilish, sugorish, o'toq qilish, tayanch qoziqlarini qoqish qoidalarini bilib oladilar. Tuproqni ishlash, marza klumbalar olish ishlarini katta yoshdagi maktab o'quvchilari bajaradilar. Birinchi sinf o'quvchilari urug'larni ekishga tayyorlaydilar va yerga ekadilar, o'simliklarni parvarish qiladilar. 2-sinfda o'quvchilar kuzda o'quv-tajriba maydonchasidagi ishlar vaqtida amal qilinishi kerak bo'lgan mehnat haftaligi va shaxsiy gigiena qoidalari bilan, urug'larni yig'ish va saqlash qoidalari bilan tanishadilar, kuzda tuproqqa ishlov berishga tayyorlaydilar, tuqilgan barg va shoxlarini yigib oladilar, o'simlik qoldiqlari va ahlatlarni chiqarib tashlaydilar. Katta yoshdagi o'quvchilar eski tuproqni chopib beradilar. Bahorda 2 - sinf o'quvchilari gul manzarali hamda dukkakli o'simliklarning o'rug'larini ekishga tayyorlaydilar, buning uchun yirik va sog'lom urug'larni tanglab oladilar ularni ivitadilar va undiradilar (urug'larni tuproqqa ekish) o'simliklarni o'stiradilar. Keyin matyerialni xaskash bilan tekislaydilar. Yerga urug'lar ekish bilan ustini bir yo'la ko'madilar, o'simliklarni keyingi parvarishini olib boradilar. 3-sinf o'quvchilari kuzda xaskash va belko'rak bilan ishlashda mehnat xavfsizligi va shaxsiy gigiena qoidalari bilan tanishadilar, marzada o'stirilgan o'simliklarning urug'larini yig'adilar uchastkani o'simlik qoldiqlaridan tozalaydilar, o'g'it soladilar, tuproqni agdarib chopadilar, ikkinchi sinfdagi o'qish davrida maktab oldi o'quv-tajriba maydonchasidagi ishlar yakunini chiqaradilar, maktab ko'rgazmasi uchun eksponatlar tayyorlaydilar. 3-sinf o'quvchilari ildiz meva (rediska, lavlagi, sabzi) va bir yillik gul manzarali o'simliklarning (kosmeya, astra, itogiz, gultojixo'roz) urug'larini ekishga tayyorlaydilar. Ko'chat qalinligini ildiz mevalar ekishga tayyorlaydilar, o'gitlarning ildiz mevalar xosiliga va gul manzarali o'simliklarning o'sishi va rivojlanishiga ta'sirini aniqlash bo'yicha tajriba va kuzatishlar olib boradilar. Ildiz meva va gul manzarali o'simliklar urug'larini

yerga ekadilar, tajribalar qo`yadilar va ekinlarni paradilar. sugoradilar, o`toq va yagana qiladilar ko`cha o`tkazadilar. 4-sinf o`quvchilari kuz davrida xosilni yig`adilar va xisobga oladilar, ularni saqlash qoidalari bilan tanishadilar, uro`Glar yigadilar, tuproqqa ishlov beradilar, rezavor, buta va mevali daratlarni qishga tayyorlaydilar. Bundan tashqari o`quvchilar mevali daraxtlarning tanasi hamda asosiy poyasidagi eski postloqlarini olib tashlaydilar, tana atrofiga tuproq tashlaydilar, unga o`git soladilar va manzarali butalar o`tkazadilar. Boshlangich sinf o`qituvchisi o`quv-tajriba maydonchasidagi ishlarni tashkil qila borib, iqlim sharoitlarini, maktabning hududida joylanishini hisobga olishi va barcha masalalarni biologiya o`quvchisi bilan kelishib olishi lozim. Uchastka yosh tabiatshunosning qishloq xo`jalik tajribalari va qo`shimcha amaliy ishlari bazadir: chunki u yerda tabiatshunoslik darslarida o`rganiladigan o`simliklar o`stiradi. 1-sinfdan boshlab o`z o`lkalarini, o`z joylarini o`rganadilar, tabiat o`stida kuzatishlar olib boradilar, ekskursiyalar o`tkazadilar. Boshlangich maktabda o`qish vaqtida ularda boy faktik matyerial to`planadi, bu matyerial o`lkashunoslik burchagida joylashtiriladi. Vaqt o`tishi bilan o`lkashunoslik burchagida boshlangich maktabni ilgargi bitiruvchilari chiqqan eng qimmatli matyeriallar to`planib boradi, undan tabiatshunoslikni o`qitishda sistemali ravishda foydalaniladi. Ulkashunoslik burchagi tabiatshunoslik kabinetida yoki alohida sinfdan barfo etiladi. Matyerial uch bo`limga ajratiladi: bizning o`lka, ob-havo va tabiat belgilari.

12-Mavzu: Tirik tabiat burchagini jihozlash va ularda mashg`ulotlarni tashkil qilish. (2 soat).

Reja

1. Tirik tabiat burchagi

2. Maktab tajriba maydonchasiga qo`yiladigan talablar.

Tayanch soʻzlar va iboralar. Akvarium, terrarium, , gambuziya, Oʻlkashunoslik burchagi, tabiiy xarita, Ob-havo kalendari, gerbariyalar, kolleksiya, Yashil nazoratchilar.

Uzoq vaqt davom etadigan kuzatish va tajribalar uchun jonli tabiat burchagi tashkil qilinishi kerak, u erda xayvon va oʻsimliklarni saqlash va zaruratga qarab ulardan tabiatshunoslikni oʻrganishda foydalanish mumkin. Burchak shunidek oʻqovchilarning darsdan va sinfdan tashqari ishlari uchun baza hisoblanadi. Bu erda ular yilning istagan vatida ish oib borishlari mumkin. Tabiatga oʻtkaziladigan ekskursiya jonli tabiat burchagi tashkil qilishning boshlanini boʻlishi mumkin. Suv xavzasidagi xayot bilan tanisha oʻtirib, oʻquvchilar mollyuska, ninachi qurtlari, har xil qoʻngʻizlar, gambuziya, peskar (tanga baliq), shuningdek suv oʻsimliklarining barchasi akvarium, shisha bankalar yoki boshqa roqli idishlarga joylashtiriladi.

Bogʻ va polizlarda koʻpincha meva, rezavor meva hamda sabzavod oʻsimliklari zararkunandalarning gumbak va qurtlari uchraydi. Jonli tabiat burchagi uchun alohida xona ajratgan maqul. Bunday imkoniyat boʻlmaganda oʻsimlik va hayvonlarni tabiatshunoslik kabineti yoki sinfdan joylashtiriladi. Jonli tabiat burchagi uchun xona yorug boʻlishi, deraza roʻparasiga har xil podstavkalarga suv hayvonlari hamda oʻsimliklari boʻlgan akvariumlarni qoʻyish qoʻlay boʻladi.

Burchakda hayvonlar uchun ajratilgan joy ularning tabiatdagi hayot sharoitlariga muvofiq boʻlishi kerak. Akvariumni zoomagazindan olish maʼqul. Ammo akvarium sifatida xohlagan shisha idishdan foydalanish mumkin, lekin shuni xisobga olish mumkinki, baliqlar toʻrtburchak idishda yaxshi koʻrinadi. Akvariumdagi baliqlar soni uning katta-kichiklariga (oʻlchamiga) va undagi oʻsimliklarning soniga muvofiq boʻlishi kerak, bunda yutiladigan va chiqariladigan kislarodning balansi taʼminlansin. Akvariumda yasovchilarga doimiy parvarish zarur, oziqni zoomagazinnan

sotib olish mumkin. Baliqlarni ularni shartli refleks xosil qilishi uchun muayyan vaqtda aziqlantirish kerak. Bolalar termometr bilan o'lchab, suv haroratini tekshirib borishga o'rganishlari lozim. Sudralib yuruvchilar va suvda ham quruqda yasovchilar uchun xilma-xil ko'rinish va katta kichiklikdagi terrariumlar kuriladi. Odatdagi terrarium metallan yoki yog'ochdan tayyorlangan yashik bo'lib, yon va tepa devorlari shisha va to'rdan iboratdir. Shisha devor terrariumda yasovchilarni kuzatish, yon devor hamda tepasining to'rdan bulayshi ham ventilyatsiyasini ta'minlash imkoniyati beradi.

Jonli tabiat burchagining aholisi (yangi usimlik va hayvonlari) uning asosini tashkil qiladi. Unga qarab jixozlar tanglanadi. O'simlik va hayvonlar nobari tabiatshunoslik dasturiga qarab, o'lkashunoslik xususiyatlarini hisobga o'tshb belgila. Barcha xona usimliklari ularning nomlari va qachon va qayday olinganligi to'g'risida ma'lumotlar yozilgan etiketkalariga bo'lishlari zarur. O'simliklardan avval shundaylarni tanlash kerakki, ular yordamida nfmlik, issiqlik, yorug'lik, suv iste'mol qilishdagi farqlarini, jumladan quruq iqlimga (kaktus, aloe) nam iqlimga moslangan o'simliklarni, tropik o'simliklarni (navro'zgul), yorug'lik sevchi (xina) va soyaga chidamli (aspidistra) o'simliklarini namoyish qilish mumkin bo'lsin. Keyin shunday o'simliklar tanglanidiki, ular masalan, yorongul, fuksiya, begoniya, kaktus, tradeskansiya, elodeya, binafsha kabilarning har xil turlari yordamida turlicha tajribalar o'tkaziladi.

O'lkashunoslik burchagi. 1- sinfdan boshlab o'quvchilar o'z o'lkalari, o'z joylarini o'rganadilar, tabiatda kuzatishlar olib boradilar, ekskursiyalarga chiqadilar. Boshlang'ich sinfdan o'qish vaqtida ular boy faktik material to'playdilar, bu material o'lkashunoslik burchagiga joylashtiriladi.

Vaqt o'tishi bilan o'lkashunoslik burchagida boshlang'ich sinfnin avvalgi bitiruvchilari yiqqan qimmatli materiallar to'planib boradi, undan

tabiatshunoslikni o'qitishda muntazam ravishda foydalaniladi. O'lkashunoslik burchagi tabiatshunoslik xonasida yoki alohida sinfda barpo etiladi. Material uch bo'limga ajratiladi: «Bizning o'lka», «Ob-havo kalendari (taqvimi)» va «Tabiat belgilari».

«Bizning o'lka» stendiga quyidagilar joylashtiriladi:

1. O'z aholi punktining nomi ko'rsatilgan yoki (agar u xaritada bo'lmasa) uning o'rnini taxminan ifodalangan xaritasi.
2. O'z joyining nomi ko'rsatilgan O'zbekiston tabiiy xaritasi.
3. Maktab joylashgan joy ifodalangan o'z aholi punktining plani.
4. O'z joyining yuzasi shakllarining fotosuratlari.
5. O'zo'lkasi sanoat ishlab chiqarishini yorituvchi materiallar. Mahalliy sanoat mahsulotlaridan namunalari.
6. Olka qishloq xo'jaligini aks ettiruvchi materiallar (shu joyda o'stirilayotgan qishloq xo'jaligi o'simliklari har xil turlarining fotosuratlari va gerbariyalari).
7. Yashash joyidagi daryoning quyilish hamda boshlanish qismlari, suv havzalari to'g'risidagi ma'lumotlar.
8. Joy tuprog'i to'g'risida ma'lumotlar (shu daryoning tuproq tiplari ko'rsatiladi).
9. O'lkaning o'simliklari to'g'risida ma'lumotlar (madaniy va yovvoyi o'simliklar gerbariyalari va fotosuratlari).
10. Hayvonlar to'g'risida ma'lumotlar. (Hayvonlarning fotosuratlari va rasmlari).
11. Tabiatga va ishlab chiqarish korxonalariga o'tkazilgan ekskursiyalarda olib kelingan materiallardan tayyorlangan kolleksiyalar. Kartondan kesilgan, shartli belgilari bo'lgan o'lka xaritasida foydali qazilmalarning joyi ko'rsatiladi.

«Bu qiziq» sarlavhasi ostida qiziqarli savollar, tabiat to'g'risidagi asarlardan parchalar, topish uchun hayvonlar tana a'zolari — tumshug'i, tirnog'i, qanotlari yoki yon ko'rinish(siluet)lari tasvirlangan rasmlar, bolalarning ekskursiyalarda kuzatish asosida chizgan rasmlari joylashtiriladi.

O'lkashunoslik burchagiga o'quvchilar tayyorlagan, shahar, viloyat, tuman tarixi aks ettirilgan albomlar qo'yish lozim, mahalliy sanoat mahsulotlarini ko'rsatish ham mumkin. Bu bo'limda tabiat muhofazasi masalalari (davlat muhofazasiga olingan o'simlik va hayvonlarning fotosuratlarini yoki rasmlari va shu kabilar) aks ettirilishi, viloyat yoki o'lkada joylashgan qo'riqxonalar va zakazniklarning nomlari ko'rsatilishi kerak.

Ob-havo taqvimini stenddan iborat bo'lib, uning markaziga chislo va oy yozilib, unga shu kungi ob-havo ma'lumotlari joylashtiriladi. Pastrog'ida termometr, mehnat darslarida o'quvchilar tayyorlagan fluger joylashadi.

Ob-havoni ta'riflashda kartondan qirg'ilgan shartli belgilardan foydalaniladi. Termometr modelida ko'chadagi termometr bo'yicha havo harorati ko'rsatiladi. Shu yerga keyingi bir necha yillarning ob-havo taqvimini va harorat o'zgarishlari grafigi ham joylashtiriladi. Stendning uchinchi bo'limiga joyning ob - havosi va uning belgilari haqidagi materiallar qo'yiladi. Bo'lim yorqin rasmlar bilan bezatiladi.

O'lkashunoslik burchagiga «Yashil nazoratchilar»ning ish rejasi ham qo'yiladi.

O'lkashunoslik burchagining materiallari tabiatshunoslik darslarida keng qo'llanilishi kerak, chunki ular faqat o'lkada tabiati va xo'jaligi to'g'risidagi bilimlarni chuqurlashtiribgina qolmasdan, balki ilgari o'rganilganlarni mustahkamlashga ham yordam beradi.

O'lkashunoslik materiallarini yig'ish maktabning hayot bilan aloqasini mustahkamlaydi, o'quvchilarning tabiat muhofazasi bo'yicha ishlarda baholi qudrat qatnashishlariga imkon beradi.

Savol va topshiriqlar.

1. Jonli tabiat burchagi qayerda joylashtiriladi?
2. O`quv tajriba maydonchasida qanday tajribalar o`tkaziladi
3. Jo`g`rofiya maydonchasidan foydalanib o`tiladigan dars konspektini tuzing.
4. Boshlang`ich maktabning biror sinfi uchun qishloq xo`jaligi mehnatiga ajratilgan soatlarni, hisobga olib, o`quv tajriba maydonchasidagi ishlar rejasini tuzing.

13- MAVZU: Boshlangich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o`quv dasturini rejalashtirish tamoyillari.

Reja

1. O`zbekistondagi ta`lim islohatlari, boshlangich sinflarda tabiatshunoslikni o`qitish muammolari.
2. Tabiatshunoslikdan davlat ta`lim standartlari mazmuni, tabiatdan o`quv dasturining tahlili.
3. «Atrofimizdagi olam» predmetining o`rni, 1 va 2 sinfning atrofimizda olam darslari, 3 - 4 sinflarda tabiatshunoslikning mazmuni, “Atrofimizdagi olam” va “Tabiatshunoslik” darsliklarni tahlili

Tayanch so`zlar va iboralar.

Ufq tomonlari, foydali qazilmalar, Ekologiya asoslari, hulq-atvor.

I. A. Karimov o`zining “Barkamol avlod-O`zbekiston taraqqiyotining poydevori.” asarlarida mustaqillik yo`lida buyuk manaviyatimizni tiklash va yanada rivojlantirishga, milliy ta`lim tizimining takomillashtirishga katta ahamiyat berilmoqda.

Kadrlar taylash milliy dasturda umumiy o`rta ta`lim (1-9 sinflar) majburiy hisoblanadi. U o`z ichiga boshlang`ich ta`lim (1-4 sinflar) ni oladi va ilmlarning asosiy bilimlarini tizimli ravishla o`zlashtirishni ta`minlaydi.

Maktablarning islohati o`quv ta`limining strukturasi o`zgartirdi. 1-2-sinflarda o`quv rejasiga "Atrof olam bilan tanish-tirish" nomli predmeti kiritilgan, uni o`rganishga haftasiga 1 soat ajratildi. SHu kursning asosiy vazifalari atrofdagi xayotning, tabiatning jism va hodisalari to`g`risidagi bolalar tasavvurlarini to`plash va sistemalashtirish, ularning odobiy-aqloqiy tajribalarini boyitish, to`g`ri xulq-atvor ko`nikmalarini shakllantirish, oila a`zolariga muxabbat va g`amxorlikni, atrofdagi odamlarga e`tibor bilan munosabatda bo`lishi, narsalarga ehiyotlik munosabatini, tabiatga ma`sulyatlan munosabatda bo`lishni o`lkaga, Vatanga muxabbatni tarbiyalashdir. Bu o`quv predmeti ikki yo`nalishda olib boriladi:

1. Bolalarni kishilarning ijtimoiy hayoti va mehnati, xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashni nazarda tutadi. Bolalarni jamiyat xayoti bilan tanishtirish formalari, metodlari va vositalari xilma-xil. Ular: ekskursiyalar, atoqli kishilar bilan uchrashuv, korxonalar, muzey, teatr, klublarga borish; suhbat va kitoblar o`qish, kinofil`m, diafil`m va teleko`rsatuvlarni tomosha qilish, bayramlarga tayyorlanish va boshqalar.

2. Yo`nalish bolalarni tabiat bilan bevosita muloqotda bo`lishda tanishtirish, tabiiy ob`ekt hodisalar to`g`risida tasavvurlar shakllantirish, tabiatga nisbatan xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashni tashkil qilish nazarda tutiladi. Tabiat bilan tanishtirish ekskursiyalar, o`quv sayirlari davomida va amaliy ishlar tashkil qilinganda o`tkaziladigan kuzatishlar asosida amalga oshiriladi.

O`quv predmeti mazmuni 1-2-sinflarda "Bizning uyimiy va jonajon tabiat", "Bizning maktab" , Jonajon tabiat, "Bizning shahar" (qishloq) va

"jonajon tabiat" mavzulari ochib beradi. Bu predmet boshlang`ich maktabning boshqa predmetlari bilan chambarchas bog`langan.

Tabiatshunoslik fani 3 sinfda kiritiladi. 3-4- sinflardagi tabiatshunoslikni o`qitish tabiat to`g`risidagi 1-2-sinflardagi olingan tasavvurlarni chuqurlashtirish va umumlashtirishdir.

3 sinfda o`quv predmetining mazmuni "Inson va tabiat", "Tabiat jismlari", "Havo, suv, foydali qazilmalarni asraylik", "O`simlik va hayvonot dunyosini asraylik", "Sog`likni saqlash", "Ekologiya asoslari" bo`limlarni o`z ichiga oladi.

4 sinf predmeti mazmuni "Atrofimizdagi tabiat", "Ufq tomonlari", "Bizning Vatanimiz O`zbekiston xarita va globusda", "Jonajon o`lka O`zbekiston", "Tabiatni turli xilligi", "Foydali qazilmalar", "O`zbekiston tabiatini asraylik", "Ekologiya asoslari" bo`limlarni o`z ichiga oladi.

Tabiatshunoslik bo`yicha dastur kichik yoshdagi maktab o`quvchilariga faqat jonajon tabiat go`zalligi va boyliginingina emas, balki qardosh Respublikalari xalqlari bilan hamkorlikda o`z Vatani ahamiyatini ko`rsatishga imkon beradi. O`z Vatanining tabiati va odamlari mehnati to`g`risidagi bilimlarning keng doirasi o`qituvchiga umumiy ta`lim isloh qilishning asosiy yo`nalishlari qo`ygan eng muhim ta`lit-tarbiya vazifalarini amalga oshirishga imkon beradi.

Savol va topshiriqlar:

1. Boshlang`ich maktabning o`quv rejasida tabiatshunoslik qanday o`rinni egallaydi?
2. 1-2-sinf uquvchilari atrof olamni bilib olish bilan bog`lik xolda tabiat to`g`risida qanday xajimdagi bilimlarga ega bo`ladilar?
3. 3-4- sinflarda tabiatshunoslikni o`qitishning maqsadi qanaqa?

4. Tabiatshunoslikni o`qitishda o`lkashunoslik qoidasining maqsadi qanday?

14-Mavzu: Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o`quv dasturini rejalashtirish tamoyillari. (2 soat).

Reja

1. Tabiatshunoslik xonasini jihozlash.

2.O`qitish vositalarining turlari.

Tayanch so`zlar va iboralar.

o`quv sayirlari, muzey, teatr, foydali qazilmalar, ekologiya asoslari.

Kadrlar taylash milliy dasturda umumiy o`rta ta`lim (1-9 sinflar) majburiy hisoblanadi. U o`z ichiga boshlang'ich ta`lim (1-4 sinflar) ni oladi va ilmlarning asosiy bilimlarini tizimli ravishla o`zlashtirishni ta`minlaydi.

Maktablarning islohati o`quv ta`limining strukturasi o`zgartirdi. 1-2-sinflarda o`quv rejasiga "Atrof olam bilan tanish-tirish" nomli predmeti kiritilgan, uni o`rganishga haftasiga 1 soat ajratildi. SHu kursning asosiy vazifalari atrofdagi xayotning, tabiatning jism va hodisalari to`g`risidagi bolalar tasavvurlarini to`plash va sistemalashtirish, ularning odobiy-aqloqiy tajribalarini boyitish, to`g`ri xulq-atvor ko`nikmalarini shakllantirish, oila a`zolariga muxabbat va g`amxorlikni, atrofdagi odamlarga e`tibor bilan munosabatda bo`lishi, narsalarga ehiyotlik munosabatini, tabiatga ma`sulyatlan munosabatda bo`lishni o`lkaga, Vatanga muxabbatni tarbiyalashdir.

Bu o`quv predmeti ikki yo`nalishda olib boriladi:

1. Bolalarni kishilarning ijtimoiy hayoti va mehnati, xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashni nazarda tutadi. Bolalarni jamiyat xayoti bilan

tanishtirish formalari, metodlari va vositalari xilma-xil. Ular: ekskursiyalar, atoqli kishilar bilan uchrashuv, korxonalar, muzey, teatr, klublarga borish; suhbat va kitoblarni o'qish, kinofil'm, diafil'm va teleko'rsatuvlarni tomosha qilish, bayramlarga tayyorlanish va boshqalar.

2. Yo'nalish bolalarni tabiat bilan bevosita muloqotda bo'lishda tanishtirish, tabiiy ob'ekt hodisalar to'g'risida tasavvurlar shakllantirish, tabiatga nisbatan xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashni tashkil qilish nazarda tutiladi. Tabiat bilan tanishtirish ekskursiyalar, o'quv sayirlari davomida va amaliy ishlar tashkil qilinganda o'tkaziladigan kuzatishlar asosida amalga oshiriladi.

O'quv predmeti mazmuni 1-2-sinflarda "Bizning uyimiy va jonajon tabiat", "Bizning maktab" , Jonajon tabiat, "Bizning shahar" (qishloq) va "jonajon tabiat" mavzulari ochib beradi. Bu predmet boshlang'ich maktabning boshqa predmetlari bilan chambarchas bog'langan.

Tabiatshunoslik fani 3 sinfda kiritiladi. 3-4- sinflardagi tabiatshunoslikni o'qitish tabiat to'g'risidagi 1-2-sinflardagi olingan tasavvurlarni chuqurlashtirish va umumlashtirishdir.

3 sinfda o'quv predmetining mazmuni "Inson va tabiat", "Tabiat jismlari", "Havo, suv, foydali qazilmalarni asraylik", "O'simlik va xayvonot dunyosini asraylik", "Sog'likni saqlash", "Ekologiya asoslari" bo'limlarni o'z ichiga oladi.

4 sinf predmeti mazmuni "Atrofimizdagi tabiat", "Ufq tomonlari", "Bizning Vatanimiz O'zbekiston xarita va globusda", "Jonajon o'lka O'zbekiston", "Tabiatni turli xilligi", "Foydali qazilmalar", "O'zbekiston tabiatini asraylik", "Ekologiya asoslari" bo'limlarni o'z ichiga oladi.

Tabiatshunoslik bo'yicha dastur kichik yoshdagi maktab o'quvchilariga faqat jonajon tabiat go'zalligi va boyliginingina emas, balki qardosh

Respublikalari xalqlari bilan hamkorlikda o'z Vatanini ahamiyatini ko'rsatishga imkon beradi.

O'z Vatanining tabiati va odamlari mehnati to'g'risidagi bilimlarning keng doirasi o'qituvchiga umumiy ta'lim isloh qilishning asosiy yo'nalishlari qo'ygan eng muhim ta'lit-tarbiya vazifalarini amalga oshirishiga imkon beradi.

Savol va topshiriqlar:

5. Boshlang'ich maktabning o'quv rejasida tabiatshunoslik qanday o'rinni egallaydi?

6. 1-2-sinf uquvchilari atrof olamni bilib olish bilan bog'lik xolda tabiat to'g'risida qanday xajimdagi bilimlarga ega bo'ladilar?

7. 3-4- siniflarda tabiatshunoslikni o'qitishning maqsadi qanaqa?

8. Tabiatshunoslikni o'qitishda o'lkashunoslik qoidasining maqsadi qanday?

15- Mavzu: Kam mukamallashgan maktablarda tabiatshunoslikni o'qitishning xususiyatlari.

Reja:

- 1. Oz komplektlangan maktablarda o'qitishning xususiyatlari.**
- 2. Oz komplektlangan maktablarda mustaqil mashgulotlarning o'rni.**
- 3. Darslarni integrasiyalash – oz komplektlangan maktablarning asosiy tamoyili, Kuzatishlarni yuritishning xususiyatlari.**

Tayanch soʻzlar va iboralar.

Oz komplektlangan, kam mukammalashgan maktabda ekskursiya, Kuzatishlar kundaligi bilan ishlash.

Oz komplektlangan maktablarda oʻqituvchi ikki yoki uchta sinf bilan mashgʻulot oʻtkazadi, bunda dars strukturasi oʻzgaradi. Oz komplektlangan maktablardagi darslarning xususiyatlari shundan iboratki ularda ikki-uch sinf bilan bir vaqtda mashgʻulot oʻtkazishda oʻqituvchi oʻquvchilarga odatdagi maktabdagiga qaraganda kamroq eʼtibor ajratadi, darsning koʻp qismi esa oʻquvchilarning mustaqil ishlariga ajratiladi. Bunda oz komplektlangan maktablarda odatdagi maktablarigidek oʻsha xajmda va oʻsha saviyada bilimlar berilishi kerak. Shunga koʻra xar bir darsga tayyorlana turib, oʻqituvchi matyerialni shunday loyixalashtirsinki, bunda u har bir sinfga yangi bir matyerialni tushuntirib, mustaqil ish uchun topshiriq berib, uning bajarilishini tekshirib va baholab ulgursin.

Ikkita va uchta sinfda tabiatshunoslik darslarini birlashtirish murakkab emas. Tabiatga ekskursiya oʻtkazish ancha qiyinchilik tugʻdiradi, bu xol oz komplektlangan maktablar uchun xosdir. Dasturda moʻljallangan ayrim ekskursiyalarni birlashtirib boʻlmaydi. Bunday xollarda sinflarning biri bilan mashgʻulotlardan keyin ekskursiya oʻtkazish uchun jadvalga oʻzgarishlar kiritiladi.

Ekskursiyaga ajratilgan vaqtdan unumli foydalanish uchun oʻquvchilarni kuzatishlar oʻtkazishga puxta tayyorlash; ularni birlashtirilgan sinflarda ularning xar kaysisi uchun tuzilgan topshirklar boʻyicha oʻtkazish; ekskursiya yakunini uni oʻtkazish joyida chiqarishi kerak. Ekskursiya vaqtida olingan kuzatish natijalari birlashtirilgan sinflarning har birida dastur matyerialini oʻrganish bilan bogʻliq holda alohida qarab chiqiladi.

Odatdagi darslar kabi ekskursiya ham o`qituvchi bilan o`tkaziladigan mashg`ulotni va o`quvchilarni mustaqil ishlarini uyg`unlashtirishga imkon beradi.

Mustaqil ish oz komplektlangan maktablar uchun xosdir, uning muxim bosqichidir.

Mustaqil ishlarining mazmuni quyidagicha bo`lishi mumkin:

- Darslik bo`yicha o`tilgan mavzuni mustaqil takrorlash;
- Mustaxkamlash uchun mashqlar;
- Kuzatishlar kundaligi bilan ishlash;
- Kuzatishlar bo`yicha topshiriqlar;
- “Atrofimizdagi olam” darsligi bilan ishlash.

Mustaqil ishlarini turlarini o`qituvchi doskada yozib beradi. Bu ish turi 8-15 daqiqagacha davom etishi mumkin.

Oz komplektlangan maktablarda odatdagi maktablar kabi turli metod va metodik usullardan foydalanish mumkin, ko`rgazmali vositalar, texnik vositalardan unumli foydalanish mumkin.

AMALIY VA SEMINAR MASHG`ULOTLARI MAVZULARI HAMDA METODIK ISHLANMALARI

“TABIATSHUNOSLIK VA UNI O”QITISH METODIKASI” FANIDAN AMALIY MASHG`ULOTLARI MAZMUNI

“Amaliy mashg`ulot” atamasi pedagogikaga oid adabiyotlarda ham keng, ham tor ma`noda izohlanadi. “Amaliy mashg`ulot” termini keng ma`noda mashq, seminar (ularning barcha turlari) va laboratoriya mashg`ulotlarini umumlashtiradi. Amaliy mashg`ulotlarning lekstiyadan farqlanadigan

asosiy me'yorlaridan biri o'quv jarayoni qatnashchilarining birgalikdagi harakatlarida o'ziga xos xarakter bilan namoyon bo'lishdir. Ular vazifalariga ko'ra ham farqlanadi. Agar Ma'ruza da ilmiy bilimlar asosi bayon qilinadigan bo'lsa, amaliy mashg'ulotlarda bilimlar chuqurlashtiriladi, kengaytiriladi va detallashtiriladi. Eng muhimi, amaliy mashg'ulotlar talabalar bilimini sinash uchun ham xizmat qiladi.

Amaliy mashg'ulotlarda quyidagi vazifalarni echishga qaratilgan bo'ladi:

- ✓ *ma'ruzada bayon qilingan nazariy qoidalarni mustahkamlash;*
- ✓ *fan bo'yicha bilimlarni kengaytirish va chuqurlashtirish;*
- ✓ *talabalarning ilmiy-tadqiqot, bilish qobiliyatlarini o'stirish;*
- ✓ *nazariy o'qitish jarayonida egallangan bilimlarning amaliyotda tan olinishi.*

Talabalarning ma'ruzalari bo'yicha izohlar quyidagicha bo'lishi kerak:

- ✓ *mustaqil fikrlashga yo'naltirib turish;*
- ✓ *tavsiya etilayotgan masalaning mohiyati va shaklini aniqlash;*
- ✓ *talabalar bahsidagi nuqtai nazarlarni darrov farqlab olish;*
- ✓ *masalaning nostandart hal qilinishini rag'batlantirish.*

AMALIY MASHG'ULOT MAVZULARI.

AMALIY MASHG'ULOTLARNING TEXNOLOGIK XARITASI

mashg'ulot mavzusi	Tabiatshunoslik darslari, darsdan va sinfdan tashqari mashg'ulotlar hamda ekskursiyalarda o'quvchilar ongi va qalbiga milliy istiqlol g'oyasini
---------------------------	--

		<p>singdirish yo`llari.</p> <p>Tabiatshunoslik darslarida o`quvchilarning ekologik madaniyatini shakllantirish.</p>
	<p>Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi</p>	<p>Tabiatshunoslik o`qitish metodikasi fanida darsdan va sinfdan tashqari mashg`ulotlar hamda ekskursiyalarda o`quvchilar ongi va qalbiga milliy istiqlol g`oyasini singdirish va ekologik madaniyatni shakllantirish</p>
	<p>O`quv jarayonining mazmuni</p>	<p>Tabiatshunoslik o`qitish metodikasi fanida darsdan va sinfdan tashqari mashg`ulotlar hamda ekskursiyalarda o`quvchilar ongi va qalbiga milliy istiqlol g`oyasini singdirish va ekologik madaniyatni shakllantirish</p> <p>Tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari mashg`ulotlarning maqsadi, vazifalari, ta`lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati, ularning maliy va ekologik yo`nalishi. Sinfdan tashqari mashg`utlarning turlari: o`quvchilar bilan yakka taribda olib boriladigan, guruxli va ommaviy mashg`ulotlar. O`quvchilarning yakka tartibda ijodiy ishlarini tashkil etish, tirik tabiat burchagi, maktab tajriba maydonasi, tabiatda va mustaqil raishda tajribalar va kuzatlar o`tkazish, kuzatish kundaligini yuritishni o`rganish. Tabiatshunoslik to`garaklarning didaktik maqsadi, vazifalari, mazmuni va mashg`ulotlarni tashkil etish metodikasi.</p>
	<p>O`quv</p>	<p>Darsning turi: amaliy</p>

	<p>jarayonining amalga oshirish texnologiyasi</p>	<p>Metod: "Aqliy xujum", "tarmoqlar" (klastyer) metodi</p> <p>SHakli: jamoaviy, kichik guruhlarda ishlash</p> <p>Vosita: ko`rgazmali qurol, didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor,</p> <p>Usul: suhbat,</p> <p>Nazorat. savol—javob (bilish —so`rab bilish usuli), kuzatish- yakka, jamoaviy</p> <p>Baholash. rag`batlantirish.</p>
	<p>Kutiladigan natijalar</p>	<p>Darsdan tashqari va sinfdan tashqari mashg`ulotlarning tashkil etish mohiyatini o`rganish.</p>
	<p>Kelgusi rejalar (taxlili, o`zgarishlar)</p>	<p>Talaba mavzuga doir adabiyotlarni chuqur tahlil qilish, yangi mavzu bo`yicha matyeriallar to`plash, umumlashtirish, xulosalar chiqarish</p>

	<p>mashg`ulot mavzusi</p>	<p>Tabiatshunoslikni o`qitish jarayonida boshlang`ich sinf o`quvchilarining moddiy dunyoqarash asoslarini shakllantirish.</p>
	<p>Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi</p>	<p>— Tabiatshunoslik darslarida moddiy dunyoqarashni shakllantirish</p> <p>— O`quvchilarni darvinizm ta`limoti asosida moddiy dunyoqarashini shakllantirish</p>

	<p>O`quv jarayonining mazmuni</p>	<p>Tabiatshunoslik o`qitish jarayonida ongi va qalbiga milliy istiqlol g`oyasi asoslarini singdirish yo`llari. O`quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash yo`llari. Tabiatshunoslikni o`qitish jarayonida boshlang`ich sinf o`quvchilarining moddiy dunyoqarash asoslarini shakllantirish. Tabiatshunoslik darslarida o`quvchilarning ekologik madaniyatini shakllantirish.</p>
	<p>O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi</p>	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod: Fikrlar hujumi</i></p> <p><i>SHakli: jamoaviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob (blis — so`rab bilish usuli), kuzatish — yakka, jamoviy.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
	<p>Kutiladigan natijalar</p>	<p>O`quvchilarda tabiat to`g`risida moddiy dunyoqarash shakllantiriladi. O`quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash hamda ekologik madaniyatni shakllantirish amalga oshiriladi.</p>

	mashg`ulot mavzusi	O`qituvchini tabiatshunoslik darslariga tayyorgarlik ko`rishi
	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	<ul style="list-style-type: none"> - Tabiatshunoslik darslarining ishlanmalarini tuzish - Tabiatshunoslik darslariga tayyorlanadigan tabiiy va tasviriy ko`rgazmali qurollar - Yangi pedagogik texnologiya va faol pedagogik metodlarni asosida dars ishlanmalarini tuzish
	O`quv jarayonining mazmuni	Tarbiya jarayoni yosh avlodni muayyan maqsad yo`lida har tomonlama voyaga etkazish, unda ijtimoiy ong va xulq-atvorni tarkib toptirishga yo`naltirilgan faoliyat ekanligini tushunib etish, barkamol avlod tarbiyasining mohiyati, maqsad va vazifalari ahamiyatini anglash.
	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod:</i> Aqliy xujum.</p> <p><i>Shakli:</i> jamoviy, guruxli.</p> <p><i>Vosita:</i> didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yuter texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</p> <p><i>Usul:</i> tahlil, munozara, munosabat bildirish.</p> <p><i>Nazorat:</i> savol — javob.</p> <p><i>Baholash:</i> rag`batlantirish,</p>

	Kutiladigan natijalar	<p>Talabalar O`zbekiston taraqqiyotining asosini belgilaydigan barkamol avlod tarbiyasining maqsad va vazifalarini tushungan holda, o`zlarining kasbiy tayyorgarliklarini yuqori darajada tashkil etish borasida faoliyat olib boradilar.</p> <p>Tabiatshunoslik bo`yicha dars ishlanmalarini tuzish va dars o`tish metodlari to`g`risida bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar. Taqvim reja, dars ishlanmasini tuzish, metodik adabiyotlarni taxlil qilish, kuzatish kundaligi mazmunini taxlili, shahar a qishloq sharoitida kuzatish kundaligi, tabiat kalendari bilan ishlash metodikasini o`rganadilar.</p>
--	------------------------------	--

1.	mashg`ulot mavzusi	Tabiatshunoslikni o`qitishda foydalaniladigan dars turlari. Yangi pedagogik texnologiya va faol pedagogik metodlar asosida dars ishlanmalarini tuzish.
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	<p>- Dars turlari</p> <p>- Yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanib dars ishlanmalarini tuzish</p> <p>Tabiatshunoslikni o`qitishda foydalaniladigan yangi dars turlari. YAngi bilim berish, mustahkamlash, aralash darslar to`g`risida tushunchalarga ega bo`lish.</p>
3.	O`qujarayoning mazmuni	<p>Muammoli izlanish, muammoli suhbat, muammoli hikoya, aqliy hujum, metodlar guruhi. O`quvchilarning o`quv faoliyatlarini rag`batlantirish va asoslash. O`qishga bo`lgan qiziqishlarini orttirish.</p>

4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod: Fikrlar hujumi.</i></p> <p><i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	<p>Tabiatshunoslik o`qitish dars turlari to`g`risida nazariy bilimga ega bo`ladilar. Mazkur mavzuga oid tayanch tushunchalar mazmuni va mohiyatini anglab etadilar. Aqliy hujum metodini o`tkazish bosqichlarida o`z fikr, mulohazalari, qarashlarini erkin ifoda etishni o`rganadilar</p>
1.	mashg`ulot mavzusi	Ekskursiyani tashkil etish va uni o`tkazish metodikasi
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	O`quvchilarni ekskursiyaga tayyorlash, ekskursiyani tashkil etish va o`tkazish metodikasi.
3.	O`quv jarayonining mazmuni	<p>Boshlang`ich sinflarda tabiatdan anchagina keng ma`lumotlar beriladi. O`simliklarning va hayvonlarnig insonlar hayotiga va tabiatdagi roli, o`simliklar va hayvonot dunyosining xilma xilligi ulardan foydalanish va muhofaza</p>

		qilish to`g`risidagi dastlabki ma`lumotlar beriladi. Sinfda olingan bilimlarni mustahkamlashda va umuman tabiatga nisbatan o`quvchilarning muhabbatini oshirishda muhim o`rin tutadi. Bolalarda vatanparvarlik, faxrlanish his tuyg`ularini tarbiyalash.
4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod: kuzatish, tajriba, suhbat</i></p> <p><i>SHakli: jamoaviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma.</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	Ekskursiyalar bolalarda vatanparvarlik faxrlanish his tuyg`ularini tarbiyalaydi. Ekskursiyada olingan bilimlar keyingi mashg`ulotlarda mustahkamlanadi.

1.	mashg`ulot mavzusi	Sinf va sinfdan tashqari mashg`ulotlarda didaktik o`yinlarni qo`llash metodikasi
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	Sinfdan tashqari mashg`ulotlarni o`tkazish, tabiatshunoslik tugaragi va uni tashkil etish. Sinfdan tashqari ishlarga tabiatni o`rganish va muhofaza qilish, o`simliklarni o`stirish, hayvonlarni parvarish qilish bilan bog`liq bo`lgan ishlar amalga oshiriladi.

3.	O`quv jarayonining mazmuni	<p>Tabiatshunoslik bo`yicha sinfdan tashqari ishlar o`simlik va hayvonlarni parvarish qilish maktab jonli burchagi, o`quv tajriba maydonchasida kuzatishlar olib borish ko`chani ko`kalamzorlashtirishga qushlarni muhofaza qilishga qaratilgan bo`ladi. Tabiatshunoslik bo`yicha sinfdan tashqari ishlar uch guruhga bo`lib o`rganiladi. Ommaviy ishlar, to`garak ishlari, individual ishlar.</p>
4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod: suhbat, kuzatish, tajriba.</i></p> <p><i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	<p>Sinfdan tashqari ishlar jarayonida o`quvchilar tabiat, maktab jonli burchagi, o`quv tajriba maydonchasida kuzatishlar olib boradila, ular hayoti to`g`risida bilimlarga ega bo`ladilar, o`simlik va hayvonlarni muhofaza qilish to`g`risida tushunchalar shakllanadi. O`quvchilarning kuzatishlari ijtimoiy foydali faoliyatlari ularni mehnatga o`rgatadi va vatanparvarlik tarbiyasiga yordam beradi. Moddiy dunyoqarash va mehnat madaniyati</p>

		shakllantiriladi.
--	--	-------------------

6	mashg`ulot mavzusi	Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari (sinfdan tashqari ishlar). Ommaviy sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Turli mavzulardagi bayram va tadbirlarni o`tkazish
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	Ommaviy sinfdan tashqari ishlar. Bayram va tadbirlarni ssenariylarini tashkil etish. Sinfdan tashqari mashg`ulotlarni o`tkazish, tabiatshunoslik tugaragi va uni tashkil etish. Sinfdan tashqari ishlarga tabiatni o`rganish va muhofaza qilish, o`simliklarni o`stirish, hayvonlarni parvarish qilish bilan bog`liq bo`lgan ishlar amalga oshiriladi.
3.	O`quv jarayonining mazmuni	Sinfdan tashqari ommaviy ishlarni tashkil qilish shuningdek, hosil kuni, bog` haftaligi, daraxtlar o`tkazish haftaligi, qushlar kuni va boshqalar kiradi.
4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	Dars turi: amaliy mashg`uloti <i>Metod: kuzatish, tajriba, suhbat va munozara.</i> <i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i> <i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yuter texnologiyalari,</i>

		<p>slaydlar, markyerlar proektor</p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	<p>Bolalarni bo`sh vaqtlarini foydali va qiziqarli ishlar bilan to`ldiradi. Tabiatni o`rganish, muhofaza qilish, o`simlik va hayvonlarni o`stirish va parvarish qilish bilan bog`liq bo`lgan tushunchalar shakllantiriladi.</p>
1.	mashg`ulot mavzusi	Tabiatshunoslik darslarida o`quvchilar bilimini nazorat qilish va baholashning zamonaviy usullari
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	<p>O`quvchilar bilimini nazorat qilish shakllari.</p> <p>O`quvchilar bilimini nazorat qilish usullari.</p>
3.	O`quv jarayonining mazmuni	<p>Tekshirish bilimlarni mustahkamlash va aniqlashga xizmat kiladi. CHunki uzoq vaqt tekshirishsiz qolgan bilimlar ososn unutiladi. Bilimlarni takrorlash yangilarini o`rganish uchun tayanchdir. Tabiatshunoslik darslarida o`tilgan matyeriallarni takrorlash va umumlashtirish, yangi mavzuni o`rganish jarayonida va uni o`rganishdan keyin, shuningdek har bir chorak hamda yil oxirida o`tkaziladi.</p>

4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod:og`zaki, suhbat va munozara, yozma, test.</i></p> <p><i>“Aqliy hujum”.</i></p> <p><i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	<p>Talabalar o`quv mashg`ulotlari davomida ta`limni tashkil etish shakllari hamda bilimlarni nazorat qilish va baholash haqida ma`lumotlarga ega bo`ladilar. Dars ta`limni tashkil etishning asosiy shakli ekanligini bilib oladilar.Dars tiplari va darsga qo`yiladigan talablarni tushunadilar. Dars jarayonida o`quvchilarni bilimini tekshirish va baholash ularni mustahkamlab borish haqida tushunchalarga ega bo`ladilar. Tabiatshunoslik darslarida takrorlash, yangi matyerialni o`rganish jarayonida va keyin, shuningdek har bir chorak va yil oxirida o`tkaziladi.</p>

1.	mashg`ulot	Jo`g`rofiya maydonchasida kuzatish, amaliy va
----	-------------------	--

	mavzusi	laboratoriya ishlarining yillik rejasini tuzish. O`quv-tajriba maydonchasida mavsumiy ishlarni tashkil etish.
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	Jugrofik maydoncha va uni tashkil etish. Jugrofik maydonda dars utish rejasini tuzish.
3.	O`quv jarayonining mazmuni	Jo`g`rofik maydoncha, o`quv tajriba maydonchasi va tirik tabiat buragini tashkil qilish, u yerda tajribalar o`tkazish, kuzatishlar olib borish, o`simlik va hayvonlar hayoti bilan tanishish. Tabiatda sodir bo`ladigan o`zgarishlarni kuzatib borish.
4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod: kuzatish, tajriba, suhbat</i></p> <p><i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>

5	Kutiladigan natijalar	O`simlik va hayvonlar hayoti to`g`risida tushunchalarga ega bo`lish. Fenologik kuzatishlarni o`rganish.
---	------------------------------	---

1.	mashg`ulot mavzusi	Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslikdan dastur va darsliklarni tahlili.
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	O`zbekistondagi ta`lim islohotlari. Tabiatshunoslikdan davlat ta`lim standartlarining mazmuni, atrofimizdagi olam dasturining taxlili. Tabiatshunoslik dasturining taxlili. Tabiatshunoslik darsliklarining taxlili.
3.	O`quv jarayonining mazmuni	Tabiatshunoslik o`quv dasturi atrofimizdagi olam, tabiatshunoslik darsliklari
4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	Dars turi: amaliy mashg`uloti <i>Metod: kuzatish, tajriba, suhbat</i> <i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i> <i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari,</i>

		<p>slydlar, markyerlar proektor</p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	<p>Tabiatshunoslik bo`yicha kichik yoshdagi maktab o`quvchilarga faqat jonajon tabiat go`zalligi va boyliginigina emas, balki boshqa mamlakatlari xalqlari bilan hamkorlikda o`z vatanini ahamiyatini ko`rsatishga imkon beradi. O`z vatanining tabiati va odamlari mehnati to`g`risidagi bilimlarning keng doirasi o`qituvchiga umumiy ta`lim isloh qilishning asosiy yo`nalishlari qo`ygan eng muhim ta`lim tarbiya vazifalarini amalga oshirishga imkon beradi.</p>
1.	mashg`ulot mavzusi	Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari (dars, uning turlari)
2.	Mashg`ulotning maqsadi va vazifasi	<p>Tabiatshunoslik dars turlari. Predmet darslari. Ekskursiya darslari. Tabiatshunoslikni o`qitishda foydalaniladigan yangi dars turlari. Yangi bilim berish, mustahkamlash, aralash darslar to`g`risida tushunchalarga ega bo`lish.</p>
3.	O`quv jarayonining mazmuni	<p>Tabiatshunoslik o`quv dasturi, atrofimizdagi olam dasturi, tabiatshunoslik darsliklari.</p>

4.	O`quv jarayonining amalga oshirish texnologiyasi	<p>Dars turi: amaliy mashg`uloti</p> <p><i>Metod: kuzatish, tajriba, suhbat</i></p> <p><i>SHakli: jamoviy, guruxli.</i></p> <p><i>Vosita: didaktik tarqatma matyerial, ishlanma, o`quv uslubiy qo`llanma, komp`yutyer texnologiyalari, slaydlar, markyerlar proektor</i></p> <p><i>Usul: tahlil, munozara, munosobat bildirish.</i></p> <p><i>Nazorat: savol — javob.</i></p> <p><i>Baholash: rag`batlantirish,</i></p>
5	Kutiladigan natijalar	<p>Tabiatshunoslik o`qitish dars turlari to`g`risida nazariy bilimga ega bo`ladilar. Mazkur mavzuga oid tayanch tushunchalar mazmuni va mohiyatini anglab etadilar. Aqliy hujum metodini o`tkazish bosqichlarida o`z fikr, mulohazalari, qarashlarini erkin ifoda etishni o`rganadilar.</p>

AMALIY MASHG`ULOT MAVZULARI

1-mavzu. Tabiatshunoslik darslarida o`quvchilarning ekologik madaniyatini shakllantirish (2) soat.

1. 1-2 sinf darslarida ekologik madaniyatni shakllantirish
2. 3-4 sinf darslarida ekologik madaniyatni shakllantirish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

2-mavzu. Tabiatshunoslik darslarida kuzatish, laboratoriya mashg`uotlari va amaliy ishlar (2) soat.

1. Tabiatni kuzatishga o'quvchilarni o'rgatish usullari
2. tabiat darslarida laboratoriya va amaliy ishlarni o'tkazish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

3-mavzu. Tabiatshunoslikni o'qitishda foydalaniladigan dars turlari (2) soat.

1. Ekskursiya darslari
2. Predmet darslari

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

4-mavzu. Tabiatshunoslikni o'qitishda foydalaniladigan dars turlari (2) soat.

1. Ekskursiya darslari
2. Predmet darslari

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

5-mavzu. Tabiatshunoslik o'qitish vositalari (2) soat.

1. Darsning aniq mavzularida grafik va ko'rgazmali qurollar
2. Darsning aniq mavzularida videofilm va programmashtirilgan kompyuter darslaridan foydalanish metodikasi

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

6-mavzu. Sinf va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda didaktik o'yinlarni qo'llash metodikasi (2) soat.

1. Sinfda didaktik o'yinlarni qo'llash metodikasi
2. Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda didaktik o'yinlarni qo'llash metodikasi

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

7-mavzu. Ekskursiyani tashkil etish va uni o'tkazish metodikasi (2) soat.

1. O'lkashunoslikka oid ekskursiyalarni tashkil etish metodikasi
2. Zoomuzey va hayvonot bog'lariga ekskursiyani tashkil etish metodikasi

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

8-mavzu. Ommaviy sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Turli mavzulardagi bayram va tadbirlarni o'tkazish sstenariylarini tayyorlash (2) soat.

1. Bayram va tadbirlarni sstenariylarini tuzish
2. Bayram va tadbirlarni sstenariylarini tuzish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

9-mavzu. Ommaviy sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Turli mavzulardagi bayram va tadbirlarni o'tkazish senariylarini tayyorlash (2) soat.

1. . Bayram va tadbirlarni sstenariylarini tuzish
2. Bayram va tadbirlarni sstenariylarini tuzish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

10-mavzu. Tabiatshunoslik darslarida o'quvchilar bilimni nazorat qilish va baholashning zamonaviy usullari (2) soat.

1. Testlar tuzish asosida baholash
2. Yopiq testlar asosida o'quvchilar bilimni baholash

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

11-mavzu. Tabiatshunoslik darslarida o'quv vositalari, multimedia, tarqatma va didaktik materiallardan foydalanish metodikasi (2) soat.

1. Multimedialar yordamida darslarni o'tkazish
2. Tarqatma va didaktik o'yinlaridan foydalangan holda darslarni o'tkazish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

12-mavzu. O'quv tajriba uchastkasida mavsumiy ishlarni tashkil etish (2) soat.

1. Kuzda o'quv tajriba uchastkasida ishlarni tashkil etish
2. Bahorda o'quv tajriba uchastkasida ishlarni tashkil etish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

13-mavzu. Jo'g'rofiya maydonchasida kuzatish, amaliy va laboratoriya ishlarining yillik rejasini tuzish (2) soat.

1. Jo'g'rofiya maydonchasida kuzatish ishlarini tashkil etish
2. Jo'g'rofiya maydonchasida amaliy va laboratoriya ishlarini tashkil etish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

14-mavzu. Atrofimizdagi olam dastur va darsliklarni tahlili (2) soat.

1. Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslikdan dasturini tahlili
2. Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslikdan darsliklarni tahlili

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

15-mavzu. Tabiatshunoslikdan dastur va darsliklarni tahlili (2) soat.

1. Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslikdan dasturini tahlili

2. Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslikdan darsliklarni tahlili

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1 M. Nuritdinova.” Tabiatshunoslik o`qitish metodikasi” Toshkent, O`qituvchi
2005 –yil.

2. A.Hamidov A.To`xtaev va boshqalar. Botanikadan o`qituvchilar uchun
qo`llanma. Toshkent “O`qituvchi” 1999 yil.

3.D. Yormatova. Tabiiy fanlarning zamonaviy konsepsiyasi. T..”Aloqachi”
nashriyoti, 2008,312bet

Q`shimcha adabiyotlar:

1.Sh.Mirziyoev Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini
birgalikda barpo etamiz. Toshkent- “O`zbekiston”-2016 56 b.

2. Sh.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga
quramiz.Toshkent-“-O`zbekiston “-2016.488B.

3. Sh.Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlari ta`minlash- yurt va
xalq farovonligining garovi. Toshkent- “O`zbekiston”2016 488b.

4. Sh.Mirziyoev Tanqidiy tahlil, qat`iy tartib- intizom va shaxsiy javobgarlik-
har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak. Toshkent-
“O`zbekiston”2017.104 b.

5.2017-2021 yillarda O`zbekiston respublikasining rivojlantirishning beshta
ustivor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasi. O`zbekiston respublikasi
Prezidentining 2017 yil. 7 fevraldagi PF- 4947 sonli farmoni.

6. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi –T.: O`zbekiston 2014.- 46 bet.

7. Mirzaxmatova SH., Pulatova D. Tabiatshunoslik darslarida interfaol ta`lim
(Uslubiy qo`llanma –T.: “Yangi asr avlodi “,2011-yil.-44b.

8. Bahromov A.D. Tabiatshunoslik.Umumiy o`rta ta`lim maktablarining 4-sinfi
uchun darslik.- T.:”Sharq”, 2011-yil -120b.

9. Umumta'lim maktablarining o`quv dasturlari (boshlang'ich sinflar)2012yil.

10. Paul Doer

11. James I. Nienhuis – Genesis Veracity, Old Earth? Why not! Houston, Texas, 2003.

Eletron ta'lim resurslari

1. www. tdpu. uz

2. www. pedagog. uz

3. www. Ziyonet. uz

4. www.lex. Uz

5.www.bilim.uz.'

6. www.gov.uz. tdpu-INTRANET. ped

2.4.SEMENAR MASHG'ULOT MAVZULARI

1-mavzu. Boshlang`ich sinf o`quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari.(2) soat.

1. Boshlang`ich 1-2 sinf o`quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari

2. Boshlang`ich 3-4 sinf o`quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

2-mavzu. Tabiatshunoslikni o`qitish metodlari.(2)soat.

1. amaliy metodlar

2. og'zaki metodlar

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

3- mavzu. Tabiatshunoslikni o`qitishda zamonaviy pedagogik (didaktik o`yinli, hamkorlikda o`qitish, muammoli, modeli ta`lim) axborot texnologiyalaridan foydalanish. .(2)soat.

1. didaktik o`yinli, hamkorlikda o`qitish

2. axborot texnologiyalaridan foydalanish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k.

4-mavzu. Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari.(2)soat

1.1-2 sinf atrofimizdagi olam darslarini tashkil etish

2.3-4 sinf tabiatshunoslik darslarini tashkil etish

IPT-Aqliy hujum.

IAT- Flepchat, flomaster va h.k. 2005 –yil.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. M. Nuritdinova.” Tabiatshunoslik o`qitish metodikasi” Toshkent, O`qituvchi 2005 –yil.

2.A.Hamidov A.To`xtaev va boshqalar. Botanikadan o`qituvchilar uchun qo`llanma. Toshkent “O`qituvchi” 1999 yil.

3. D. Yormatova. Tabiiy fanlarning zamonaviy konsepsiyasi. T..”Aloqachi” nashriyoti, 2008,312bet

Qo`shimcha adabiyotlar:

1.Sh.Mirziyoev Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent- “O`zbekiston”-2016 56 b.

2. Sh.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz.Toshkent-“‘-O`zbekiston ‘‘-2016.488B.
3. Sh.Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash- yurt va xalq farovonligining garovi. Toshkent- “O`zbekiston”2016 488b.
4. Sh.Mirziyoev Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib- intizom va shaxsiy javobgarlik- har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent-“O`zbekiston”2017.104 b.
- 5.2017-2021 yillarda O`zbekiston respublikasining rivojlantirishning beshta ustivor yo`nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. O`zbekiston respublikasi Prezidentining 2017 yil. 7 fevraldagi PF- 4947 sonli farmoni.
7. Mirzaxmatova SH., Pulatova D. Tabiatshunoslik darslarida interfaol ta'lim (Uslubiy qo`llanma –T.: “Yangi asr avlodi “,2011-yil.-44b.
8. Bahromov A.D. Tabiatshunoslik.Umumiy o`rta ta'lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik.- T.:”Sharq”, 2011-yil -120b.
9. Umumta'lim maktablarining o`quv dasturlari (boshlang'ich sinflar)2012yil.
10. Paul Doer
11. James I. Nienhuis – Genesis Veracity, Old Earth? Why not! Houston, Texas, 2003.

Eletron ta'lim resurslari

1. [www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)
2. [www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)
3. [www. Ziyonet. uz](http://www.Ziyonet.uz)
4. [www.lex. Uz](http://www.lex.Uz)
- 5.[www.bilim.uz.'](http://www.bilim.uz.)

MUSTAQIL TA'LIM MAVZULARI YUZASIDAN AMALIY TOPSHIRIQLAR

- 1.Darslik va o`quv qo`llanmalarining boblari va mavzularini o`rganish
- 2.Tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismlarini o`zlashtirish

- 3.O'qitish va nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimlari bilan ishlash
- 4.Fanning boblari va mavzulari ustida ishlash
- 5.Talabalarni amaliy mashg'ulotlar o'tish davomida ularni mustaqil ishlashga o'rgatish
- 6.Klassik asarlar matni ustida ishlash
- 7.Tabiatni mavsumiy kuzatish
- 8.Tabiat bo'yicha ilmiy tadqiqot ishlarini bajarish
- 9.Kundalik kuzatish daftarini yurgizish
- 10.Na'munaviy dars ishlanmalarini tuzish

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.Nuriddinova "Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi" T., 2005 yil.
2. A Hamidov, A To'xtaev va boshqalar. Botanikadan o'qituvchilar uchun qo'llanma. Toshkent "O'qituvchi" 1999 y

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirzaxmatova Sh., Pulatova D. Tabiatshunoslik darslarida interfaol ta'lim (Uslubiy qo'llanma) –T. "Yangi asr avlodi", 2011 yil. 44b.
2. Bahromov A.D. Tabiatshunoslik. Umumiy o'rta ta'lim Maktablarining 4-sinfi uchun darslik. –T.: "Sharq", 2011. -120b.

TABIATSHUNOSLIK VA UNI O'QITISH METODIKASI FANIDAN ATAMALAR LUG'ATI (Glossariy)

Atlantika okeani – Yer sharidagi kattaligi jihatdan Tinch okeanidan keyin 2-o'ringa turadi. O'zunligi shimoldan janubga 15 ming km, enining eng kambar joyi 2830 km (ekvator yaqini) 12 ta dengizi bor. O'simliklari fitofentoslar, ya'ni qo'ng'ir, yashil va qizil suvo'tlar, sho'r suvda o'sa oladigan gulli o'simliklar.

Amudaryo – Turkiston o'lkasidagi eng syersuv, yirik daryo. Nomi Oksus, Oksos, (yunon), jayxun (arablar), o'ko'z, balx, Vaxsh, Amul (Yerli xalqlar)

.O'zunligi 2540 km . Havzaning maydoni 465 ming kv.km. Amudaryo yuqori qismida Tojikiston va Ozbekistonning Afg'oniston bilan chegarasidan o'tadi.

Axaltaka ot zoti – salt miniladigan qadimiy ot zotlaridan biri . Janubiy Turkmanistondagi Axaltaka vohasida yashagan turkmanlarning taka qabilasi yetishtirgan. U quruq, issiq iqlimga moslashgani , nihoyatda chopqirligi bilan ajralib turadi Qarchig'ayigacha balandligi 157 sm.

Buloq – chashma – Yer osti suvlarining Yer yuzasida tabiiy holda chiqishi . Buloq suvli qatlamlar Yer yuzasiga chiqib qolgan joylar – vodiylar , soylar , jarlar, tog' yon bag'rlari, tog' etaklarida bo'ladi.

Bo'ron – uzoq davom etadigan kuchli shamol , bo'ron vaqtida qor ko'chib uy va devorlar yoniga qor uyumlari paydo bo'ladi . Bo'ron qumli cho'llarda qum ko'chishiga , dengiz suvining kuchli to'lqinlanishiga sababbo'ladi. Metereologiyada dovul po'rttana va qsirg'a atamaları ham bo'ronni anglatadi .Bo'ron vaqtida Yer sirtida shamol tezligi 20m\s, 50 m\s bo'ladi.

Burgut - yirtqichlar tucumining qirg'iylar oilasiga mansub qush. Burgut yirik, chaqqon va kuchli. Tanasining o'zunligi 95 sm gacha , qanoti 62-72 sm , yoyganda 2 m ga yetadi. Pat rangi to'q qo'ng'ir , boshi malla .Burgut Yevropa , Osiyo va Shimoliy Amyerikada keng tarqalgan . „Qizil kitob” ga kiritilgan

Buxoro bug'usi, xogul – bug'ular oilasi juft tuyoqlilar turkumiga mansub sut emizuvchi hayvon. Tanasi 78-86 sm bo'yi 56-60 sm, og'irligi 70-100 kg .To'q kulrang , yelkasida qoramtir yo'llari bor. Shoxlari butoqli. Hozir faqat Amudaryo vohasidagi qo'riqxonalarda yashaydi. Suvda yaxshi so'zadi. O'simliklar bilan oziqlanadi. Xalqaro va O'zbekiston qizil kitobiga kiritilgan .

Bangidevona – tomatdoshlar oilasiga mansub bir yillik begona o't. Poyasi tarqoq , tik , shoxlanib o'sadi , bo'yi 12 m gacha , bargi tuxumsimon , bandli , uchi qirrali . Gullari oq, bargi qo'ltig'ida bittadan joylashgan ,mevasi yashil, tikan bilan qoplangan, to'rt chanoqli tuxumsimon ko'sakcha , o'zunligi 4,5 sm

gacha bo'ladi. 500ga yaqin buyraksimon qora tusli urug' beradi . Urug'idan ko'payadi, bargi, poyasi, ildiziga siosialin, skopolamin , atripin kabi zaharli alkaloidlar bor. Bargidan revmatizm , nevrалgiya kasalliklarini davolashda ishlatiladigan dorilar tayyorlanadi.Maydan – iyungacha gullaydiva meva qiladi . Ko`rash choralari ; ekinzorlar qo`lda o`toq qilinadi.

Badayto'qay davlat qo'riqxonasi – Amudaryoning quyi oqimida Sulton Uvays tog'lari etaklarida , daryoning o'ng sohilida joylashgan qo'riqxonadir. 1971-yilda tashkil etilgan , maydoni 6462 ga, shundan 3975 ga to'qay o'rmonlari bilan qoplangan . Qo'riqxonada 167 tur o'simlik, 138 tur qushlar, 20 turdan ortiq sut emizuvchilar , suv havzalarida bahri baliq, soxta lopatonos va boshqalar yashaydi. O'zbekiston „Qizil kitobi “ga kiritilgan 60dan ortiq turdagi hayvonlar (jumladan xongul) ko'paytirilmoqda. 1993 yilda 24 – dekabrda davlat qo'riqxonasi maqomi berilgan.

Barxan (turkcha) – qumli cho'l va chala cho'llardagi rel'efning ko'chma qum shakllari. Balandligi 0,7 m dan 20 m gacha , hatto murakkab shakllari 200-300 m gacha bo'ladi, shamol harakatida qarab; barxan tepalari, barxan zanjirlari, barxan piramidalari to'planadi.

Dara – ko'pincha tog'li hududlarda qattiq tuv jinslarni daryo yuvishi natijasida hosil bo'ladigan tor va chuqur, tik yon bag'irli vodiy . Uning yon bag'rlari uzoq muddatgacha tik bo'ladi . Dara ba'zan Yer yorilganda tektonik yo'l bilan ham vujudga keladi. Vodiy, soy, soylik , tangi deb ataladi.

Dasht , adir – O'rta Osiyo tog'lari etagidagi cho'l va chalacho'l qirlar. Neogen va antropogen davrlarining cho'kindi tog' jinslaridan tarkib topgan . Adirlarning mutloq balandligi 400-500 m dan, 1000-1500 m gacha boradi.

Ekologiya - (yunoncha oykos-joy,uy, logos-fan) – organizmlar bilan tabiiy muhit o'rtasidagi o'zaro aloqalarni , bog'lanishlar hamda ta'sirlarni o'rganadigan fan.

Ekvator (**aeuator – tebng bo’luvchi**) geografik ekvator , Yer ekvatori – Yer yuzasi qutblaridan teng uzoqlikga o’tkazilgan katta aylana chiziq. Yerning aylanib o’qiga perpendikulyar bo’lgan va uning markazidan o’tuvchi yassi yuzaning kesishgan chizig’I . Ekvatorning o’zunligi 40075696 m Ekvator Yer sharini ikkiga – Shimoliy va Janubiy yarim sharlarga bo’ladi. Ekvatorda kecha va kundo’z doimo teng bo’ladi. Quyosh ekvator ustiga har yili 2 marta zenitda bo’ladi.

Globus –(lotincha-shar) – Yer sharining modeli , kichik nusxasi. Globus butun Yer yuzasini , uning geometric shakllari o’xshashligini va maydonlar nisbatini saqlagan holda tasvirlanadi.

Geografik xarita – Yer yuzasining tabiat va jamiyatdagi , voqea va hodisalarning ma’lum bir vaqtdagi holati umumlashtirib , kichraytirib ko’rsatilgan, tekislikdagi tasviri. Geografik xarita uchun xaritagrafik proeksiyalar , shartli belgilarr va xaritagrafik saralash xos.

Garmisel (toj. Garm-issiq, sel-oqim) – issiq quruq shamol . Tezligi yengil shabadadan juda kuchli shamol tezligigacha bo’lishi mumkin. Uzoq esadigan garmisel xavfli.

„Hisor tog’-archa qo’riqxonasi “ – Qashqadaryo viloyatida Hisor tog’ tizmalari g’arbida joylashgan davlat qo’riqxonasi Qizilsuv (1975) va Miroqi (1976) qo’riqxonalarini negizida tashkil qilingan (1983) Maydoni 80986,1 ga., shundan 12203 ga o’rmonzor, 2745 ga o’rloqzor, 171 ga suv havzalaridan iborat. Qo’riqxonada o’simliklarning 870 (O’zbekiston qizil kitobiga kiritilgan 35 dan ortiq) , qush va hayvonlarning 140 dan ortiq turi mavjud.

Itjumrut – chilonjiydadoshlar (jumrutdoshlar) oilasiga mansub daraxt va butalar turkumi . Bo’yi 3,5 m gacha , bargi tuxumsimon , o’tkir uchli , bandli, cheti tishli , qarama –qarshi o’rnashgan. Gullari mayday , mevasi rezavor, 150 dan ortiq turi bor O’zbekistonda 4 turi o’sadi. Shundan; surgitjumrut, yoki

tog'jumrut keng tarqalgan. Mevasining qaynatmasi , damlamasi surgu dori sifatida ishlatiladi.

Janubiy qutb - Yer aylanishuvining faraz qilinadigan o'qi , Janubiy yarim sharda Yer yuzasi bilan kesishgan nuqta . Antarktidaning Tinch okean qirg'og'iga yaqin qismida 280 metr balandlikda joylashgan . Bu Yerda mo'zning qalinligi 2810 m ga etadi. Yer yuzasidagi har qanday nuqta Janubiy qutbga nisbatan joylashgan bo'lib, har doim shimoliy yo'nalishda bo'ladi . Janubiy qutb atrofida iqlim juda ham sovuq , muttasil shamol izg'irin bo'ron bo'lib turadi.

Jo'zg'un , qandim – torondoshlar oilasining bir turkumi . O'rta Osiyoda 45 ga yaqin turi bor , cho'lda o'sadi. Bo'yi 50 sm dan 3 m gacha .Mevasi quruq, Bo'yi 50 sm dan 3 m gacha .Mevasi quruq ,, 4-8 qanotchali , bargi ko'rimsiz , 5-7 mm tasmaimon , guli oq , mayday , xushbo'y .Qizilqumda va Markaziy Farg'ona qumlarida qora jo'zgun , nor jo'zg'un , oq jo'zg'un, qizil jo'zg'un osadi. Ko'chma qumlarni to'xtatish uchun ekiladi. Ayrim turlari tarkibida oshlovchi moddalar va alkaloidlar bor. Jo'zg'unni molar yeydi. Manzarali o'simliok sifatida ham ekiladi.

Kompas- (ital. compasa-olchayman) – geografik yoki magnet meridianning yo'nalishini aniqlashda qo'llaniladi . Magnitli , giroskopik, Quyosh kompassi, radio va avtoradio kompassi bo'lishi mumkin.Bular orasida magnitli kompass eng qadimiysi. Qutblarda uni ishlatib bo'lmaydi. Kompas dengizda so'zishda , aviatsiyada , geodeziya, topografiya , kon va harbiy ishlarda qo'llaniladi.

Ko'l - quruqlikdagi chuqurlik suvlarni to'ldirgan suv havzalari . Ko'llar hposil bo'lishiga ko'ra tektonik , vulkan ko'llar, mo'zlik ko'llar, karst ko'llari, liman, o'zan ko'llari, sun'iy ko'llar bo'ladi. Ko'l chuqur joylarda to'plangan tabiiy suv havzasi. Yer sharida barcha ko'llarning umumiy maydoni 2,1 mln km. O'zbekistonda 250 ga yaqin ko'l bor.

Ko'mir – yonuvchi organik tog' jinslariga mansub modda.

Kon – Yer po'stida bir yoki bir necha xil foydali qazilmalar to'planibqolgan joy, qatlam. Shunday konlarning muayyan geologic tuzilishi bilan bog'langan hududiy to'plami havza deyiladi.

„**Kitob “ Davlat geologic qo'riqxonasi** - Qashqadaryo viloyati Kitob tumani hududifda joylashgan. Hududi 5378 ga. Yerning geologic tarixiga ko'ra tabiiy-ilmiy yodgorliklar bo'lmish noyob paleontologik –stratigrafik ob'ektlarni reja asosida o'rganish va muhofazalash maqsadida 1979 yilda tashkil etilgan . Qo'riqxonada xilma-xil jonli tabiat dunyosiga boy . Bu Yerdagi 800 tur o'simlikdan 212 tasi , jumladan cho'l pioni , yunona, <<buyuk “ , „Turkiston “ korolkov lolalari O'zbekiston Respublikasi Qizil kitobiga kiritilgan.

Lolaqizg'aldoq – ko'knordoshlar oilasiga mansub bir yillik o't. Bo'yi 10-40 sm , poyasi dag'al tuklar bilan qoplangan , tub barglari o'zun bandli, poyadagilari bandsiz. Barg plastinkasi ikki karra patsimon qirrilgan , gullari yirik, gultojbarglari qizil, tubida yoysimon qorq dog'I bor, mevasi dag'al tuklar bilan qoplangan . Aprelda gullaydi , mayning oxirida mevalaydi, iyunda quriydi. Poyasi, bargi va gullarida 0,1 % alkaloid bor , gultojbarglarining suvi xalq tabobatida oftob urgan bolalarga ichiriladi. Shuningdek og'rigan ko'zni yuvish uchun ishlatiladi. Lolaqizg'aldoqni molar yemaydi, gullaganda pichanga aralashsa mol zaharlanadi.

Mars, Mirrix – Quyosh sistemasiga kiruvchi 9 ta katta sayyoralardan biri . Marsning Quyoshdan 227,94 mln.km orbitasi Quyoshga nisbatan Merkuriy, Venyerava Yer orbitalaridan keyin 4-o'rinda turadi. Quyosh atrofida sidyerik aylanish davri 686,730 sutka , oz o'qi atrofidan aylanish davri 24 soat 37 minut , 23 sekund. Marsning radiusi 3388 km, massasi 6,4 .10.23 kg . Teleskplarda ko'rinadigan marsning sathi qizg'ish –sariq va qorantir sohalari „dengizlar' va

qutblari yaqinidagi oq dog'lari „qutb qalpoqchalari “ deb nomlanadi. Marsning 2 ta tabiiy yo'ldoshi Tofas va Deymos bor. Ular 1877-yilda kashf etilgan.

Masshtab (nem. Mabstab, mob-o'lchov, stab – tayoq, miqyos- chizma) plan, ayerofatos'yomka yoki xaritada nuqtalar orasidagi o'zunlikni joydagi masofalar o'zunligiga nisbati Masshtab sonli, chiziqli va ko'ndalang bo'ladi.

Moychechak – Murakkabguldoshlar oilasiga mansub bir yillik o'tsimon dorivor o'simlik . 50 dan ortiq turi bor. Toshkent , Namangan viloyatlarida dorivor moychechak ekiladi. Dorivor moychechakning bo'yi 40 sm , gullari oq , sariq, xushbo'y. U iyun-iyulda gullab urug'laydi. Tarkibida 0,8% efir moyi , kumarinlar, karotin va boshqalar bor. Tibbiyotda qo'llaniladi.

Osmon , osmon gumbazi – Yer ustida gumbaz shaklida ko'rinib turadigan fazo (samo, falak, ko'k) Osmon bulutsiz kunlari kundo'zi havorang, kechalari qora bo'lib ko'rinadi

Orol dengizi – O'rta Osiyoning eng katta byerk, sho'r ko'li. O'tgan asrning 60-yillarida Orol dengizi maydoni orollari bilan o'rtacha 68,0 ming kv.km , dunyoda 4- (Kaspiy, Yuqori ko'l, Viktoriyako'lidan keyin) , Yevroosiyo matyerigida 2-(kaspiy dengizdan so'ng) o'rinda turgan. Havzasining kattaligi uchun dengiz deb atalgan . Orol dengizini 1-marta A.A.Butakov 1848-1849 yilda tadqiq etgan va xaritada tushirgan. Amudaryo va Sirdaryodan quyiladigan suv miqdori yildan –yilga kamaya borganligi sababli dengizda suv sathi jadal sur'atlarda pasaya boshladi.

Ondatra , kalamush – dala sichqonlari oilasiga mansub kemiruvchi , urug'ning yagona turi. Gavdasi 35 sm gacha , dumi 28 sm gacha , vazni 1,5 kg gacha , quruqlik hamda suvad yashashga moslashgan , qishda mo'zlaydigan suv havzalarida yashaydi. Dumi yon tomondan yassilashgan, tangachali, tuksiz, orqa oyoqlaridagi so'zgich pardasi to'liq rivojlanmagan , yungi qalin qoramitir , qo'ng'irdan qora ranggacha , qisman suv yuqtiradi.Ovlanadi va ko'paytiriladi.

O'zbekiston , Qozog'iston, Sibir va boshqa joylarda ondatrachilik xo'jaliklari tashkil etilgan.

Pashmak – sho'radoshlar oilasiga mansub bir yillik o'simlikpoyasi tik, syershox, o'zunligi 15-45 sm . barglari oddiy, syeret, yarim slindrsimon, tukli, ketma-ket joylashgan. Gullari to'g'ri 2 jinsli, gulqo'rg'oni 5 bo'lakli , meva yetilish jarayonida har bir gulqo'rg'on bo'ladigan bittadan qanotcha shakllana boradi. Iyul-sentabrda gullab mevalaydi. Asosan cho'l va adirlardagi sho'r Yerlarda o'sadi.

Qarqaralar, qo'tonlar – laylaksimonlar turkumining oilasiga mansub. 32 urug'I va 66 turi ma'lum. Qutb hududlaridan boshqa barcha joylarda tarqalgan O'zbekistonda 5 urug'ga mabnsun 8 turi uchraydi. Tanasi 28-140 sm, qanoti 13,5-47 sm, og'irligi 1,25-2 kg. Boyni, oyoqlari va barmog'I o'zun, o'rta barmoq tirnog'I tishchali. Tumshug'I to'g'ri , uchli ,patlari kulrang . ko'kimtir, qo'ng'ir, oq, ko'pincha xolli. 307 ta tuxum qo'yadi. Tuxumni ikkala jins navbat bilan 24-28 kun bosadi. Mayda baliqlar, baqalar, mollyuskalar, hasharotlar , ba'zan kemiruvchilar , qushlar bilan oziqlanadi. Baliqchilikka ziyon yetkazadi.

ILOVALAR

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

Ro‘yxatga olindi
BD-5111700-3.08
2017-yil «18» 08

Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim
vazirligi

2017-yil «24» 08

TABIATSHUNOSLIK VA UNI O‘QITISH METODIKASI

FAN DASTURI

Bilim sohasi	100000	-	Gumanitar
Ta‘lim sohasi:	110000	-	Pedagogika
Ta‘lim yo‘nalishi:	5111700	-	Boshlang‘ich ta‘lim va sport tarbiyaviy ish

Toshkent - 2017

O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2017-yil "24" 08 dagi "603"-sonli buyrug'ining 2-ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2017-yil "18" 08 dagi "4"-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida ishlab chiqildi va turdosh oliy ta'lim muassalari bilan kelishildi.

Tuzuvchilar:

N.Voxidova Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida dotsenti

D.Xodiyeva Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida v.b.dotsenti

Taqrizchilar:

P.Xolmatov GulDU "Boshlang'ich ta'lim uslubiyoti" kafedrasida dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi

M.Tojiyeva Pedagogika fanlari nomzodi., dotsent
Toshkent pedagogika kolleji direktori,

Fan dasturi Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti o'quv-uslubiy kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2017 - yil "22" 06 dagi 11-sonli bayonnomasi).

Kirish

Ushbu dastur bo'lg'usi boshlang'ich sinf o'qituvchilariga tarbiyalovchi ta'lim sistemasini tushunib olish, tabiatshunoslikni o'qitish asoslarini, uning uchun xos bo'lgan shakl, metod va uslublarini, o'quvchilarning bilish faoliyatlariga rahbarlik qilishni o'rganib olishlariga yordam qilish kabi amaliy masalalarini o'z ichiga oladi.

Fanning maqsadi va vazifalari

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablari asosida yuksak, umumiy va kasb-hunar madaniyatiga, ijodiy va ijtimoiy faollikka ega pedagogik kadrlarning yangi avlodini shakllantirish vazifasi fanning asosiy maqsadidir.

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasining vazifalari qatoriga:

- o'quv predmeti sifatida tabiatshunoslik mazmunini aniqlash;
- o'qitishning metod va uslublarini tadbiq qilish (zamonaviy pedagogik va
- axborot texnologiyalariga alohida e'tibor bergan xolda);
- zarur o'quv jihozlarini ishlab chiqish kiradi.

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakasiga qo'yiladigan talablar

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi fani bo'yicha bakalavr:

- quyosh sistemasi va undagi tabiiy jarayonlar;
- yer sharining yillik, sutkalik xarakatidagi o'zgarishlar;
- plan, karta, joyni orientirlash va gorizont tomonlarining xolati;
- litosfera va undagi tabiiy jarayonlar;
- foydali qazilmalar ularing turlari;
- gidrosfera, dunyo okeani, quruqlikdagi suvlarning ahamiyati;
- atmosfera, atmosferaning tuzilishi, quyosh radiatsiyasining xususiyatlari;
- ob-havo elementlari, havo harorati, yog'inlar, shamollar va ulardagi tabiiy o'zgarishlar;

- atmosferani ekologiyasini muhofaza qilish;
- biosferada moddalar almashuvi, organizim va muhit;
- tuproq va uning tabiiy xususiyatlari;
- o'simlik turkumlari ularning tabiiy joylashishi;
- hayvonlar va ularning geografik muhitda yashash tarzi;
- tabiiy geografik zonalaridagi tabiiy o'zgarishlar va farqli holatlar;

- ekologik muammolar, inson va geografik muhit;
- o‘simlik va xayvonot olami sistematikasi;
- madaniy o‘simliklar va ularning inson hayotidagi ahamiyati;
- tabiatshunoslik o‘qitish metodlari;
- mutafakkirlarimizning tabiat haqidagi qarashlari;
- atrofimizdagi olam haqidagi fanning mazmuni;
- “Atrofimizdagi olam” va “Tabiatshunoslik” fanlarining maqsad va vazifalari;
- tabiatshunoslik o‘qitish metodlari;
- tabiatshunoslik o‘qitish shakllari;
- tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari ishlar;
- tabiat bilan tanishtirishda mutafakkirlar merosidan foydalanish;
- tabiatshunoslik darslarida amaliy ishlarni tashkil etish;
- tabiatshunoslik ta’lim va tarbiyasining mazmuni va tamoyillari;
- tabiatshunoslik darslarini integratsiyalash;
- ta’lim texnologiyalari;
- tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari ishlar;
- ekuskursiyalarni tashkil qilish;
- fanlararo aloqadorlikni o‘quv jarayoniga tatbiq etish;
- tabiat bilan tanishtirishda usul va vositalarni muvofiqlashtirish;
- darslarni tashkil etish shakl va metodlari;
- tabiatshunoslik darslari jarayonidagi interfaol metodlar *haqida bilimlarga*

ega

bo‘lishi kerak.

- yer sharining yillik, sutkalik xarakteridagi kuzatish;
- plan va xarita joyini orientirlash haqida va gorizont tomonlarining xolatini taxlil qilish;
- litosfera va undagi tabiiy jarayonlar xolatini kuzatish;
- foydali qazilmalar ularning turlarini farqlash;
- gidrosfera, dunyo okeani va quruqlikdagi suvlarlarning ahamiyati anglay olish;
- atmosfera, atmosferaning tuzilishi, quyosh radiatsiya xususiyatlari anglay olish;
- ob-havo elementlari, temperatura, yog‘inlar, shamollar va ulardagi tabiiy o‘zgarishlarni anglay olish;
- atmosfera ekologiyasini muhofaza qilish;
- biosferada moddalar almashuvini anglay olish;
- tuproq va uning tabiiy xususiyatlari farqlay olish;
- o‘simlik turkumlari ularning tabiiy joylashishini anglay olish;
- hayvonlar va ularning geografik muhitda yashash tarzi kuzatish;

– ekologik muammolar, inson va geografik muhitdagi o‘zgarishlarni kuzatish;

- o‘simlik va xayvonot olami sistemikasi farqlay olish;
- madaniy o‘simliklar va ularning inson hayotidagi ahamiyatini tushunish;
- tabiatshunoslik o‘qitish metodlaridan foydalana olish;
- mutafakkirlarimizning tabiat haqidagi qarashlarini anglay olish;
- atrofimizdagi olam haqidagi fanning mazmunini tushunish;
- “Atrofimizdagi olam” va “Tabiatshunoslik” fanlarining maqsad va vazifalarini farqlay olish;

- tabiatshunoslik o‘qitish metodlarini farqlay olish;
- tabiatshunoslik o‘qitish shakllarini farqlay olish;
- tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari ishlar mazmunini tushunish;
- tabiat bilan tanishtirishda mutafakkirlar merosidan foydalanish;
- tabiatshunoslik darslarida amaliy ishlarni tashkil etish;
- tabiatshunoslik ta’lim va tarbiyasining mazmuni va tamoyillari farqlash;
- tabiatshunoslik darslarini integratsiyalashni amalga oshirish;
- tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish;
- ekuskursiyalarni tashkil qilish metodikasi mazmunini tushunish

ko‘nikmalariga

ega bo‘lishi kerak.

- galaktika va quyosh sistemasining tabiiy jarayonlarini tushuntira bilish;
- yer sharining yillik va sutkalik harakatini tushuntira bilish;
- xarita va joy plani, globuslardan foydalanish;
- geografik qobiq va ularning aloqadorligini tushuntira bilish;
- yer yuzasining reliefi ularning xilma-xiligi xususiyatlarini tushuntira bilish;
- foydali qazilmalar ularning ahamiyatini tushuntira bilish;
- suv manbalari ularning tabiiy xususiyatlarini tushuntira bilish;
- suvdan oqilona foydalanish va uni muhofaza qilish;
- iqlim o‘zgarishi, ob-havo elementlarining xususiyatlarini tushuntira bilish;
- tuproq, uning xususiyatlarini va qishloq xujaligidagi ahamiyatini tushuntira bilish;
- tabiat mintaqalari va ularning farqli xususiyatlarini tushuntira bilish;
- ekologik muammolar va ularning kelib chiqish sabablarini tushuntira bilish;
- o‘simlik va hayvonlarining inson hayotidagi ahamiyatini yoritib olish;
- tabiatshunoslik o‘qitish metodikasi o‘qitish tomoyillarini amaliyotga tatbiq eta olish;

- tabiatshunoslikda dars tiplari va turlarini tashkil etish;
- tabiatshunoslikni o‘qitishda fanlararo aloqadorlikni tizimga solish;

- tabiatshunoslik fanining tarbiyaviy ahamiyatini ochib berish;
- tabiatshunoslik fanida sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish;
- fanlararo aloqadorlikni o‘quv jarayoniga tatbiq etish;
- tabiatshunoslik fanini o‘qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar va axborot

texnologiyalaridan foydalanish *malakalariga ega bo‘lishi kerak.*

O‘quv rejadagi boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi, uslubiy jihatdan uzviy va ketma-ketligi

Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasi bakalavriatning «Boshlang‘ich ta‘lim va jismoniy tarbiya» ta‘lim yo‘nalishi o‘quv rejasidan o‘rin olgan «Markaziy Osiyo geografiyasi», «Yosh fiziologiyasi va gigiena», «Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish» kabi tabiiy-ilmiy fanlar, «Pedagogika. Psixologiya», «Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiya» kabi umumkasbiy, hamda «Tarbiyaviy ishlar metodikasi» kabi ixtisoslik fanlari bilan aloqada ish olib boradi.

Fanning ta‘limdagi o‘rni

Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasi bo‘lg‘usi boshlang‘ich sinf o‘qituvchilariga tarbiyalovchi ta‘lim tizimini tushunib olish, tabiatshunoslikni o‘qitish asoslarini, uning uchun hos bo‘lgan shakl, metod va uslublarini, o‘quvchilarning bilish faoliyatlariga rahbarlik qilishni o‘rganib olishlariga yordam qilish kabi amaliy masalalarini o‘z ichiga oladi

Fanni o‘qitishda zamonaviy axborot va

redagogik texnologiyalar

Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasi kursining «Tabiatshunoslik metodikasini o‘qitish ta‘limoti rivojlanishining tarixi» mavzusidagi ma‘ruza darsida muammoli dars, «Boshlang‘ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o‘quv dasturni rejalashtirish tamoyillari» darsida stol atrofidagi suhbat, «Boshlang‘ich maktabda tabiatshunoslik kursini mazmuni va tabiatshunoslik tasavvurlarini shakllantirish metodik asoslari» darsida aqliy hujum, «Tabiatshunoslik fani bo‘yicha o‘quvchilar bilimlarini tekshirish» darsida didaktik o‘yinlar usullaridan foydalaniladi. «Tabiatshunoslikni o‘qitish metodikasi», «Tabiatshunoslikni o‘qitish shakllari» va «Tabiatshunoslik bo‘yicha sinfdan tashqari ishlar» mavzulariga bag‘ishlangan mashg‘ulotlar esa

kompyuterlashtirilgan multimedia, hamda «PowerPoint» dasturlari asosida o‘tkaziladi.

Konferetsiya, seminar, didaktik o‘yinlar, muammoli topshiriq usullari hamda multimedia dasturlari «O‘zbekistonning boshlang‘ich maktablarida tabiatshunoslikning o‘qitilishi», «Tabiatni o‘qitish jarayonida o‘quvchilarni har tomonlama tarbiyalash», «Hozirgi zamon tabiatshunoslik darslariga bo‘lgan asosiy talablar», «Tabiatni o‘rganishda sinfdan tashqari ishning ahamiyati», «O‘quv-tajriba uchastkasida ishlash metodikasi» va «Kuzatish-tabiatni o‘rganishdagi asosiy metoddir» mavzudagi amaliy mashg‘ulotlarida qo‘llaniladi.

ASOSIY QISM

Fanning nazariy mashg‘ulotlari mazmuni.

I-BOB. Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasining umumiy masalalari.

Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasi-pedagogik fan.

Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasining predmeti, maqsad, vazifa va izlanishlar uslublari. Uning metodologik asoslari va boshqa fanlar bilan bog‘lanishi. Tabiatshunoslikni o‘qitish metodikasi sohasidagi tadqiqot metodlari. Tabiatshunoslikni o‘qitish metodikasining pedagogika o‘quv predmeti sifatida ilmiy – nazariy va amaliy yutuqlari, ta‘limiy va tarbiyaviy ahamiyati. Tabiatshunoslikni o‘qitish metodikasi sohasidagi zamonaviy muammolar. Tabiatshunoslikni o‘qitish metodikasi kichik yoshdagi o‘quvchilarni o‘qitish, tarbiyalash va ularni rivojlantirish tizimi to‘g‘risidagi fan. Uning tarbiya sistemasidagi o‘rni.

Tabiatshunoslikni o‘qitish metodlari

Zamonaviy maktab tomonidan o‘qitish metodlariga qo‘yiladigan talablar. Talablarga ko‘ra o‘qitish metodlarni qo‘llash to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi xujjatlari. O‘qitish metodning modeli.

Dunyoni anglash metodlari va o‘qitish metodlari. Metodlar klassifikatsiyasi bo‘yicha munozaralar. Tabiatshunoslikni o‘qitishda foydalaniladigan metodlar tasnifi. O‘qitishning reproduktiv metodlari. Og‘zaki (suhbat, hikoya, ma‘ruza), ko‘rgazmali (tabiiy, tasviriy, EXM dasturlari, multimedialar), amaliy (kuzatish, tajribalarni tashkil qilish) metodlar guruhi.

Ogʻzaki metodlar tasnifi, bayonning turlari (tasvirlash, tasniflash, aytib berish). Ularga qoʻyiladigan talablar. Koʻrgazmali metodlar tasnifi. Koʻrgazmali qurollarni, tajriba, kino va videofilmlarni hamda sxemalarni namoyish qilish (koʻrsatish). Ularga qoʻyiladigan didaktik talablar. Amaliy metodlar turlari va tavsifi (qisqa va uzoq muddatli kuzatishlar, amaliy va laboratoriya ishlari, asbob-uskunalar bilan mustaqil ishlar).Joʻgʻrofik maydoncha va tabiat burchagida kuzatish. Oʻquvchilar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda amaliy ishlarning ahamiyati.

Tabiatshunoslikni oʻqitishda zamonaviy pedagogik (didaktik-oʻyinli, hamkorlikda oʻqitish, muammoli, modulli taʼlim) va axborot texnologiyalaridan foydalanish.

Metodik uslublar. Ularning turlari, tabiatni, odamlar mehnatini oʻrganishda xususiyatlari. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash va oʻquv jarayonida toʻgʻri qoʻllash.

Tabiatshunoslikdan oʻquv ishlarini tashkil etish shakllari

Dars-oʻquv ishlarini tashkil etishning asosiy shakli. Tabiatshunoslik darslarining turlari. Oʻquv tarbiyaviy jarayonga tizimli yondashuvning mohiyati. Tabiatshunoslik darslariga qoʻyiladigan didaktik, tarbiyaviy, psixologik va gigienik talablar. Zamonaviy dars tarkibi. Darsning tipi va tarkibining bogʻliqligi. Darsning makro- va mikrostrukturasi. Har xil tipdagi darslarning strukturasi. Tabiatshunoslik darslarini takomillashtirish omillari.

Darsdan tashqari ishlar - oʻquv ishlarini tashkil etishning zaruriy shakli. Oʻquv dasturlariga muvofiq holda tabiatda, tirik tabiat burchagida va maktab tajriba maydonida muayyan darsga moʻljallangan oʻquvchilarning individual va guruhli ishlarini tashkil etish. Darsdan tashqari ishlarning tarbiyaviy, ekologik yoʻnalishlari. Dars, darsdan va sinfdan tashqari ishlarning oʻzaro bogʻliqligi.

Tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari mashgʻulotlarning maqsadi, vazifalari, taʼlim-tarbiya jarayonidagi ahamiyati, ularning amaliy va ekologik yoʻnalishi. Sinfdan tashqari mashgʻulotlarning turlari: oʻquvchilar bilan yakka tartibda olib boriladigan, guruhli va ommaviy mashgʻulotlar. Oʻquvchilarning yakka tartibda ijodiy ishlarini tashkil etish, tirik tabiat burchagi, maktab tajriba maydonchasi, tabiatda va mustaqil ravishda tajribalar va kuzatishlar oʻtkazish, kuzatish kundaligini yuritishni oʻrganish. Tabiatshunoslik toʻgaraklarning didaktik maqsadi, vazifalari, mazmuni va mashgʻulotlarni tashkil etish metodikasi. Tabiatshunoslikdan ommaviy mashgʻulotlarning maqsadi, vazifalari, mazmuni.

Uy vazifasi - o'quvchilarning mustaqil tahsilining asosi. O'quvchilarning mustaqil ishi va tahsilini tashkil etishning samarali yo'llari. O'simliklar va hayvonlarni o'stirish, tajribalar qo'yish, darslik, qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash. Ijodiy daftardagi ish (qiziqarli materiallar, topishmoqlar, rebus, krossvord va chaynvordlar to'plash). Ekskursiyalarda to'plangan materiallardan applikatsiya va gerbariyalar tayyorlash. Uy vazifalarini individuallashtirish.

Tabiatshunoslik o'qituvchisi (kasbiy tayyorgarligi, ijodiy va ijtimoiy faolligi, ma'naviy-ahloqiy sifatlari, g'oyaviy-siyosiy yetukligi)ga qo'yiladigan umumiy talablar. O'qituvchining darsga tayyorgarligi. Dars mazmuni va borishining mavzuning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarga mos kelishi. Darsning tuzilishini loyihalash. Dars ishlanmalarini loyihalashga qo'yiladigan talablar.

Dars mazmuniga bog'liq holda o'quv jihozlari, tarqatma va didaktik materiallar, kuzatish va tajriba o'tkazish uchun kerakli asboblarni tayyorlash.

Tabiatshunoslik fani bo'yicha o'quvchilar bilimlarini nazorat qilish va baholash

Tabiatshunoslik darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilar bilimlarini nazorat qilishni ahamiyati. Mavzu, chorak va yil yakunlarida o'tilgan o'quv materiallarni takrorlash va umumlashtirish. Umumlashtiruvchi darslarning mazmuni va o'tkazish metodikasi. O'quvchilarda umumlashtirish va izohlash ko'nikmalarini shakllantirish.

Bilimlarni tekshirish turlari. Og'zaki so'rash va yozma tekshirish. Individual, frontal va ommaviy so'rash. Bilimlarni yozma tekshirishda topshiriqlarning turlari. Laboratoriya va amaliy ish (o'zaro nazorat varag'i yordamida, EXMning nazorat dasturlari vositasida).

Bilim va ko'nikmalarini tekshirish tizimi (rasm, jadval, didaktik kartochkalar, dasturlashtirilgan topshiriqlarni tahlil qilish). Ijodiy daftar yuritish, amaliy masalalar yechish.

O'quvchilarni bilim va ko'nikmalarni baholash va tekshirish metodlari (tabiatshunoslik darslarida test topshiriqlari orqali o'tkaziladigan joriy nazorat; har chorak yakunida programmashtirilgan topshiriqlar, ijodiy daftardagi ishlarni tahlili asosida o'tkaziladigan tekshiruv; yillik bilim va ko'nikmalarni baholash). O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholashga qo'yilgan metodik talablar.

Boshlang'ich maktab tabiatshunoslik fanining ta'limiy va tarbiyaviy vazifalari

Tabiatshunoslikni o'qitishda o'quvchilarni ma'naviy, ahloqiy, aqliy, vatanparvarlik, ekologik, estetik, iqtisodiy, jinsiy, gigienik, mehnat va baynalminal tarbiyalash masalalari.

Ijodiy faoliyat tajribalari ijodiy va erkin fikrlashning asosi. Ijodiy faoliyat tajribalarini shakllantirish yo'llari. O'quvchilarda atrof-muhitga nisbatan ongli munosabatni tarkib toptirish. Qadriyatlar tizimi, tabiiy, moddiy, ma'naviy, milliy, umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish yo'llari.

Tabiatshunoslik ta'lim mazmunining tarkibiy qismlari. Tushunchalar, g'oyalar, nazariyalar. Asosiy g'oyalar va ularni o'quvchilar ongiga singdirish yo'llari. Umumbiologik va xususiy tushunchalar. Tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish usullari. Asosiy tabiatshunoslik ko'nikmalar va malakalar, ularni tarkib toptirish yo'llari. O'quvchilar bilan o'lkashunoslik ishlarini olib borish.

Tabiatshunoslikni o'qitish tamoyillari va qonuniyati

Tabiatshunoslikni o'qitishga qo'yiladigan zamonaviy talablar. Didaktik tamoyillari to'g'risida tushuncha. Ta'lim jarayonining yaxlitligi va tizimligi, o'qitishning muntazamligi va izchilligi.

O'qitish tamoyillari (ta'lim-tarbiya jarayonini demokratizatsiyalash va insonparvarlashtirish, ilmiylik, sistemalilik, fundamentallilik, ko'rgazmalilik, samaradorlik, onglilik, tushunarlik, ta'limni differentsiallashtirish va individuallashtirish, individual va guruhlarda o'qitishni uyg'unlashtirish, o'qitish maqsadi, mazmuni, vositalari, metodlari, shakllari va natijalarining birligi, baholash va o'zini-o'zi baholash)lari va qonuniyat (o'qitish maqsadi, mazmuni, vositalari, metodlari va shakllarining ijtimoiy muhitga bog'liqliligi, tarbiyalovchi va rivojlantiruvchi ta'lim, ta'lim-tarbiya jarayonini tahsil oluvchilarning faoliyati xarakteriga bog'liqliligi, pedagogik jarayon birligi va yaxlitligi, o'qitishning nazariy va amaliy birligi va uzviy bog'liqligi, o'quv faoliyatini individuallashtirish va guruhli o'qitishni uyg'unlashtirish)lari. O'lkashunoslik qoidalari.

Tabiatshunoslikni o'qitish vositalari

Tabiatshunoslik o'quv xonasi va o'quv jihozlariga qo'yiladigan pedagogik, gigienik, estetik va psixologik talablar. Tabiatshunoslik xonasidagi jihozlar. O'qitish vositalarining hillari: tabiiy va tirik ob'ektlar (gerbariy, kolleksiya, chuchelolar, ho'l preparatlar, mikropreparatlar), tasviriy (jadvallar, sxemalar,

xaritalar, mulyajlar, maketlar), ekran vositalari (o'quv vositalari, slaydlar, multimedialar) va ulardan foydalanish yo'llari. O'qitishning texnikaviy vositalari.

EXMning ko'rgazmali va nazorat dasturlari, elektron versiyalar va elektron darsliklardan tabiatshunoslik darslarida foydalanish. Tabiatshunoslikni o'qitishda multimedia (ovozli, matnli, ovoz-matnli, vizual uch ko'lamli - 3D)lardan foydalanishning afzalliklari.

Tabiatshunoslik darsliklari va ular bilan ishlash. Darslikdagi surat va topshiriqlar hususiyati. Darslikdagi rasmlarning didaktik roli. Suratlar, devoriy suratlar bilan ishlash metodikasining hususiyatlari. Harita - sxemalardan foydalanish metodikasi.

II-BOB. Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasining xususiy masalalari.

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi ta'limotining shakllanishi va rivojlanishi

V.F.Zuyev- tabiatshunoslik o'qitish metodikasi darsligining birinchi muallifi. A.Ya.Gerd - tabiatshunoslikni o'qitish metodikasining asoschilaridan biri. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi ta'limotining shakllanishi. Tabiatshunoslikni o'qitishni rivojlantirishga hissa qo'shgan jahon metodistlarining ilg'or g'oyalari D.N.Kaygorodov, V.P.Vaxterov, L.S.Sevruck, I.I.Troyanovskiy, D.D.Semenov, I.I.Polyanskiy, B.E.Raykov, V.A.Gerd, K.P.Yagodovskiy, S.A.Pavlovich, M.N.Skatkin, P.A.Zavitaev, A.N.Nizovoy, Z.A.Klepinina, G.N.Akvileva, A.A.Pleshakov, F.Vinogradova va A.A.Vaxrushevlarning ishlari.

Vatanimizda tabiiy fanlarni o'qitishni takomillashtirishga hissa qo'shgan olimlar: Ye.M.Belskaya, A.G.Grigoryants, T.I.Isxakov, A.T.G'ofurov, A.E.Suxarev, R.A.Gurova, G.S.Noga, S.K.Xabirova, A.Qodirov, M.M.Mahkamovlarning ishlari. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasining zamonaviy rivojlanishi.

Quyosh sistemasi

Koinot. Galaktika, uning turlari va tuzilishi. Yulduzlar tizimi. Quyosh sistemasi va sayyoralar. Merkuriy. Venera. Mars. Yupiter. Neptun. Saturn. Uran. Quyosh sistemasidagi sayyoralarning o'rganilganlik darajasi. Sayyoralarning

qobiqlari. Sayyoralar va Quyosh orasidagi masofa. Yulduz, asteroid va meteoritlar.

Yer, uning shakli va harakati

Yer. Yerning shakli. Yerning o'z o'qi atrofida va Quyosh atrofida aylanishi. Kun va tun almashishi. Yil fasllarining almashishi. Ekvator. Meridian va parallel chiziqlari. Globus. Harita. Oy. Uning fazalari.

Yerning geografik qobig'i

Gidrosfera. Suv – hayot manbai, dunyo okeani, quruqlikdagi suvlarning ahamiyati Litosfera. Yadro. Mantiya. Foydali qazilmalar. atmosfera, atmosferaning tuzilishi, quyosh radiatsiyasining xususiyatlari, ob-havo elementlari, havo harorati, yog'inlar, shamollar va ulardagi tabiiy o'zgarishlar, atmosfera ekologiyasini muhofaza qilish.

Tiriklik belgilari

Hujayraning oziqlanishi, rivojlanishi va ko'payishi. biosferada moddalar almashuvi, organizim va muhit, tuproq va uning tabiiy xususiyatlari, tabiiy geografik zonalardagi tabiiy o'zgarishlar va farqli holatlar, ekologik muammolar, inson va geografik muhit

O'simliklar fiziologiyasi

Floraning inson hayotidagi ahamiyati. O'simliklarning organlari. Generativ va vegetativ a'zolar. Gulli o'simliklarning ko'payishi. Ularining turlari, oilalari, xususiyatlari. O'simliklar hayotiy shakllari. Tuban o'simliklar. Yuksak o'simliklar. o'simlik turkumlari ularning tabiiy joylashishi madaniy o'simliklar va ularning inson hayotidagi ahamiyati

Hayvonot olamining xilma xilligi

Hayvonot olami. Bir xujayrali organizmlar. Hayvonot olamida sinf, tur va avlod. Baliqlar. Sudralib yuruvchilar. Qushlar. Sut emizuvchilar. Hayvonot olamining xilma-xilligi, tuzilishi, hayvonlarning hulq-atvori, ko'payishi, rivojlanishi, geografik tarqalishi va kelib chiqishini, hayvonlar va ularning geografik muhitda yashash tarzi shuningdek, ularning tabiatdagi va odam hayotidagi ahamiyatini o'rganadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari

Tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarning shakllantirish asoslari. Tabiatshunoslik tushunchalarning klassifikatsiyasi. Boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarning sistemasi, ularni shakllantirish va rivojlanish sharoiti. Tabiatshunoslik tushunchalarning shakllantirish bosqichlari.

Tushunchalarning shakllantirish va rivojlanish usullari. Tabiatshunoslik tushunchalarni o'zlashtirish jarayoni (kuzatish, qabul qilish, konkretlashtirish, umumiyashtirish, aniqlash). Tabiat va atrofimizdagi olam haqida bilimlarni oshirishni izchilligi.

Umumiy, geografik va biologik tushunchalarni shakllantirish. Tabiatshunoslik tushunchalar, g'oyalar, nazariyalar. Asosiy g'oyalar va ularni o'quvchilar ongiga singdirish yo'llari. Umumtabiiy va xususiy tushunchalar. Tushunchalarni shakllantirish va rivojlantirish usullari.

Jo'g'rofiya maydonchasi, o'quv-tajriba uchastkasi va tirik tabiat burchagini jihozlash va ularda mashg'ulotlarni tashkil qilish

Jug'rofiya maydonchasida tabiatni o'rgatish usullari va uning ahamiyati.

Maktab tajriba maydonchasi va unda ishlarni tashkil etishga qo'yiladigan talablar. O'simliklarni tanlash, sermahsul navlarini ekish va parvarish qilish. Maktab tajriba maydoni zoologiya bo'limini tashkil etish va jihozlash. O'quv-tajriba uchastkasining asbob-uskuna va vositalari. Maktab tajriba maydonidan olinadigan materiallardan o'quv jarayonida foydalanish. Maktab tajriba maydonchasida o'tkaziladigan o'quv mashg'ulotlarining o'ziga hos xususiyatlari.

Tirik tabiat burchagi. Tirik tabiat burchagini tashkil etish, jihozlash, ularning tabiatshunoslikni o'qitishdagi ahamiyati. O'simliklar va hayvonlar tanlash va joylashtirish. Tabiat burchagini tashkil etish va jihozlashda o'lkashunoslik xususiyatlarni hisobga olish. Tirik tabiat burchagida o'quvchilarni tabiat bilan tanishtirish usullari va uning ahamiyati. O'simliklar va hayvonlarning tasnifini tuzish, ularni parvarish qilish. Tirik tabiat burchagida kuzatish va tajribalar o'tkazish, darsdan tashqari ishlarni tashkil etish. Boshlang'ich maktabda o'lkashunoslik burchagi. O'lkaning o'simlik va hayvonot olami, davlat muhofazasidagi o'simliklar va hayvonlar. O'zbekistonning qizil Kitobi.

Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o'quv dasturini rejalashtirish tamoyillari

O'zbekistondagi ta'lim islohatlari, boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslikni o'qitish holati, muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Boshlang'ich maktablarining tabiatshunoslik ta'limi kontsepsiyasi. Tabiatshunoslikdan davlat ta'lim standartlari mazmuni, tarkibiy qismlari, ta'lim mazmunining majburiy minimumi, har bir sinf bitiruvchilarning tayyorgarlik darajasiga qo'yiladigan minimal va maksimal talablar. Tabiatdan o'quv dasturining tahlili. Dasturning tuzilishi va mazmuni. Dasturning asosiy bo'limlari va ularning o'zaro bog'liqligi.

Maktab o'quv rejasida «Atrofimizdagi olam» predmetining o'ri. 1 va 2 sinfning atrofimizda olam o'quv dasturidan o'rin olgan atrof olam predmetlari, ularning hususiatlari, tevarak-atrof bilan tanishish, tabiat va odamlar mehnatidagi mavsumiy o'zgarishlar kabi mavzular, vaqt taqsimoti, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Asosiy tabiat g'oyalar, tushunchalar, ko'nikmalar va malakalar.

3-4 sinflarda tabiatshunoslikning mazmuni. Tabiatshunoslik kursining asosiy g'oyalari (jonli va jonsiz tabiatni birligi, jonajon o'lkamiz tabiati). Tabiatdagi fasllar almashuvi, turlarning hilma hilligi. O'quv dasturidan o'rin olgan mavzular, vaqt taqsimoti, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Asosiy tabiat g'oyalar, tushunchalar, ko'nikmalar va malakalar.

O'quv dasturni rejalashtirish tamoyillari. Tabiatshunoslik kursini predmetlararo bog'liqligi. Maktabgacha ta'lim muassalari va boshlang'ich sinf tabiatshunoslik dasturlarining izchilligi. Tabiatshunoslikni maktabning boshlang'ich va yuqori sinf fanlari bilan predmetlararo boqliligi. O'quv materiallarni tanlashda o'lkashunoslik qoidalari.

Tabiatshunoslikdan laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarning maqsadi, vazifalari, ta'lim-tarbiya jarayonida tutgan o'ri. Laboratoriya va amaliy mashg'ulotlarning sinflar bo'yicha mazmuni, tuzilishi va ularni o'tkazish metodikasi.

Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslik darsliklari bilan tanishtirish va mazmunining tahlili.

Oz komplektlangan maktablarda tabiatshunoslikni o'qitishning

hususiyatlari

Oz komplektlangan maktablarda o'quv-tarbiya jarayonini tashkillashtirish hususiyatlari, dars o'tish tamoyillari va usullari. Tabiatshunoslikni o'qitishning sinflar bo'yicha tabaqalashtirilgan variantlari.

Oz komplektlangan maktablarda mustaqil mashg'ulotlarning o'rni. Mustaqil ishlarning turlari va ularni tashkil etish qoidalari. Har xil sinf o'quvchilarni ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda birlashtirish printsiplari.

Oz komplektlangan maktablarda ekskursiyalar o'tkazish tartibi va qoidalari. Darslarni integratsiyalash – oz komplektlangan maktablarning asosiy tamoyillaridan biri.

Kuzatish va ijodiy daftarlarni yuritishning xususiyatlari.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatma

va tavsiyalar

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasining umumiy masalalari.

Tabiatshunoslik darslari, darsdan va sinfdan tashqari mashg'ulotlar hamda ekskursiyalarda o'quvchilar ongi va qalbiga milliy istiqlol g'oyasini singdirish yo'llari

Tabiatshunoslikni o'qitishda g'oyaviy yo'naltirilganlik. Tabiatshunoslik darslari, darsdan, sinfdan tashqari mashg'ulotlar va ekskursiyalarda o'quvchilar ongi va qalbiga milliy istiqlol g'oyasi asoslarini sindirish yo'llari. O'quvchilarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash yo'llari.

Tabiatshunoslikni o'qitishda foydalaniladigan dars turlari

Yangi pedagogik texnologiya va faol pedagogik metodlar asosida dars ishlanmalarini tuzish. Tabiatshunoslikni o'qitishda dars turlari. Yangi bilim berish, mustahkamlash, aralash darslarda faol metodlarni qo'llash. Muammoli izlanish (muammoli suhbat, muammoli hikoya, muammoli ma'ruza, aqliy hujum) metodlar guruhi. Mantiqiy (induktiv, deduktiv, tahlil, qiyoslash, asosiy g'oyani ajratish, umumlashtirish) metodlar guruhi. Mustaqil (darslik, ilmiy-ommabop manbalar, EXMning ta'limiy, modellashtirilgan dasturlar, multimedialar ustida) ishlash metodlar guruhi. O'quvchilarning o'quv faoliyatlarini rag'batlantirish va asoslash (o'qishga bo'lgan qiziqishlarini orttirish, didaktik o'yin, o'quv munozaralari, burch va ma'suliyatini shakllantirish) metodlari guruhi. Nazorat va o'z-o'zini nazorat (og'zaki va

yozma) laboratoriya va amaliy ish o‘zaro nazorat varag‘i yordamida, AKTning nazorat dasturlari vositasida) metodlar guruhi.

Tabiatshunoslik o‘qitish vositalari

Darslarining konkret mavzularida grafik ko‘rgazmali qurollar, tayanch sxemalar, jadval, rasm, slayd, videofilm va programmalashtirilgan kompyuter dasturlaridan foydalanish metodikasi.

Sinf va sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda didaktik o‘yinlarni qo‘llash metodikasi

Tabiat bilan tanishtirish jarayonida didaktik o‘yinlarning ahamiyati. Maktab yoshdagi bolalar uchun didaktik o‘yinlar tuzish va sinfdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘rinli qo‘llash.

Ommaviy sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Turli mavzulardagi bayram va tadbirlarni o‘tkazish senariylarini tayyorlash

«Hosil bayrami», «Gullar bayrami», «Navro‘z», «Qushlar uchib keldilar», «Tabiatshunoslik haftasi», «Salom, oltin kuz», «Oltin toj», «Quvnoqlar va zukkolar», «Bahor keldi» kabi mavzuli kechalar, bayramlar va anjumanlar o‘tkazish tartibi va ularda o‘quvchilarning bilish faoliyatini tashkil etish yo‘llari.

Tabiatshunoslik darslarida o‘quv vositalari, multimedia, tarqatma va didaktik materillardan foydalanish metodikasi

O‘lkashunoslik bo‘yicha kompyuterlashtirilgan dasturlar tayyorlash, Power Point dasturi negizida

Tabiatshunoslik darslarida o‘quvchilar bilimini nazorat qilish va baholashning zamonaviy usullari

Bilim va ko‘nikmalarini tekshirish tizimi (rasm, jadval, didaktik kartochkalar, dasturlashtirilgan topshiriqlarni tahlil qilish). Kuzatish kundaligi, ijodiy daftar yuritish, amaliy masalalar yechish. Test topshiriqlar va dasturlashtirilgan didaktik kartochkalarini tuzish.

Tabiatshunoslik va uni o‘qitish metodikasining xususiy masalalari.

O‘rta Osiyo allomalarining tabiatshunoslikni o‘qitish fanining shakllanishi va rivojlanishiga qo‘shgan hissalarini.

O'rta Osiyo allomalarining tabiat haqidagi tasavvurlari. Al-Xorazmiy, Abu Rayhon Beruniy, A.Farg'oniy, Abu Ali ibn Sino, Farobiy, Sohibqiron Amir Temur, Ulug'bek, Z.M.Bobur va boshqa allomalarning asarlarida tabiiy fanlarni o'qitishga oid ilg'or fikrlar. XIX va XX asrlarning birinchi yarmida Turkistonda tabiiyotga oid bilimlarning darsliklarga kiritilishi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Munavvar qori Abdurashidxon o'g'li, Abdulla Avloniyning ta'lim-tarbiya masalalari, tabiiy fanlarini o'qitish yuzasidan fikrlari.

Quyosh sistemasi.

Koinot. Asosiy kimyoviy moddalar. Galaktika, uning turlari va tuzilishi. Yulduzlar tizimi. Quyosh sistemasi va sayyoralar. Merkuriy. Venera. Mars. Yupiter. Neptun. Saturn. Uran. Quyosh sistemasidagi sayyoralarning o'rganilganlik darajasi. Sayyoralarning qobiqlari. Sayyoralar va Quyosh orasidagi masofa. Yulduz va meteoritlar.

Yer, uning shakli va harakati

Yer. Yerning shakli. Yerning o'z o'qi atrofida va Quyosh atrofida aylanishi. Kun va tun almashishi. Yil fasllarining almashishi. Ekvator. Meridian va parallel chiziqlari. Globus. Harita. Oy. Uning fazalari.

Yerning geografik qobig'i

Gidrosfera. Suv – hayot manbai. Litosfera. Yadro. Mantiya. Foydali qazilmalar. Atmosfera. Havo gazlar aralashmasidan iborat bo'lib, suv bug'larini hisobga olmaganda, kimyoviy tarkibi jihatidan barqaror materiyadir.

Tiriklik belgilari

Hujayraning oziqlanishi, rivojlanishi va ko'payishi.

O'simliklar fiziologiyasi

Floraning inson hayotidagi ahamiyati. O'simliklarning organlari. Generativ va vegetativ a'zolar. Gulli o'simliklarning ko'payishi. Ularining turlari, oilalari, xususiyatlari. O'simliklar hayotiy shakllari. Tuban o'simliklar. Yuksak o'simliklar.

Hayvonot olamining hilma hilligi

Hayvonot olami. Bir xujayrali organizmlar. Hayvonot olamida sinf, tur va avlod. Baliqlar. Sudralib yuruvchilar. Qushlar. Sut emizuvchilar Hayvonot

olamining xilma-xilligi, tuzilishi, hayvonlarning xulq-atvori, ko'payishi, rivojlanishi, geografik tarqalishi va kelib chiqishini, shuningdek, ularning tabiatdagi va odam hayotidagi ahamiyatini o'rganadi.

Tabiatshunoslikni o'qitish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining moddiy dunyoqarash asoslarini shakllantirish.

Tabiatshunoslik darslarida o'quvchilarning moddiy dunyoqarashini shakllantirish usullari.

Tabiatshunoslik darslarida o'quvchilarning ekologik madaniyatini shakllantirish

Atrofimizdagi olam, tabiatshunoslik darslarida kuzatish orqali yangi bilim va tushunchalarni shakllantirish. Ekologik madaniyatini shakllantirishda o'qituvchining kuzatishga yo'naltirilgan topshiriqlar.

Tabiatshunoslik darslarida kuzatish, laboratoriya mashg'ulotlari va amaliy ishlar

Laboratoriya jihoz (isitish, o'lchov, optik asbob)lari. Ko'rgazmali qurollar, ularning turlari va tabiatshunoslik darslarida ulardan foydalanish metodikasi. Ko'rgazmali qurollarni joylash, butlash va saqlash. Tirik va tabiiy ob'ektlar. Tasviriy ko'rgazmali qurollar, tabiiy va sun'iy materiallardan o'quv jihozlarini tayyorlash. Tabiatshunoslik fanidan mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar majmuasi. O'quvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish yo'llari.

Ekskursiyani tashkil etish va uni o'tkazish metodikasi

Ekskursiyalarning maqsadi, vazifalari, ta'lim-tarbiya jarayonida tutgan o'rni. O'quv dasturlarida mo'ljallangan ekskursiyalarning mazmuni, tashkil etish va o'tkazish metodikasi. Ekskursiyaga o'qituvchi va o'quvchilarning tayyorgarlik ko'rishi. Tabiat, muzey, ko'rgazmalar, qishloq xo'jaligi tarmoqlari, ilmiy-tadqiqot institutlariga ekskursiyalarni tashkil etish va o'tkazish yo'llari. Ekskursiya materiallarini qayta ishlash va tabiatshunoslik darslarida foydalanish.

O'quv-tajriba uchastkasida mavsumiy ishlarni tashkil etish.

O'quv-tajriba uchastkasining asbob-uskuna va vositalari. Maktab tajriba maydonidan olinadigan materiallardan o'quv jarayonida foydalanish. Maktab tajriba maydonchasida o'tkaziladigan o'quv mashg'ulotlarining o'ziga hos xususiyatlari. O'quvchilarga mehnat, iqtisodiy, ekologik, estetik tarbiya berish.

O'quvchilarda kuzatuvchanlikni rivojlantirish, o'simliklar ustida kuzatish va tajribalar o'tkazish, parvarish qilishda tabiatshunoslik bilimlar va ko'nikmalarni amaliyotga qo'llash va mustahkamlash.

Jo'g'rofiya maydonchasida kuzatish, amaliy va laboratoriya ishlarining yillik rejasini tuzish.

Jo'g'rofiya maydonchasini jihozlash va u yerda boshlang'ich maktab o'quvchilari bilan ishlash metodikasi. Jo'g'rofiya maydonchasida kuzatish va amaliy ishlarni bajarish.

Atrofimizdagi olam va tabiatshunoslikdan dastur va darsliklarni tahlili

1-2-sinfning atrofimizda olam o'quv dasturidan o'rin olgan atrof olam predmetlari ularning hususiatlari, tevarak-atrof bilan tanishish, tabiat va odamlar mehnatidagi mavsumiy o'zgarishlar kabi mavzular, vaqt taqsimoti, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar, ekskursiyalar. Darslikdagi matnlar, rasmlar va amaliy ishlarni tahlili. O'qituvchini tabiatshunoslik darslariga tayyorgarlik ko'rish.

Rejalashtirish. Taqvim reja, dars ishlanmasini tuzish. Metodik adabiyotlarni tahlil qilish. Shahar va qishloq sharoitida kuzatish, tabiat kalendari bilan ishlash metodikasi variantlari.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Darslik va o'quv qo'llanmalarining (ularning to'la ta'minlanganligi taqdirda) boblari va mavzularini o'rganish. Tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismlarini o'zlashtirish. O'qitish va nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimlari bilan ishlash. Fanning boblari va mavzulari ustida ishlash. Tabiatshunoslik o'qitish metodikasi fanidan nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'tish davomida talabalarni ijodiy jarayonga yo'naltirish, ularni tahlil qilish, mustaqil ishlashga o'rgatish, mashqlar bajarish. Badiiy asarlarni estetik-g'oyaviy jihatdan tahlil qilish, klassik asarlar matni ustida ishlash, adabiy jarayonni kuzatib borish. Malakaviy amaliyotni o'tish chog'ida yangi texnika, jihozlar, keng ko'lamli ilmiy ish olib borishga qulay jarayonlar va texnologiyalarni o'rganish. Talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq holda fanning muayyan boblari va mavzularini chuqur o'rganish.

Pedagogik amaliyot mazmuni

Talabalarning malakaviy-pedagogik amaliyoti umumta'lim maktablarida o'tkaziladi, hamda bakalavriat yo'nalishlari bo'yicha olingan nazariy bilimlarni mustahkamlash va olingan bilim, malaka va ko'nikmalarni bevosita ta'lim-tarbiya jarayonida ilk bor qo'llash imkonini beradi.

Dasturda ko'rsatilgan bo'limlar bo'yicha taqvim reja tuzish va u asosida darslar o'tish.

Boshlang'ich sinflarda darslarni kuzatish va tahlil qilish.

Boshlag'ich sinflarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish va ularni o'tkazish.

Har bir darsga mos ko'rgazmalar tayyorlay olish va darsda ulardan unumli foydalanish.

Fan dasturining informatsion-uslubiy ta'minoti

Didaktik vositalar

Didaktik vositalar ro'yxati beriladi.

- **jihozlar va uskunalar, moslamalar:** elektron doska-Hitachi, LCD-monitor, elektron ko'rsatgich (ukazka).

- **video-audio uskunalar:** video va audiomagnitofon, mikrofon, kolonkalar.

- **kompyuter va multimediali vositalar:** kompyuter, Dell tipidagi proektor, DVD-diskovod, Web-kamera, video-ko'z (glazok).

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1.M.Nuritdinova. "Tabiatshunoslik o'qitish metodikasi" Toshkent, O'qituvchi 2005-yil.

2.A.Hamidov A.To'xtaev va boshqalar. Botanikadan o'qituvchilar uchun qo'llanma.

Toshkent "O'qituvchi" 1999 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirzaxmatova Sh., Pulatova D. Tabiatshunoslik darslarida interfaol ta'lim (Uslubiy qo'llanma) –T.: "Yangi asr avlodi", 2011-yil. – 44 b.
2. Bahromov A.D. Tabiatshunoslik. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik. – T.: "Sharq", 2011-yil. – 120 b.
3. Umumta'lim maktablarining o'quv dasturlari (boshlang'ich sinflar) 2012-yil.

Elektron ta'lim resurslari

1. www. tdpu.uz
2. www. pedagog.uz
3. www. ziyonet.uz
4. www. lex.uz;
5. www. gov.uz;

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

“Tasdiqlayman”

O'quv ishlari bo'yicha prorektor

D. Q. Durdiyev

“ _____ ” _____ 2018- y

OLIY TA'LIMNING

Bilim sohasi	100000	-Gumanitar soha
Ta'lim sohasi	110000	-Pedagogika
Bakalavriat yo'nalishi:	5111700	-Boshlang'ich ta'lim va sport, tarbiyaviy ish

TABIATSHUNOSLIK VA UNI O'QITISH METODIKASI

FANIDAN

2-KURS (III-semestr)

ISHCHI O'QUV DASTURI

BUXORO – 2018

Ishchi dastur O'zbekiston respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2017-yil 18 08 BD-5111700-3.080-24 08 lil buyrug'i bilan tasdiqlangan namunaviy o'quv dasturi asosida tuzildi.

TUZUVCHI

dotsent Sayfullaev G'. M.

TAQRIZCHILAR:

Dotsent Komilova B.O.

O'qituvchi Alimova L.X

Ishchi o'quv dasturi “Boshlang'ich ta'lim ” kafedrasi majlisida muhokama qilingan va tavsiya etilgan.

(Kafedra majlisining № 1- sonli bayonnomasi ___avgust 2018- y)

Kafedra mudiri

prof. Maxmudov M.X.

1.1 Kirish

Ushbu dastur bo'lg'usi boshlang'ich sinf o'qituvchilariga tarbiyalovchi ta'lim sistemasini tushunib olish, tabiatshunoslikni o'qitish asoslarini, uning uchun xos bo'lgan shakl, metod va uslublarini, o'quvchilarning bilish faoliyatlariga rahbarlik qilishni o'rganib olishlariga yordam qilish kabi amaliy masalalarini o'z ichiga oladi.

1.2 Fanining maqsadi va vazifalari

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablari asosida yuksak, umumiy va kasb-hunar madaniyatiga, ijodiy va ijtimoiy faollikka ega pedagogik kadrlarning yangi avlodini shakllantirish vazifasi fanning asosiy maqsadidir.

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasining vazifalari qatoriga:

o'quv predmeti sifatida tabiatshunoslik mazmunini aniqlash;

o'qitishning metod va uslublarini tadbiq qilish (zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalariga alohida e'tibor bergan xolda);

zarur o'quv jihozlarini ishlab chiqish kiradi.

1.3 Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakasiga qo'yiladigan

talablar

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi fani bo'yicha bakalavr:

- Quyosh sistemasi;
- geografik tushunchalar;
- o'simlik va hayvonot olami sistematikasi;
- "Atrofimizdagi olam" va "Tabiatshunoslik" fanlarining maqsad va vazifalari;
- tabiat bilan tanishtirishning mazmuni;
- tabiatshunoslik o'qitish metodlari;
- tabiatshunoslik o'qitish shakllari;
- tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari ishlar;
- tabiat bilan tanishtirishda mutafakkirlar merosidan foydalanish;
- tabiatshunoslik darslarida amaliy ishlarni tashkil etish;
- tabiatshunoslik ta'lim va tarbiyasining mazmuni va tamoyillari *haqida tasavvurga ega bo'lishi*; -tabiatshunoslik darslarini integratsiyalash; -ta'lim texnologiyalarini qo'llay olish; -tabiatshunoslikdan sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish; -fanlararo aloqadorlikni o'quv jarayoniga tatbiq etish;
- tabiat bilan tanishtirishda usul va vositalarni muvofiqlashtirishni bilish;
- darslarni tashkil etish shakl va metodlari; -tabiatshunoslik darslari jarayonidagi interfaol metodlar;
- tabiatshunoslik darslarini tashkil etish texnologiyalarini *bilishi va ulardan foydalana olishi*;
- tabiatshunoslik darslarida internet manbalarini qo'llash;
- nazariy va amaliy bilimlarning uzviyligini ta'minlash;
- yangi bilim berish jarayonida axborot texnologiyalarini qo'llash;
- dars jarayonida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish;

-tabiatshunoslik darslarida innovatsion metodlarni qo'llay olish *ko'nikmalariga ega*

1. 1.4 Fanga ajratilgan o'quv soatlarining o'quv turlari bo'yicha taqsimoti.

Fanni o'rganish uchun 116 soat ajratilgan bo'lib, shundan 68 soat auditoriya mashg'ulotlariga va 48 soat mustaqil ta'limga bo'linadi. Auditoriya mashg'ulotlari taqsimoti: 30 soat ma'ruza, 30 soat amaliy mashg'ulotlari 8 soat seminar.

№	Mavzu nomi	Auditoriya mashg'ulotlari			Mustaqil ta'lim	Bajarilgan sana
1	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari.	2	2	2	2	
2	Tabiatshunoslikni o'qitish metodlari.	2	2	2	2	
3	Tabiatshunoslikni o'qitish metodlari.	2	2			
4	Tabiatshunoslikni o'qitishda zamonaviy pedagogik (didaktik o'yinli, hamkorlikda o'qitish, muammoli, modeli ta'lim) axborot texnologiyalaridan foydalanish	2	2	2	2	

5	Metodik uslublar. Ularning turlari, tabiatni odamlar mehnatini o`rganishdagi xususiyatlari. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash va o`quv jarayonida to`g`ri qo`llash.	2	2		2	
6	Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari.	2	2	2	2	
7	Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari.	2	2		2	
8	Tabiatshunoslik fani bo`yicha o`quvchilar bilimlarini nazorat qilish va baholash.	2	2		2	
9	Tabiatshunoslikni o`qitish vositalari.	2	2		2	
10	Tabiatshunoslikni o`qitish vositalari.	2	2			
11	Jo`g`rofiya maydonchasi, o`quv-tajriba uchastkasida mashg`ulotlarni tashkil qilish.	2	2		2	

12	Tirik tabiat burchagini jihozlash va ularda mashg'ulotlarni tashkil qilish.	2	2		2	
13	Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o'quv dasturini rejalashtirish tamoyillari.	2	2		2	
14	Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o'quv dasturini rejalashtirish tamoyillari.	2	2		2	
15	Kam mukammallashtirilgan maktablarda tabiatshunoslikni o'qitishning xususiyatlari.	2	2			
Jami:		30	30	8	24	

II. Amaliy mashg'ulotlar.

№	Mavzuning nomi	Amaliy mashg'ulot soati	Mustaqil ta'lim	Bajarilgan sana
1	Tabiatshunoslik darslarida o'quvchilarning ekologik madaniyatini shakllantirish.	2	2	
2	Tabiatshunoslik darslarida kuzatish, laboratoriya mashg'ulotlari va amaliy	2	2	

	ishlar.			
3	Tabiatshunoslikni o`qitishda foydalaniladigan dars turlari.	2	2	
4	Tabiatshunoslikni o`qitishda foydalaniladigan dars turlari.	2		
5	Tabiatshunoslikni o`qitish vositalari.	2	2	
6	Sinf va sinfdan tashqari mashg`ulotlarda didaktik o`yinlarni qo`llash metodikasi.	2	2	
7	Ekskursiyani tashkil etish va uni o`tkazish metodikasi.	2		
8	Ommaviy sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Turli mavzulardagi bayram va tadbirlarni o`tkazish ssenariylarini tayyorlash.	2	2	
9	Ommaviy sinfdan tashqari ishlarni tashkil etish. Turli mavzulardagi bayram va tadbirlarni o`tkazish ssenariylarini tayyorlash.			
10	Tabiatshunoslik darslarida o`quvchilar bilimini nazorat qilish va baholashning zamonaviy usullari.	2		
11	Tabiatshunoslik darslarida o`quv vositalari, multimedia, tarqatma va	2	2	

	didaktik materiallardan foydalanish metodikasi.			
12	O`quv tajriba uchastkasida mavsumiy ishlarni tashkil etish .	2	2	
13	Jo`g`rofiya maydonchasida kuzatish, amaliy va laboratoriya ishlarining yillik rejasini tuzish.	2	2	
14	Atrofimizdagi olamdan dastur va darsliklarni tahlili.	2	2	
15	Tabiatshunoslikdan dastur va darsliklarni tahlili.	2	2	
Jami:		30	24	
Seminar mashg`ulotlari		Bajarilgan sana		
1	Boshlang`ich sinf o`quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari.	2		
2	Tabiatshunoslikni o`qitish metodlari.	2		
3	Tabiatshunoslikni o`qitishda zamonaviy pedagogik (didaktik o`yinli, hamkorlikda o`qitish, muammoli, modeli ta`lim) axborot texnologiyalaridan foydalanish	2		
4	Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari.	2		

	Jami	8		
--	-------------	---	--	--

III. Mustaqil ish mavzulari				
1	Darslik va o`quv qo`llanmalarining boblari va mavzularini o`rganish	4		
2	Tarqatma materiallar bo`yicha ma`ruza qismlarini o`zlashtirish	6		
3	O`qitish va nazorat qilishning avtomatlashtirilgan tizimlari bilan ishlash	4		
4	Fanning boblari va mavzulari ustida ishlash	4		
5	Talabalarni amaliy mashg`ulotlar o`tish davomida ularni mustaqil ishlashga o`rgatish	6		
6	Klassik asarlar matni ustida ishlash	4		
7	Tabiatni mavsumiy kuzatish	6		
8	Tabiat bo`yicha ilmiy tadqiqot ishlarini bajarish	4		
9	Kundalik kuzatish daftarini yurgizish	4		
10	Na`munaviy dars ishlanmalarini tuzish	6		
	Jami	48		

2. ASOSIY QISM

2.1.TABIATSHUNOSLIK , O`QITISH METODIKASI

MA`RUZA MASHG`ULOTI MAVZULARI

1-Mavzu: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari (**2 soat**).

1. Tabiatshunoslik tushunchalarning klassifikastiyasi.
2. Tabiatshunoslik tushunchalarining shakllantirish bosqichlari

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

2-Mavzu: Tabiatshunoslikni o'qitish metodlari. (**2 soat**).

- 1.O'qitish metodning modeli.
- 2.Metodlar klassifikastiyasi

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

3-Mavzu: Tabiatshunos

likni o'qitish metodlari. (**2 soat**).

- 1.O'qitish metodning modeli.
- 2.Metodlar klassifikastiyasi

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

4-Mavzu: Tabiatshunoslikni o'qitishda zamonaviy pedagogik (didaktik o'yinli, hamkorlikda o'qitish, muammoli, modeli ta'lim) axborot texnologiyalaridan foydalanish (**2 soat**).

1. Zanjir metodi, aqliy hujum
2. Og'zaki nazorat savol javob

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

5-Mavzu: Metodik uslublar. Ularning turlari, tabiatni odamlar mehnatini o'rganishdagi xususiyatlari. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash va o'quv jarayonida to'g'ri qo'llash (**2 soat**).

1. Metodik uslublarning turlari
2. Tabiatshunoslik metodlarini tanlash va o'quv jarayoniga to'g'ri qo'llash

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

6-Mavzu: Tabiatshunoslikdan o'quv ishlarini tashkil etish shakllari (dars, uning turlari) (**2 soat**)1. Dars - o'quv ishlarini tashkil etishning asosiy shakli.

2. Tabiatshunoslik darslarining tiplari va turlari..

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

7-Mavzu: Tabiatshunoslikdan o'quv ishlarini tashkil etish shakllari (dars, uning turlari) (**2 soat**).

1. Dars - o'quv ishlarini tashkil etishning asosiy shakli.
2. Tabiatshunoslik darslarining tiplari va turlari..

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

8-Mavzu: Tabiatshunoslik fani bo'yicha o'quvchilar bilimlarini nazorat qilish va baholash). (**2 soat**).

1. Sinfidan tashqari mashg'ulotlar.
2. Ekskursiyalar.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

9-Mavzu: Tabiatshunoslik o'qitish vositalari. (2 soat).

1. Bilimlarni tekshirish turlari.
2. Ijodiy daftar yuritish va amaliy masalalar echish.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

10-Mavzu: Tabiatshunoslik o'qitish vositalari. (2 soat).

1. Bilimlarni tekshirish turlari.
2. Ijodiy daftar yuritish va amaliy masalalar echish.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

11-Mavzu: Jo'grafiya maydonchasi, o'quv-tajriba uchastkasida mashg'ulotlarni tashkil qilish. (2 soat).

1. jo'g'rofiya maydonchasi
2. Maktab tajriba maydonchasiga qo'yiladigan talablar.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

12-Mavzu: Tirik tabiat burchagini jihozlash va ularda mashg'ulotlarni tashkil qilish. (2 soat).

1. Tirik tabiat burchagi

2. Maktab tajriba maydonchasiga qo'yiladigan talablar.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

13-Mavzu: Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o'quv dasturini rejalashtirish tamoyillari. (2 soat).

1. Tabiatshunoslik xonasini jihozlash.

2.O'qitish vositalarining turlari.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

14-Mavzu: Boshlang'ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o'quv dasturini rejalashtirish tamoyillari. (2 soat).

1. Tabiatshunoslik xonasini jihozlash.

2.O'qitish vositalarining turlari.

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so'rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

15-Mavzu: Kam mukammallashgan maktablarda tabiatshunoslikni o'qitishning hususiyatlari. (2 soat)

1. O'qitishning texnik vositalari.

2.Tabiatshunoslik darsliklari

IPT-sharhlovchi ma'ruza.

IAT vositasi-grafik, organayzer

IPT-“Blist-so’rov usuli”.

IAT vositasi- organayzer, rangli flomasterlar

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. M. Nuritdinova.” Tabiatshunoslik o`qitish metodikasi” Toshkent, O`qituvchi 2005 –yil.

2. A.Hamidov A.To`xtaev va boshqalar. Botanikadan o`qituvchilar uchun qo`llanma. Toshkent “O`qituvchi” 1999 yil.

3. D. Yormatova. Tabiiy fanlarning zamonaviy konsepsiyasi. T..”Aloqachi” nashriyoti, 2008,312bet

Qo`shimcha adabiyotlar:

1.Sh.Mirziyoev Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent- “O`zbekiston”-2016 56 b.

2. Sh.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz.Toshkent-“-O`zbekiston “-2016.488B.

3. Sh.Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlari ta`minlash- yurt va xalq farovonligining garovi. Toshkent- “O`zbekiston”2016 488b.

4. Sh.Mirziyoev Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib- intizom va shaxsiy javobgarlik- har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak. Toshkent-“O`zbekiston”2017.104 b.

5.2017-2021 yillarda O`zbekiston respublikasining rivojlantirishning beshta ustivor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasi. O`zbekiston respublikasi Prezidentining 2017 yil. 7 fevraldagi PF- 4947 sonli farmoni.

6. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi –T.: O`zbekiston 2014.- 46 bet.

7. Mirzaxmatova SH., Pulatova D. Tabiatshunoslik darslarida interfaol ta`lim (Uslubiy qo`llanma –T.: “Yangi asr avlodi “,2011-yil.-44b.

8. Bahromov A.D. Tabiatshunoslik.Umumiy o`rta ta`lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik.- T.:”Sharq”, 2011-yil -120b.

9. Umumta`lim maktablarining o`quv dasturlari (boshlang`ich sinflar)2012yil.

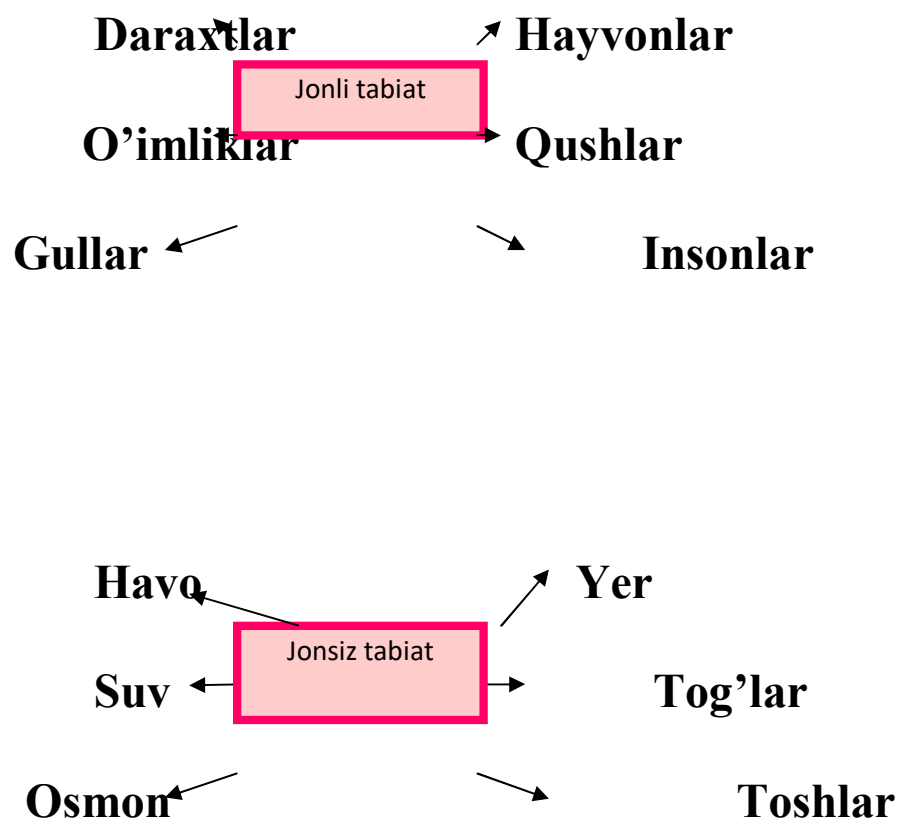
10. Paul Doer

11. James I. Nienhuis – Genesis Veracity, Old Earth? Why not! Houston, Texas, 2003.

Eletron ta'lim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.Ziyonet.uz
4. www.lex.Uz
5. www.bilim.uz.
6. www.gov.uz. tdpu-INTRANET. Ped

TARQATMA MATERIALLAR

O'QUV-VIZUAL MATYERIALLAR

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi

Tabiatshunoslik asoslari tabiatshunoslikni o'qitishda bolalarga har tomonlama nazariy bilim berishda va ularni tarbiyalashning mazmuni ochib beruvchi fandır. U eksperimental tadqiqotlarga asoslanadi va o'z predmetini o'qitish mazmuni hamda xususiyatlarini hisobga olgan holda uning metodlaridan foydalaniladi.

O'quvchilarga tabiatni o'rgatib borish bilan o'qituvchi ularni ta'limni davom ettirish va amaliy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilimni o'quv va ko'nikmalar bilan qurollantiribgina qolmay, dunyoqarashi, irodasi, xarakterini

ham shakllantiradi, aqliy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shunga ko'ra tabiatshunoslikni o'qitishning shakl va metodlarini ishlab chiqadi.

TABIATSHUNOSLIK VA UNI O'QITISH METODIKASI
FANINING VAZIFALARI

1. Talabalarga tabiatshunoslik haqida eng zarur ilmiy-nazariy bilimlarni berish.
2. Boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik asoslari fanini ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi vazifalarini yoritib berish
3. Talabalarga tabiatshunoslik fani bazasida zamonaviy pedagogik texnologiya haqida bilim berish.
4. Talabalarni o'quv metodik adabiyotlar, dastur va darsliklarni tashkil qilishga o'rgatish.
5. Talabalarni tabiatshunoslik asoslari turli uslublari va yo'llari bilan tanishtirish
6. Talabalarda mazkur fandan o'qitishning turli tashkiliy shakllarini, uslublarini, zarur ko'rgazmali qurollarni to'g'ri tanlash malakalarini hosil qilish

7. Tabiatshunoslik muammolariga bag'ishlangan maqolalar, adabiyotlarga taqriz. Annotastiya yozishga o'rgatish

8. Ko'zatisht, olib borish, bolalarni fenologik ko'zatishtga o'rgatish, dars va darslardan tashqari tadbirlarni mustaqil metodik jihatdan to'g'ri tashkil qilishga o'rgatish

9. Fanlararo aloqalar va ta'lim-tarbiya integrastiyasini olib borishga tayyorlash.

10. Maktabda tabiatshunoslik darslarini o'tishda ekologik va tabiatni muhofaza qilish jihatlarini ko'ra bilishga o'rgatish

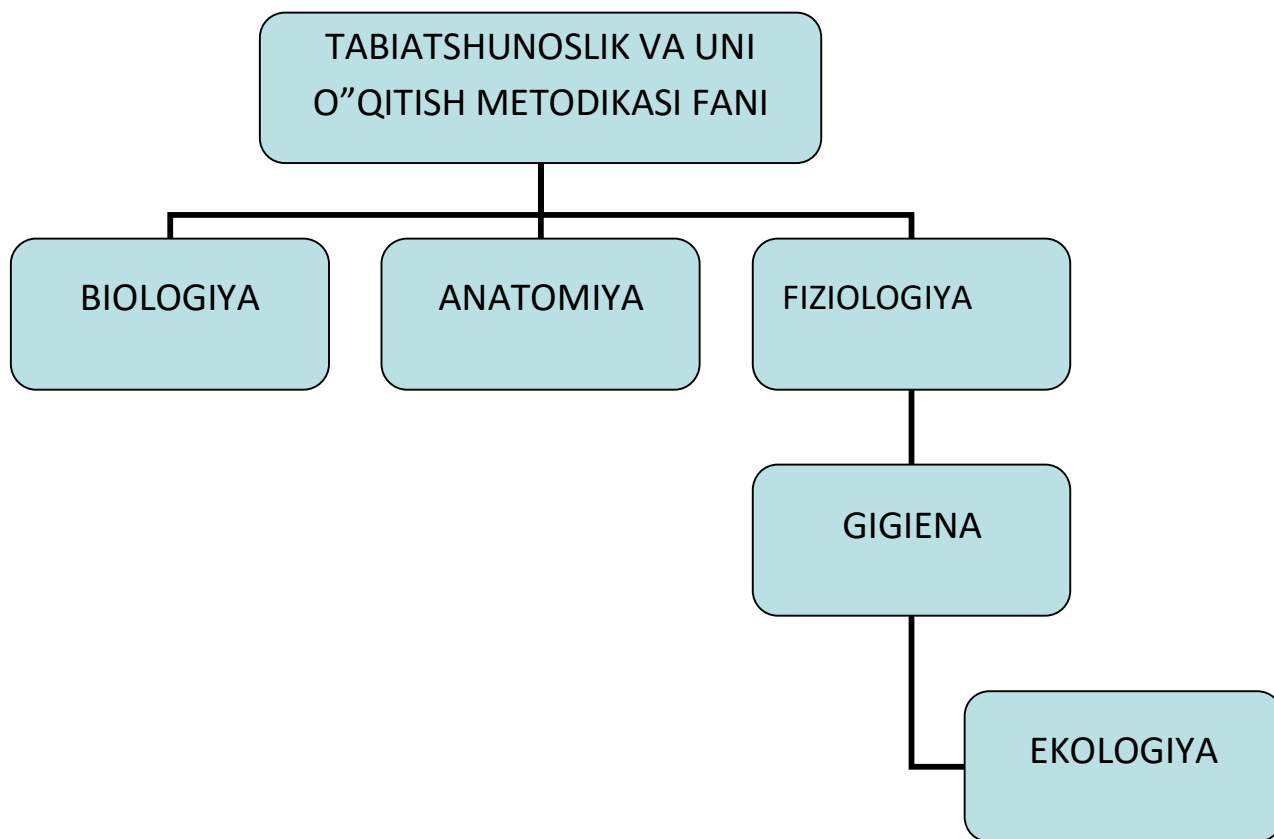
11. Talabalarni sharq mutaffakirlarining inson va uni o'rab turgan tabiat bilan aloqalariga bag'ishlangan asarlari, ularning dunyoqarashlari bilan tanishtirish, shuningdek, tabiatga oid aforizm, ruboi va shYerlardan tabiatshunoslik darslarida foydalanishga o'rgatish.

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasining

boshqa fanlar bilan aloqasi

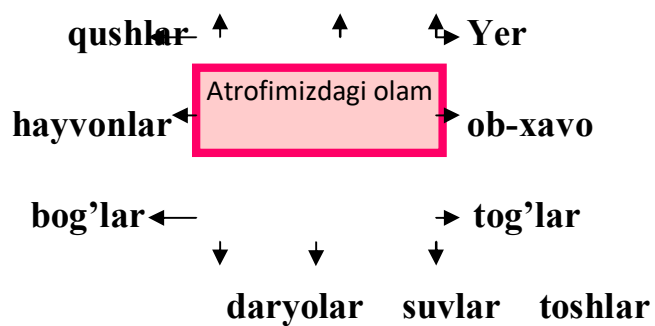
1-slayd

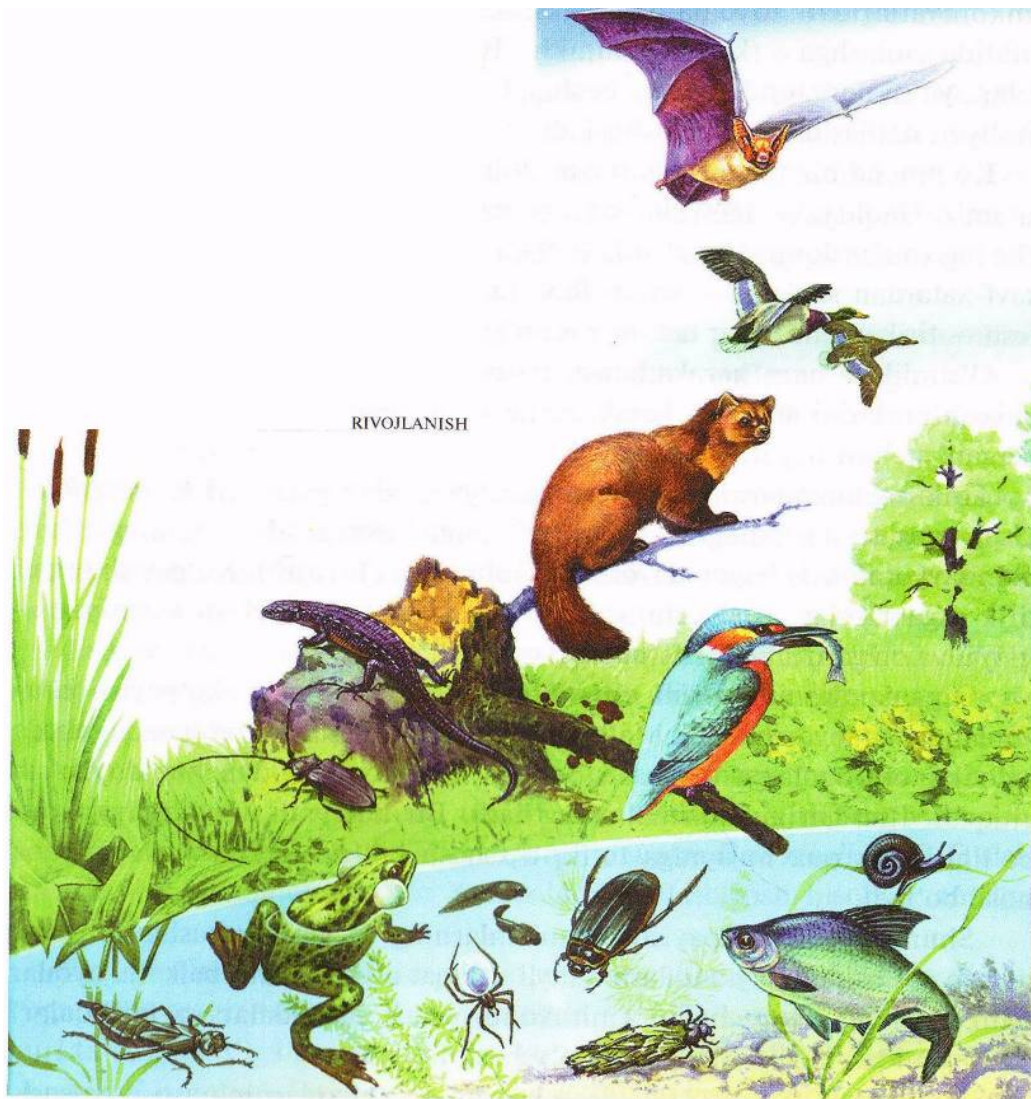

O'QUV-VIZUAL MATYERIALLAR

o'simliklar gullar daraxtlar

Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasining metodlari: Tirik tabiat ob'ektlarini bevosita ko'zatish ularni taqqoslash va aniqlash, ular utida tajribalar o'tkazish, o'quvchilar bilish faoliyati tafakko'rini rivojlantirish. Laboratoriya mashg'ulotlarida o'quvchilarning tirik tabiat burchagidagi, uquv-tajriba maydonchasidagi ishlar, o'quvilarni darsga bo'lgan qiziqishini tarbiyalashdan iborat.

TABIATSHUNOSLIK VA UNI O'QITISH

METODIKASI

ILMIY-TADQIQOT METODLARI

1. KO'ZATISH METODI
2. TAJRIBA METODI
3. TAQQOSLASH METODI
4. TARIXIY METOD
5. EKSPREMENTAL METOD
6. MODELLASH TIRISH METODI

“Мавзу бўйича нималарни биласиз?” ва “Нимани билишни хоҳлайсиз?” деган саволларга жавоб берадилар (олдиндаги иш учун йўналтирувчи асос яратилади). Жадвалнинг 1 ва 2-бўлимларини тўлдирадилар

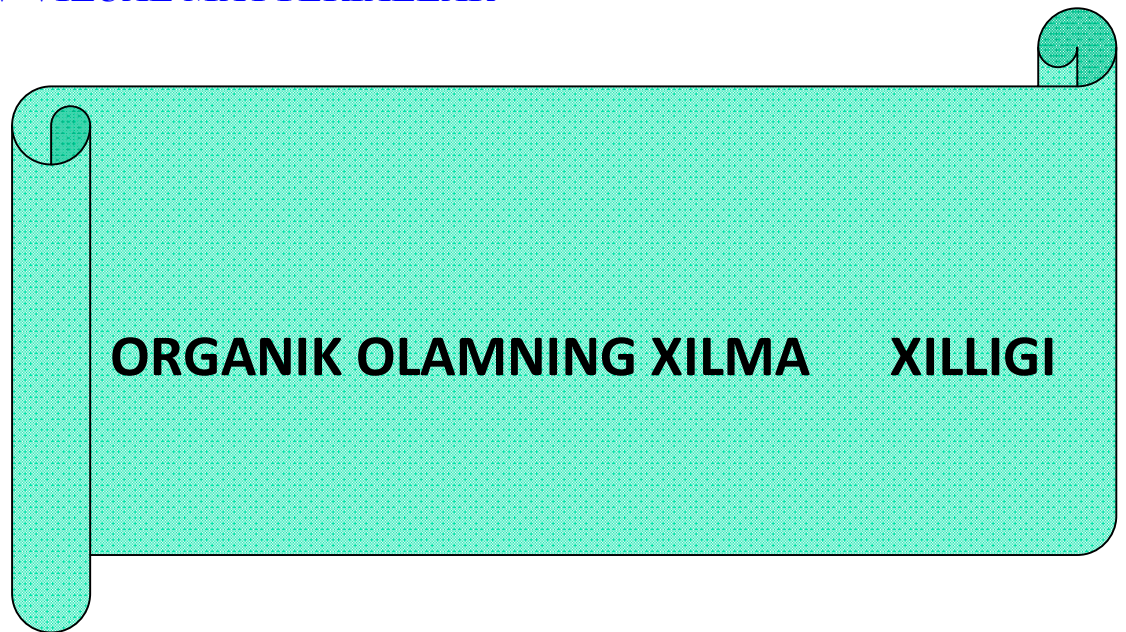
Б/Б/Б жадвали-
Биламан/Билишни
истайман/ Билиб олдим.

Мавзу, матн, бўлим бўйича
изланувчанликни олиб
бориш имконини беради.
Тизимли фикрлаш, тузилмга
келтириш, таҳлил қилиш
кўникмаларини
ривожлантиради

Маърузани тинглайдилар, мустақил ўқийдилар

Мустақил кичик гуруҳларда жадвалнинг 3-
бўлимни тўлдирадилар.

O'QUV-VIZUAL MATYERIALLAR

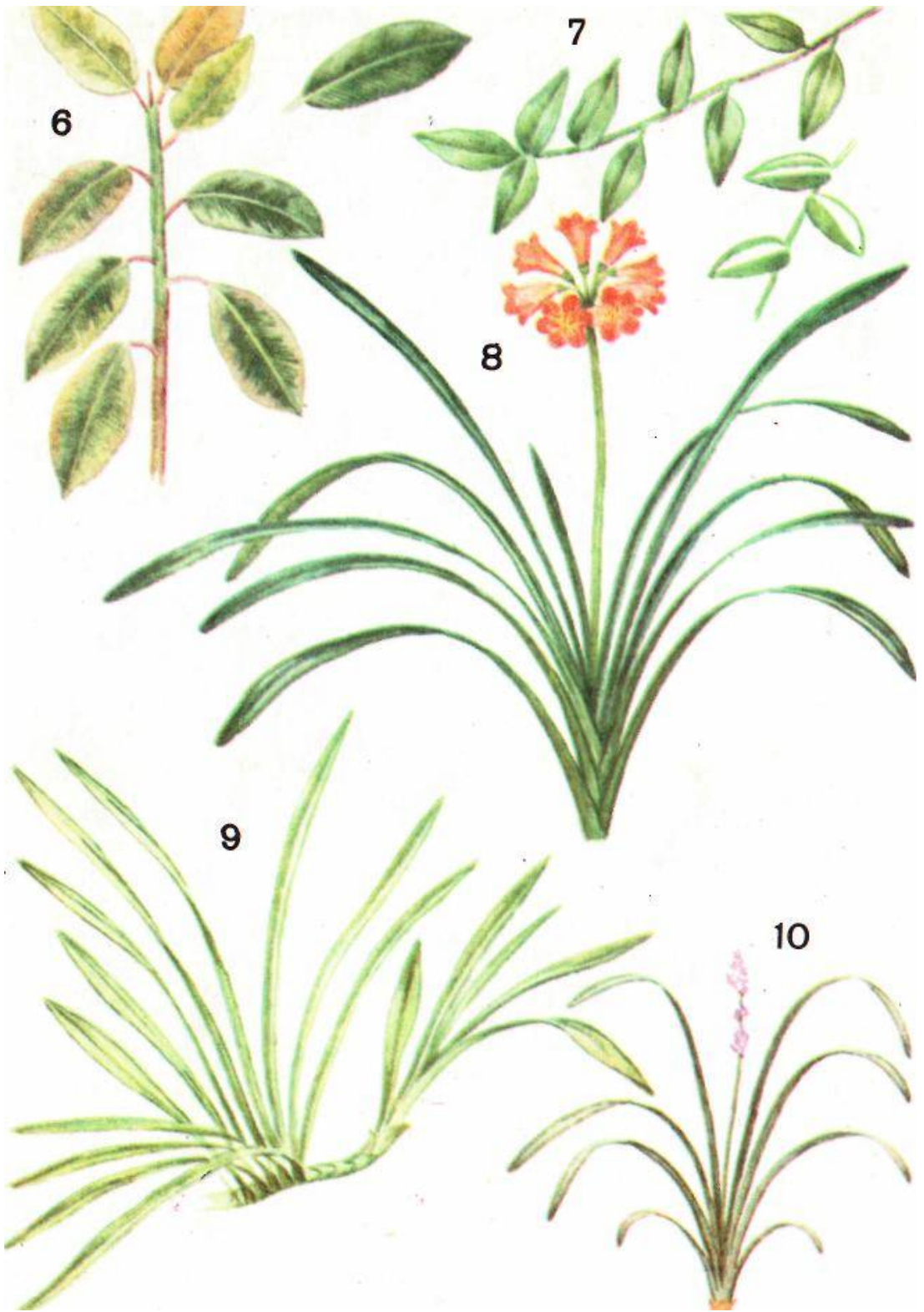

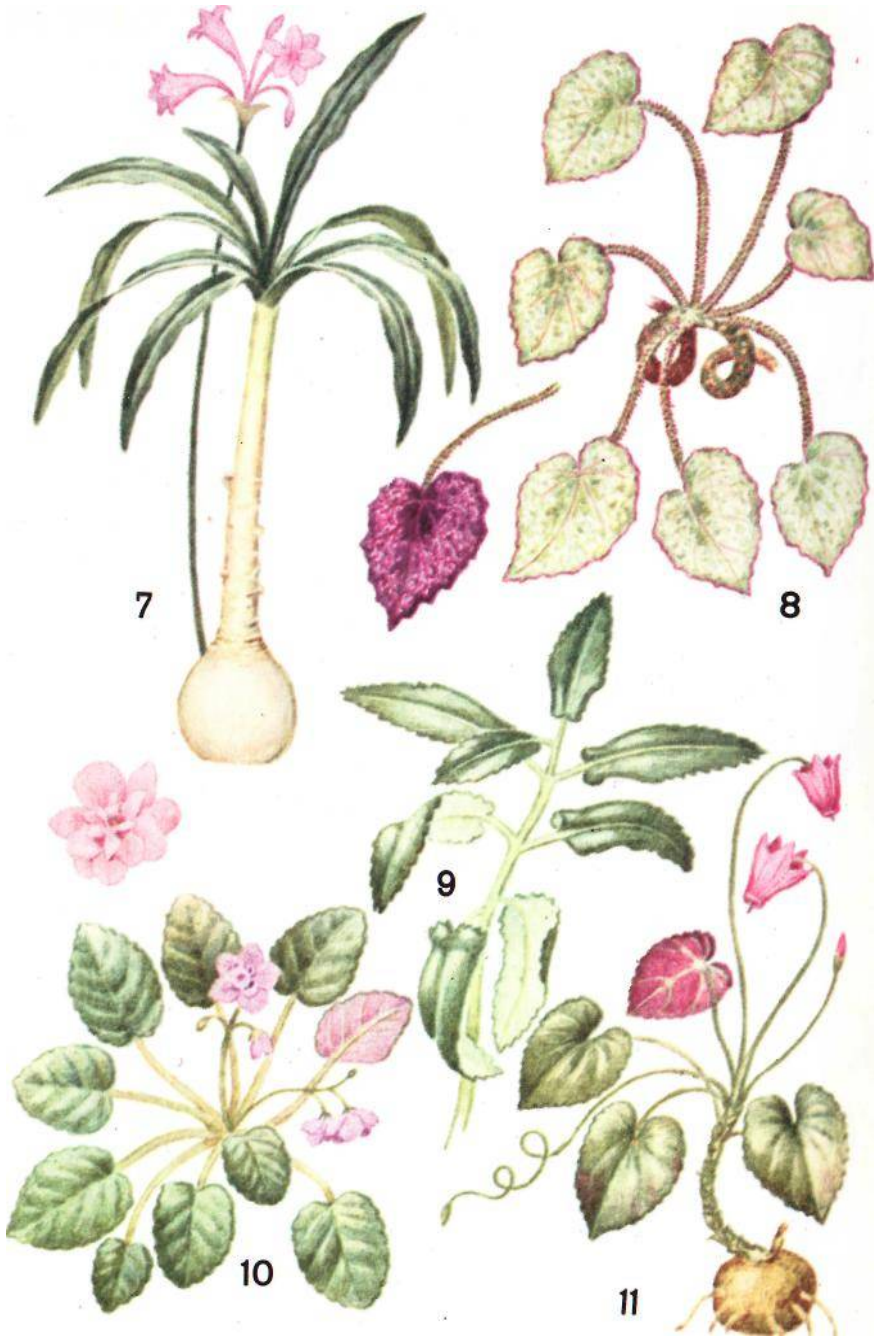
- Boshlang'ich sinf darsliklari
- Madaniy va yovvoyi o'simliklardan tayyorlangan gjerbariyalar
- Xona o'simliklari
- Daraxt, buta va o't o'simliklari, bog', xiyobon va o'rmon daraxtlari tasvirlangan rasmlar
- Foydali qazilmalar tasvirlangan O'zbekiston xaritasi
- Granit, qum va gildan tayyorlangan rasmlar
- Globus
- Tajriba o'tkazish uchun probirka, lupa, shtativ, kolba, buyum oynalari
- Lupalar, biologik mikroskoplar
- Tyermometrlar, flyugyer
- O'zbekiston Respublikasiga kiritilgan o'simliklar va hayvonlar rasmlari

- O`lkamizni ifodolovchi jadvallar
- Toshkent shahrini aks ettiruvchi rasmlar
- Cho`l o`simliklari va hayvonlari tasvirlangan jadvallar
- Tabiiy ko`rgazmali qurollar
- Tasviriy ko`rgazmali qurollar
- Tuproq na`munalari
- Foydali va zararli hsharotlar kolleksiyalari
- Ho`l preparatlar
- Sudralib yuruvchilar suyaklari
- Amfibiyalar skeletlari
- Qushlar chuchelalari

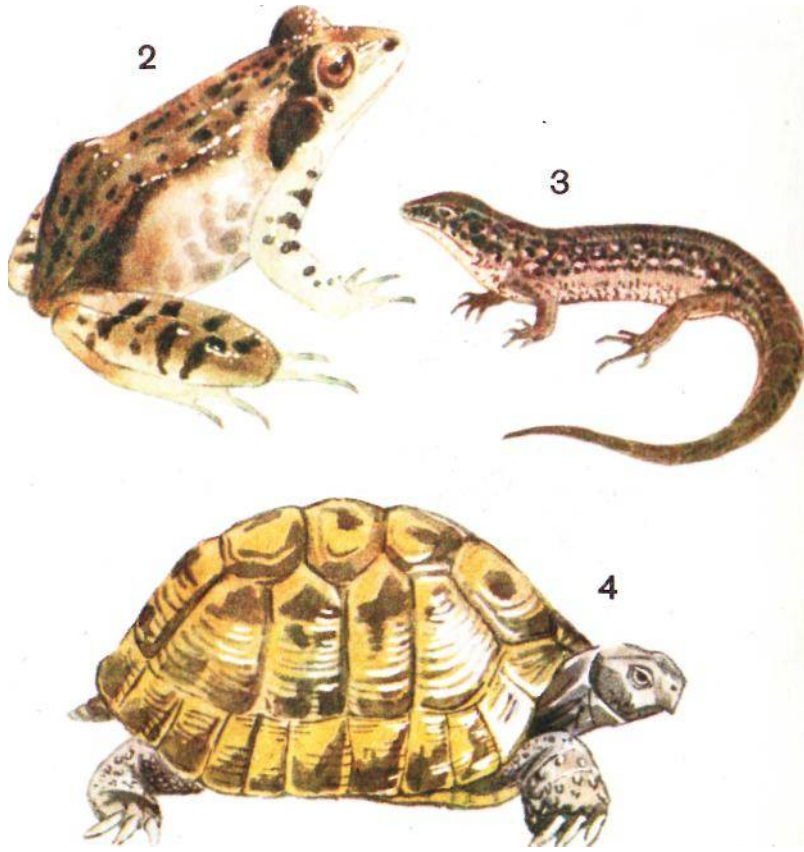

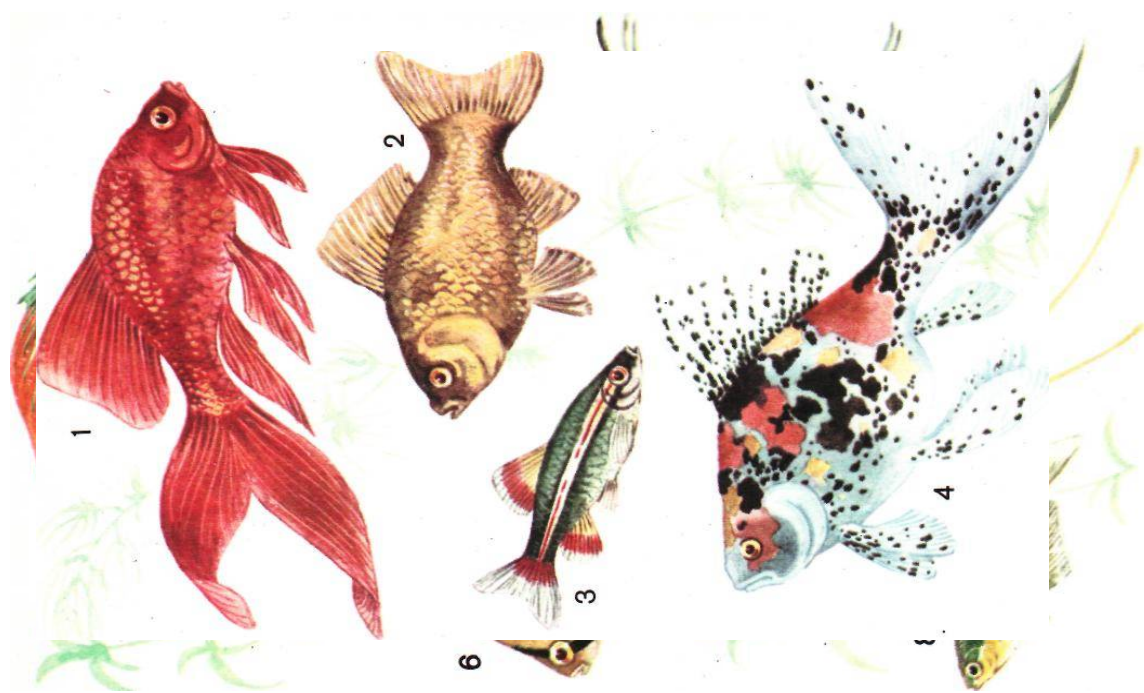

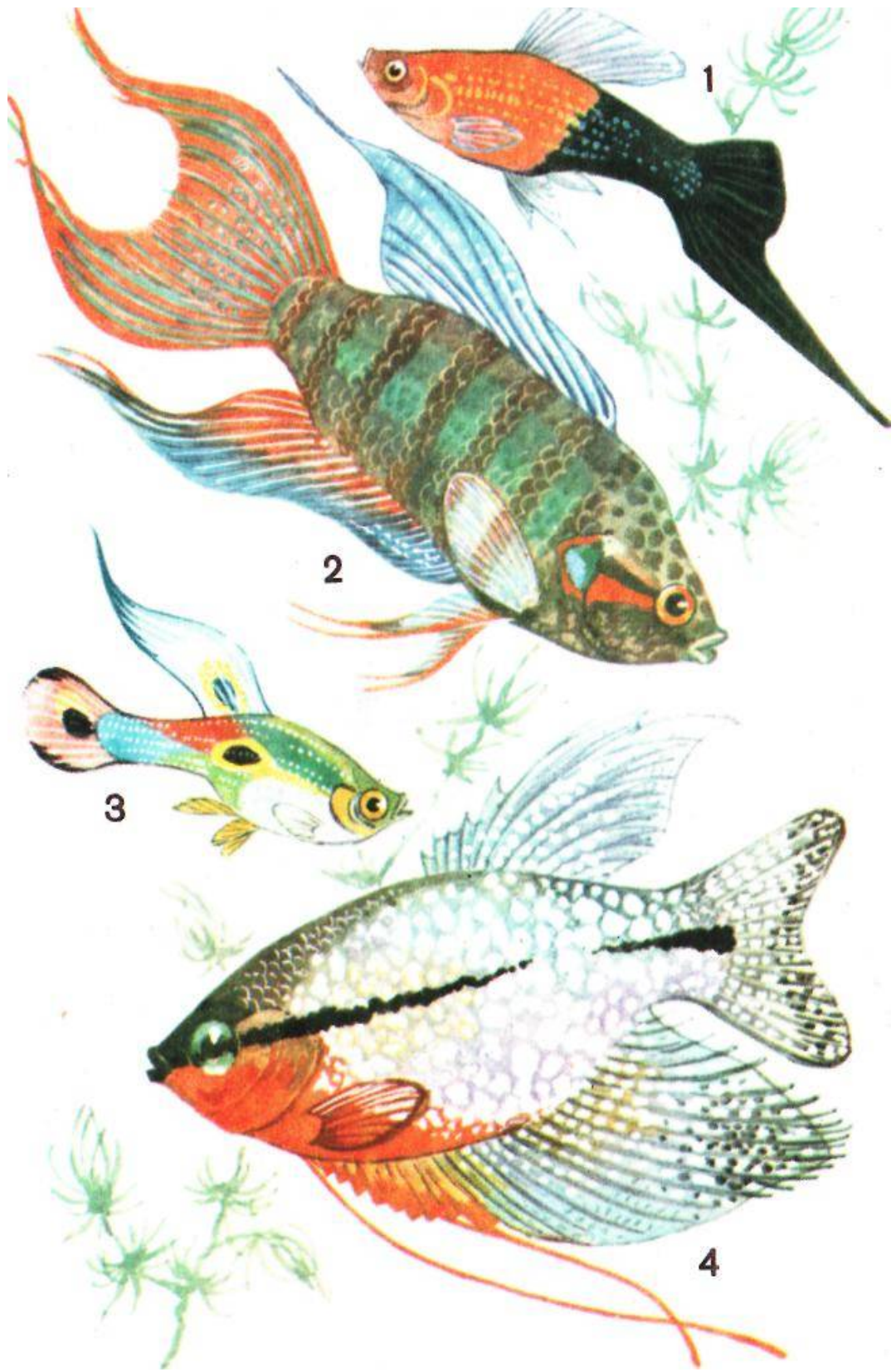

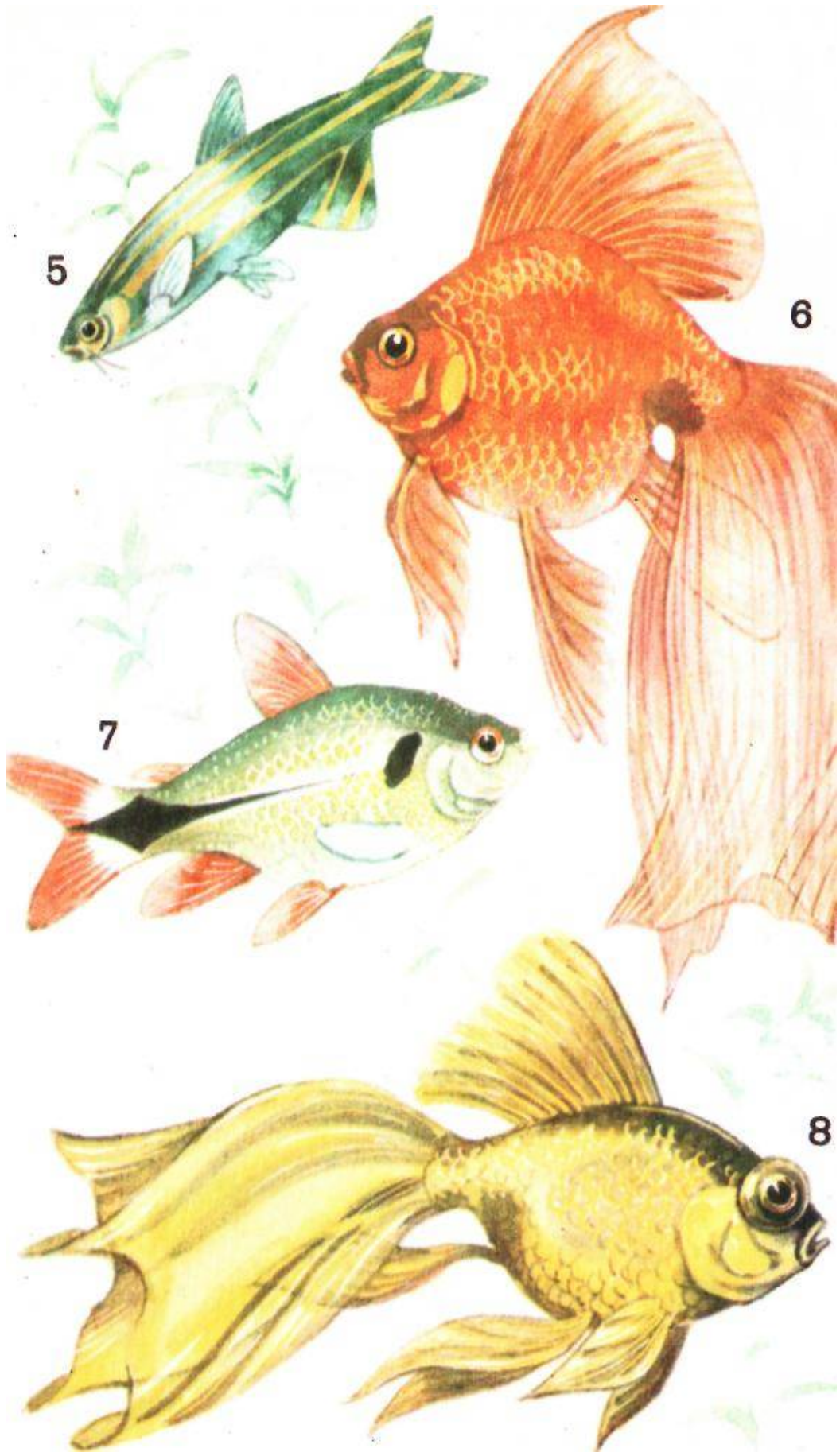

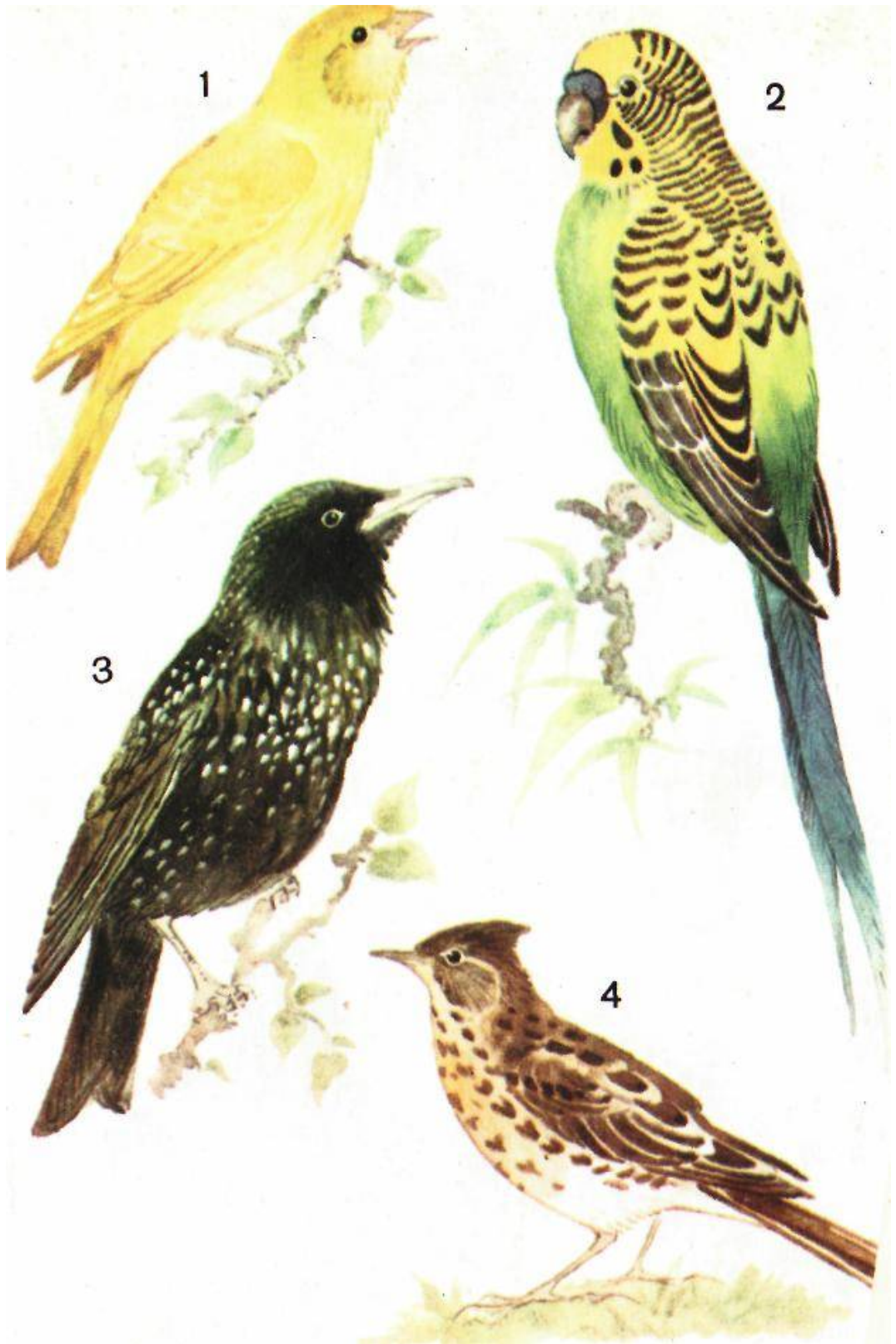

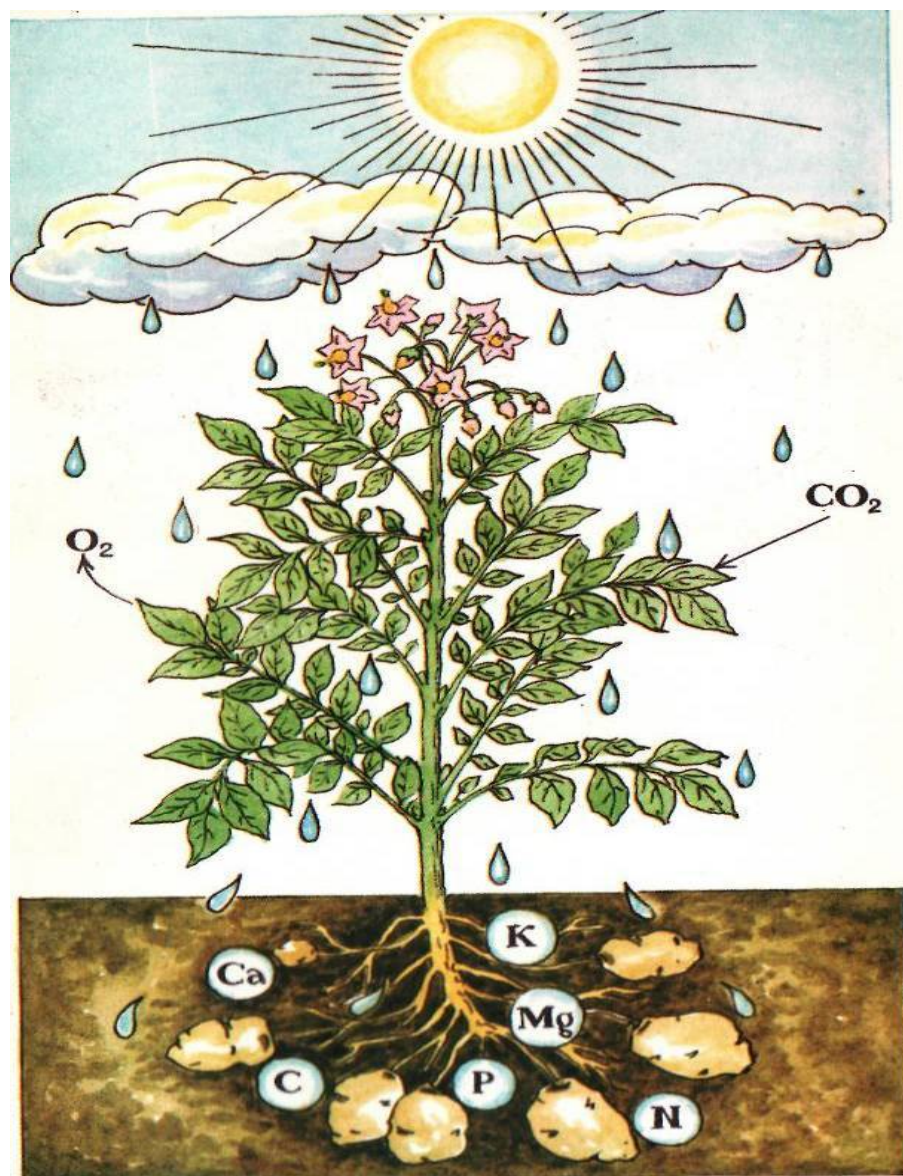
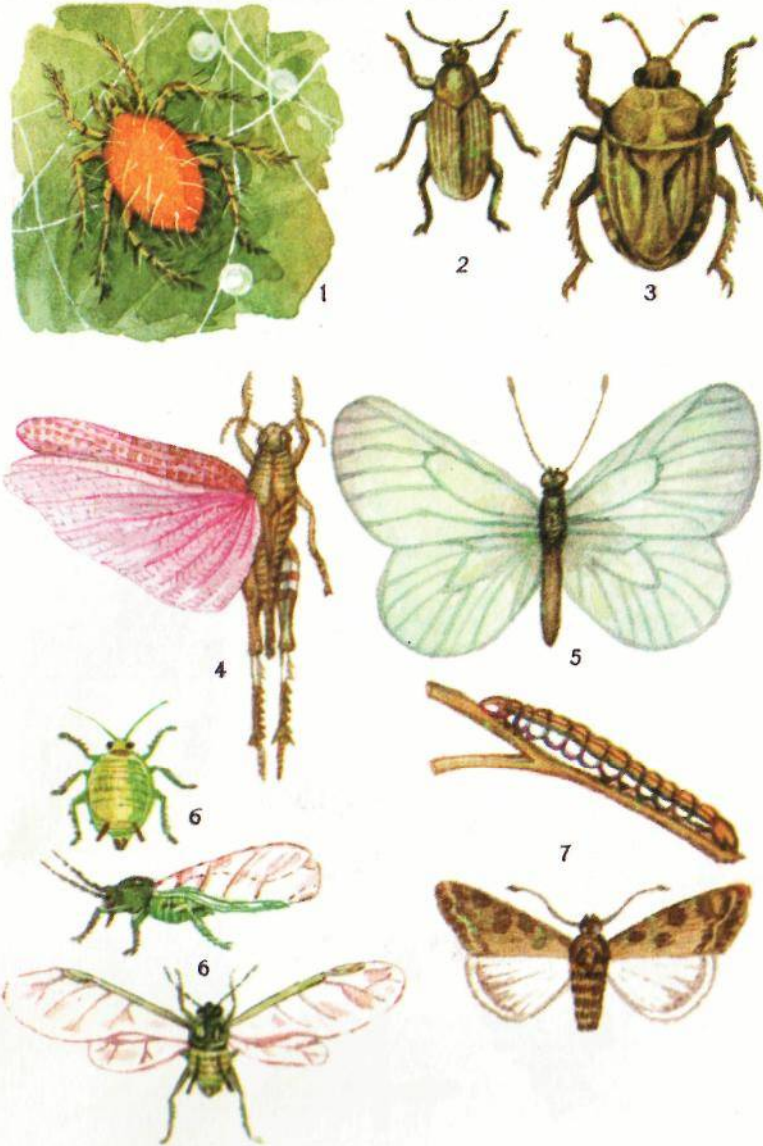

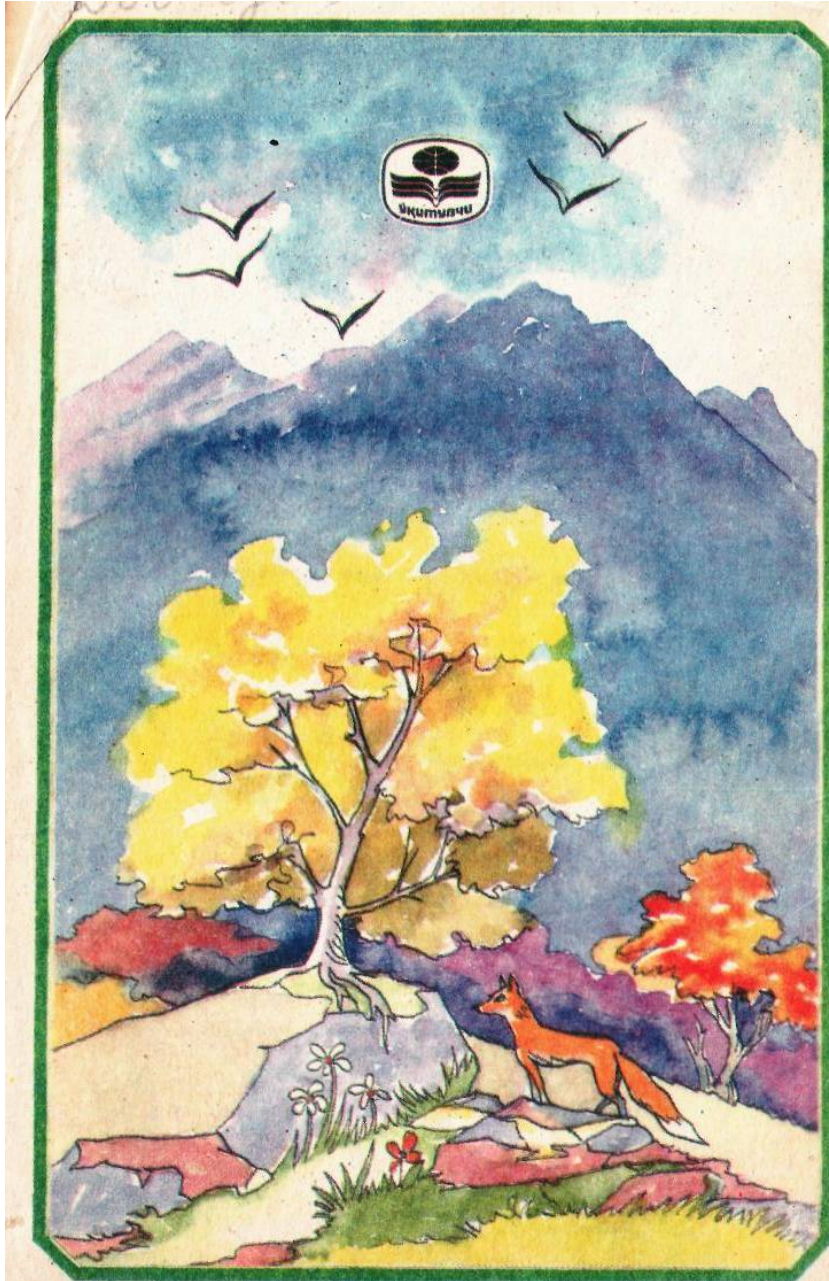
Таблица I. Условия жизни растения.

Т а б л и ц а IX. Вредители культурных растений:

1 — паутинный клещ; 2 — уроковый слоник; 3 — клоп—вредная черепашка; 4 — саранча—оазисный прусик; 5 — боярышница; 6 — хлопковая тля; 7 — карадринна.

TEST SAVOLLARI

Табиатшунослик укитиш методикаси

Табиатшунослик фанининг ривожланишига хисса кушган Урта Осиёлик мутафаккирларни белгилаш	*Ал-Хоразмий, Абу Наср Фаробий, Абу Райхон Беруний, Захриддин Мухаммад Бобур	Ал-Хоразмий, Абу Наср Фаробий, А.Я.Герд, В.Ф.Зуев, К.Ленней	Ал-Хоразмий, Абу Наср Фаробий, А.Я.Герд, В.Ф.Зуев, В.М.Бельская	Ал-Хоразмий, Абу Наср Фаробий, А.Я.Герд, В.Ф.Зуев, Кори Ниёзий
«Сайдана» асарининг муаллифини белгилаш	*Абу Райхон Беруний	Ал-Хоразмий	Захриддин Мухаммад Бобур	Абу Наср Фаробий
Бобурнома асарининг муаллифини белгилаш	Абу Наср Фаробий	Ал-Хоразмий	Абу Али ибн Сино	*Захриддин Мухаммад Бобур
«Тиб конунлари» асарининг муаллифини белгилаш	Абу Наср Фаробий	Ал-Хоразмий	*Абу Али ибн Сино	Захриддин Мухаммад Бобур
В.Ф.Зуев кайси укув дарслиги билан Табиёт фани ривожига уз хиссасини кушган	Туркистон	Табиатнинг парчаси	Бизнинг улка	*Табиёт тарихининг кургазмалари
«Табиатнинг парчаси» китоби муаллифини белгилаш	Абу Наср Фаробий	* Кори Ниёзий	Абу Али ибн Сино	Захриддин Мухаммад Бобур
Кузатиш кундаликлари	* 1959 й В.А.Валлери	1960 й Ал-Хоразмий	1958 й А.Я.Герд	1957 й К.Д.Ушински

и нечаничи йилдан бошлаб нашр килинди ва муаллифи ким	анова			й
«Болалар дунёси» китоби муаллифини белгиланг	А.Я.Герд	В.А.Валлериан ова	*К.Д.Ушински й	В.Ф.Зуев
«Табиёт киска курси» дарслиги, «Ер, хаво, сув» укув кулланма, «Бошлангич мактабда предметли дарслар» номли методик кулланмалар муллифини белгиланг	* А.Я.Герд	В.А.Валлериан ова	К.Д.Ушинский	В.Ф.Зуев
«Бошлангич мактаб курсидаги Табиёт алохида предмет сифатида» номли китоб муаллифини белгиланг	В.А.Валлери анова	* А.Я.Герд	В.Ф.Зуев	К.Д.Ушински й
«Табиатшуно слик буйича китоб», «Бошлангич мактабда Табиёт укитиш	В.А.Валлери анова	А.Я.Герд	*С.А.Павловск ий	К.Д.Ушински й

амалиёти», «Жонсиз табиат тугрисидаги тушунчалар и қандай укитиш керак» номли китоблар муаллифини белгиланг.				
«Педагогик ижод» тушунчасини нг моҳияти нимада	* Педагогик ижод таълим тарбияга бутунлай янгича ёндашиш ишлаб чикилиши, янгича шакл, услубий воситалар яратилиши мавжуд булган усул	Амалиётни назария билан боглаб олиб бориш	Укитувчининг дарсга яхши тайёргарлиги	Илгор тажрибаларда н фойдаланиш
Табиатшунос лик дарсларида мантикий тафаккурни ривожлантир иш қандай амалга оширилади?	* Иш дастурида белгиланган доирада, дастур материалида мактабнинг барча таълим тарбия ишлари билан боғлиқ холда олиб борилиши керак.	Манитикий тафаккур экскурсия дарсларида шакллантирила ди	Мантикий тафаккур барча дарс жараёнларида амалга оширилади	Уқувчилар ижодий фаолиятини ташқил килиш даврида амалга оширилади
Муаммоли вазиятлар деб нимага айтилади?	* Амалий ёки назарий максадларга эришиш учун	Укитувчилар томонидан берилган муаммоли	Уқувчиларни маълум бир вазиятлар тугрисида	тугри жавоб берилмаган

	янги ечим ахтаришга мажбур киладиган ҳолатлар	саволларга жавоб кайтариш	сузлаб беришлари	
Табиатшунослик дарсларида экологик тарбия бериш хусусиятлари нималардан иборат?	* Атроф мухитга онгли муносабатни тарбиялаш ватанимиз табиати билан фахрланиш туйгуларини мустаҳкамлаш	Предмет буйича кенгайтирилган назарий билимлар бериш	Амалий машгулотларни табиат муҳофазаси билан боғлаб олиб бориш	Ватанпарварлик ва меҳнатсеварликни тарбиялаш
Ватанпарварлик тарбияси бу...	* Болаликдан юракка сингиб кетган жонажон улка табиати сингиб кетган жонажон улка табиати айни пайтда «Ватан аталмиш» кенг тушунчанинг таркибий элементидир	Улкашунослик ишларида амалга ошириладиган тадбирлар	Фойдали казилмаларни муҳофаза қилиш дарсларида амалга оширилади	Ватанимиз табиати инсоннинг табиатни куриклаши
Табиатшуносликни уқитишда назарияни амалиёт билан боғлашнинг ахамияти	* Назарияни амалиёт билан боғлаш уқувчиларни амалий масалаларни ҳал қилишда назариянинг	Назария билан амалиётнинг боғланиши уқувчилар ижодий фаолиятини ривожлантирад	Назария амалиёт билан боғланганда табиат муҳофазасига катта эътибор берилади	Тугри жавоб берилмаган

нимада?	ахамиятини тушунишга олиб келади узлаштириш сифатини оширади			
Укитишнинг кургазмалилик тамойили	* Кургазмалилик тамойилидан фойдаланишнинг асосий вазифаси укувчиларнинг билиш фаолиятларини фаоллаштиришдир	Табиатшунослик буйича дастурни табиий шароитларда урганиш	Предметли ва тасвирий кургазмалиликни амалга ошириш	Табиат жисмлари ва ходисаларини кузатиш
Табиатшуносликнинг укитишнинг улкашунослик тамойили	* Мактаб улкашуносликнинг вазифаси укувчилар томонидан таълим-тарбия мақсадида ҳар хил манбалар буйича ва бевосита кузатишлар асосида уз улкаси ҳудудини ҳар томонлама урганишдир	Улкашунослик билимларидан фойдаланиб укувчиларга экологик тарбия бериш	Маҳаллий материалларни укувчиларга етказиш	Укувчиларни уз шаҳар ёки қишлоқларида қанақа дарё сув хавзалари борлиги билан таништириш
Жонажон улкани урганиш қандай тамойил	* Улкашунослик тамойили	Билимларни пухта узлаштириш тамойили	Укитишнинг кургазмалилик тамойили	Назарияни амалиёт билан боғлаш тамойили

асосида олиб борилади?				
3 синф учун табиатшунос лик дастури нечи булимдан иборат?	3 булим	4 булим	5 булим	* 6 булим
4 синф табиатшунос лик фани дастурида мавзулар нечи булимдан иборатлигин и аниқланг	3 булим	6 булим	8 булим	* 9 булим
Атрофимизда ги олам дарслигининг муаллифини белгиланг	* А. Г. Григорянс, Е. М. Белская	Г. А. Султонова, В. А. Юсупова	М. И. Нуриддинова, Г. А. Султонова	В. А. Юсупова, М. И. Нуриддинова
Давлат таълим стандартини нг «Бошлангич таълим йуналиши» нечи қисмдан иборат?	* 2 қисм	3 қисм	5 қисм	7 қисм
Тасаввур нима?	* Сизги органлар фаолиятининг, хотиранинг ёки тасаввур қилишининг маҳсулидир	Тафаккур маҳсулоти хисобланади	Қабул қилиш ва тасаввурлар айрим нарсаларни қийслашдир	Тасаввур тушунчаларни нг сезгили асосий хисобланади
Тушунча нима?	* Тафаккур маҳсулоти хисобланади	Қабул қилиш ва тасаввурлар айрим	Тушунчалар сезгининг асоси	Қабул қилиш ва тасаввурлар

		нарсаларнинг киёфасидир	хисобланади	айрим нарсаларнинг киёфасидир
Таккослаш нима?	* Нарса ва ходисалар уртасидаги ухшашлик ва тафовут белгиларини аниклаш демакдир	Таккослаш бирор бир нарсани бир бирига солиштиришди р	Таккослаш бир бирига дахли булмаган нарсаларни солиштиришди р	Таккослаш бу мантикий фикрлашни ривожлантири шдир
Ўзбекистон «Кизил Китоби»нинг биринчи нашри қачон чоп этилган?	* 1984 йил	1985 йил	1986 йил	1987йил
Ўзбекистон «Кизил Китоби»нинг 2 наشري қачон чоп этилган?	* 1998 йил	1999 йил	2000 йил	2001 йил
Флюгер нима?	* Шамол йуналишини аниқловчи асбоб	Томонларни аниқловчи асбоб	Баландликни улчовчи асбоб	Қуёшнинг баландлигини аниқловчи асбоб
Дарслик билан ишлашда қандай услуглардан фойдаланила ди?	* Матн билан ишлаш, савол ва топшириқлар билан ишлаш, дарсликдаги расмлар билан ишлаш	Дарслик устида мустикал ишлар олиб борилади	Дарслик дарсда узлаштирилган билимларни мустаҳкамлаш ва кенгайтириш воситасидир	Табиатшуносл ик дарслиқлари хам таълим берувчилик тарбияловчил ик ахамиятига эга.
Табиатшунос лик дарсларида фойдаланила диган қурғазмали	* Табиий ва тасвирий қурғазмали қуроллар	Табиий қурғазмали қуроллар	Тасвирий қурғазмали қуроллар	Моделлар

куролларнинг қандай турларини биласиз?				
Табий кургазмали куролларга нималар қиради?	* Тупрок наъмуналари, гербарийлар, коллекциялар, хул препаратлар,	Суратлар, диофилмлар, диопозитивлар	Моделлар, макетлар, муляжлар	Тог жинслари, металлар, тупрок наъмуналари, суръатлар
Тасвирий кургазмали куролларни курсатинг?	Тупрок наъмуналари, гербарийлар, коллекциялар, хул препаратлар,	* Суратлар, диофилмлар, диопозитивлар	Моделлар, макетлар, муляжлар	Тог жинслари, металлар, тупрок наъмуналари, суръатлар
Бошлангич синфларда қандай хажмлардаги глобуслардан фойдаланилади?	* Синфдаги ишда диометри 42,5 –якка тартибдаги ишда 15 смли глобусдан	Синфдаги ишда диометри 32,5-якка тартибдаги ишда 15 смли глобусдан	Синфдаги ишда диометри 30,0-якка тартибдаги ишда 10 смли глобусда	Синфдаги ишда диометри 42,3-якка тартибдаги ишда
Уқувчилар нечинчи синфда харита ва глобус тугрисида дастлабки тасаввурларни оладилар?	1-синфда	2-синфда	3-синфда	* 4-синфда
Экран воситаларига нималар қиради?	* Диофилмлар, диопозитивлар, слайдлар	Муляжлар, диофилмлар, слайдлар, проекцион аппаратлар	Проекцион аппаратлар, харита ва глобус, коллекциялар	Харита ва глобус, проекцион аппарат, муляж
Террариум нима?	* Судралиб юрувчилар сакланадиган махсус идиш	Баликлар сакланадиган махсус идиш	Сут эмизувчилар сакланадиган махсус идиш	Қушлар сакланадиган махсус идиш
Жонли табиат	* Канарейка, тути, майна,	Зогча, киргий, бургут, чумчук	Каклик, мусича,	тугри жавоб берилмаган

бурчагида кушлардан кайсилари сакланади?	бедана		жиблажибон, карга	
Киска муддатли кузатиш объектларини белгиланг	* Ёмгир ёгиши, шамол эсиши, булутли кунлар	Усимлик хаётини кузатиш,	Хайвонлар хаётини кузатиш	Куёш атрофидан ернинг айланиши
Узок муддатли кузатишларни белгиланг	Ёмгир ёгиши, шамол эсиши, булутли кунлар	Киров ва туманли кунлар	Кушлар озикланишини кузатиш	* Усимликлар униб чикишини кузатиш
Хона гулларини белгиланг	* Кактус, Алоэ, тридисканция, бегония, фикус	Фуқция, бегония, кактус, бугдойик	Традесканция, элодия, бегония, каврак	Спаржа, бегония, ёронгул, гултожихуроз
Географик майдончани улчами тахминан нечи метр квадрат бошлангич синфлар учун булиши керак?	* 10 м ²	11 м ²	12 м ²	13 м ²
Географик майдончадаги баландликни улчовчи устун баландлиги нечи метр булиши керак?	* 10 м	15 м	16 м	17 м
Гномон нимани	* Куёшнинг уфқ устидан	Горизонт томонларини	Босимни аниклайдиган	Шамол йуналишини

аниклайдиган асбоб?	баладдигин и аниклайдиган асбоб	аниклайдиган асбоб	асбоб	аниклайдиган асбоб
Румбик халка	* Уфк томонларига нисбатан узи турган жойни аниклаш укувларини хосил килиш учун фойдаланилади	Куёшнинг уфк устидан баладдигини аниклайдиган асбоб	Шамол йуналишини аниклайдиган асбоб	Горизонт томонларини аниклайдиган асбоб
Бахорги тенг кунликни белгиланг?	* 21-март	1-март	23-март	21-апрел
.Кузги тенг кунликни аникланг	1-сентябр	21-сентябр	22-сентябр	* 23-сентябр
Йилнинг киска кунини белгиланг	* 22-декабр	21-Март	23-сентябр	22-июн
Йилнинг энг узун кунини белгиланг	* 22-июн	21-Март	23-сентябр	22-июн
Дала бегона утларини белгиланг	* Бугдойик, Шура, Зарпечак, чирмовик	Атиргул, хина, райхон, хризантема	Ола бута, хризонтема, хинагул, райхон, атиргул	Шура, райхон, хинагул, чирмовик
Табиатшуносликни укитиш методлари асосан нечта гурухга булинади?	* Огзаки методлар, кургазмали методлар, амалий методлар	Экскурсия, кузатиш, намоиш килиш	Огзаки баён, хикоя	Сухбат, курсатиш
Хикоя кандай хилларга	* Сюжетли, иллюстратсияли,	Укитувчи материални сузлаб	Характерловчи хикоя	Экскурсия жараёнидаги хикоя

булинади?	информацио н	беришдаги хикоя		
1-2 синфларда хикоянинг давомийлиги нечи дакикадан ошмаслиги лозим?	* 5-8	3-5	5-7	10-12
3-4 синфларда хикоянинг давомийлиги нечи дакикадан ошмаслиги лозим?	* 5-8	3-5	5-7	*10-12
Табиатшунос лик дарсларида кулланилиш ига кура сухбат нечи турга булинади?	2	3	* 4	5
Даштлар табиати мавзуси нечинчи синфларга урганилади?	1-синфда	2-синфда	3-синфда	* 4-синфда
Такрорловчи сухбат урганилган материални муштахамла ш учун урганишда нечи дакика давом этади?	* 5 дакикадан20- 25 дакикагача	10 дакикадан 15-20 дакикагача	15 дакикадан 25- 30дакикагача	20 дакикадан 30 дакикагача

Илдиз мевали усимликларн и айтиб беринг	* Сабзи, турп, редиска, шолгом	Пиёз, карам. Сабзи, шолгом, редиска	Сабзи, картошка, шолгом, редиска	Турп, сабзи, пиёз, карам
Илдиз пояли усимликларн и белгиланг	* Карам, картошка, пиёз, саримсокпиёз	Сабзи, редиска, пиёз, лавлаги	Саримсокпиёз, лавлаги, пиёз, сабзи	пиёз, карам, сабзи, лавлаги
Жонли табиатнинг мавсумий ривожланиш и конуниятлар ини мухит шароитига боғлаб урганадиган фан нима деб аталади?	* Фенология	Экология	Зоофинология	Фитофинология
Фитофенология қандай фан?	* Усимликлар ривожланиш фазаларини урганувчи фан	Хайвонларнинг мавсумий ривожланишин и урганувчи фан	Жонли табиатнинг мавсумий ривожланиши конуниятларин и урганувчи фан	тугри жавоб берилмаган
Зоофинология қандай фан?	Усимликлар ривожланиш фазаларини урганувчи фан	* Хайвонларнинг мавсумий ривожланишин и урганувчи фан	Жонли табиатнинг мавсумий ривожланиши конуниятларин и урганувчи фан	Тугри жавоб берилмаган
Кайси метод атроф табиатнинг билишнинг самарали методи хисобланади,	* Тажрибалар	Сухбатлар	Хикоялар	Кургазмалилик

чунки уларда болаларни кизиктиради ган элементлар мавжуд .				
Кандай тажрибаларни и укутувчилар мустикал холда утказадилар?	* Олов, кислота, ишкорли тажрибаларни и	Узок давом этадиган тажрибаларни	Киска муддат давом этадиган тажрибаларни	Укувчилар утказолмайди ган тажрибаларни
Кандай метод атроф оламнинг билиб олишнинг илмий дунё карашни шакллантири ш, кузатувчанлик мантикий тафаккур ва нуткни ривожлантири ишда катта ахамиятга эга	* Тажрибалар	Сухбатлар	Хикоялар	Кургазмалилик
Экспримент нима ва унинг кандай турлари бор?	* Физиологик узок ва киска муддатли булади	Одатда экасприментлар биология, физика, математика дарсларида утказилади	Экасприментлар экология, астрономия, дарсларида утказилади	Тугри жавоб берилмаган
Улкамизда куз «киш» мавзулари нечинчи синфларда урганилади?	* 2-синф	3-синф	4-синф	5-синф

Нима учун кушлар иссиқ улкаларга учиб кетадилар?	Чунки совуқ булиб қолади	Улар ейдиган оврақ йуқ	Чунки совуқ булиб қолади ва очлик вужудга келади	* Мавсумий узғаришлар туфайли
Тупроқ деб нимага айтилади?	Тупроқ бу табиий казилма	* Ернинг юқори юмшоқ катлами, унда усимликлар илдиз отадилар	Тупроқ бу ернинг юқори катлами	Тугри жаваб берилмаган
Дарсдан ташқари ишларнинг турларига нималар киришини белгиланг?	* Тирик табиат бурчагидаги укув тажриба майдонидаги ва табиатда ёшги топшириклар буйича бажариладиган ишлар	Экскурсия давомида бажариладиган ишлар	Тугаракларда бажариладиган ишлар	Тугри жаваб берилмаган
Дидактика нима?	* (Педагогиканнинг булимий), Таълим тарбия жараёни	Табиатшуносликнинг булимий Таълим тарбия жараёни	Биологиянинг булимий таълим тарбия жараёни	Барча жаваблар тугри
Укитишнинг энг юқори кургазмалилик ва укувчиларнинг ижодий мустакилликига асосланган махсус шаклни белгиланг.	* Экскурсия	Предмет дарси	Аралаш дарс	Дарс
Шамол йуналишини	* Флюгер	Глобус	Гномон	Термометр

улчовчи асбобни белгиланг				
Жонли табиат жисмларини белгиланг	* Усимликлар, хайвонлар, одамлар	Усимликлар, хайвонлар, сув	хайвонлар, одамлар, тупрок	Усимликлар хайвонлар, тоғлар
Табиатшунослик дарсларига куйиладиган талаблар	* Дидактик, психологик ва гигиеник	Дидактик, Психологик	Педагогик, Дидактик, психологик	Барча жавоблар тугри
Улкашунослик бурчаги материаллари нечи булимга ажратилади?	* 3 булимга «бизнинг улка», «об-хаво календари» ва «табиат белгилари»	2 булимга «бизнинг улка» «табиат белгилар»	А ва Б жавоблар тугри	Тугри жавоб берилмаган
Нарса ёки курилманинг барча тавсилотларини такрорловчи уларга ухшаш хажмли тасвирни белгиланг	* Модел	Глобус	Муляж	Гномон
Жонсиз табиат жисмларига нималар киради?	* Куёш, ой, юлдузлар, ер, хаво, тошлар	Усимликлар, хайвонлар, хаво, куёш	Хайвонлар, ер, тош	Ер, усимлик, хаво, юлдуз
Такрорловчи – умумлаштирувчи дарс одатда қачон утказилади?	* Мавзу урганилганда н кейин утказилади	Мавзу бошланишидан олдин утказилади	Укитувчи хикоясидан сунг утказилади	Тугри жавоб берилмаган
Ўзбекистон	* 22 тур	31 тур	5-тур	3-тур

«Кизил Китоби»га нечи тур йуколиб борадиган сут эмизувчи хайвонлар киритилган?				
Узбекистон «Кизил Китоби»га нечи тур йуколиб борадиган кушлар киритилган?	22 тур	* 31 тур	5-тур	3-тур
Узбекистон «Кизил Китоби»га нечи тур йуколиб борадиган баликлар киритилган?	22 тур	31 тур	* 5-тур	3-тур
Узбекистонда ги энг катта дарёни белгиланг?	* Амударё, Сирдарё, Зарафшон	Амударё, Сирдарё, Санзал	Амударё, Сирдарё, Кашкадарё	Амударё, Сирдарё, Сурхандарё
Узбекистонда ги энг узун дарени белгиланг?	Амударё,	* Сирдарё	Сирдарё	Санзар
Узбекистонда ги энг катта дарени белгиланг?	* Амударё	Сирдарё	Зарафшон	Кашкадарё
Манзарали усимликларни белгиланг?	* Сирен, лигуструм, акация, гледичия	Наматак, кокиут, чинор, жийда	Акация, тут, олма, сирен	Чинор, наматак, жийда, акация, тут

Мевали дарахтларни белгиланг	* Жийда, олхури, олма, балхи тут	Сирен, акация, олма,	Акация, тут, лигуструм	Тутри жавоб берилмаган
Табиатшунослик дарсларининг типларини аниқланг	Бирлаштирилган (Конбинатциялашган), дарс янги материал мустахкамлаш дарси	Предметли дарс, Укув тажриба майдончаларид аги дарс	Мактаб географик майдончасида утказиладиган дарс, такрорловчи умумлаштирувчи дарс, иззохли укиш дарси, кино ва теледарс, экскурсия	* Барча жавоблар тутри
Кандай дарс табиат объектларини табиий шароитларда урганишга, усимликларни парвариш килишга, кишлок хужалиги иш куроллари билан ишлашга ургатиш имкониятини беради?	*Укув тажриба майдончасид аги дарс	Мактаб география майдончасида утказиладиган дарс	Экскурсияларда утказиладиган дарс	Предмет дарс
Амалий иш ва кузатишнинг куп кисмини кандай дарсда утиш мумкин?	Укув тажриба майдончасид аги дарс	Мактаб география майдончасида утказиладиган дарс	Экскурсияларда утказиладиган дарс	Предмет дарс
Термометр, хона гуллари, фойдали казилмалар,	* Предметли дарс типи	Кино ва теледарс	Экскурсия дарси	Бирлаштирилган дарс

компас буйича ориентирлаш каби мавзулари кандай дарслар типларига киради?				
Кайси дарсда укувчилар синфда табиий обектлар билан бевосита ишлайдилар ва табиат жисмлари хамда ходисалари хакида муайян аниқ билимлар оладилар?	Бирлаштирилган (конбинатция лаштирилган) дарс	* Предметли дарс	Экскурсия дарс	Кино ва теледарс
Кайси дарс типида укувчиларни нғ хар хил топшириклар ва табиатшунос ликнинг бошка предметлар билан алокасини, шунингдек табиат жисмлари хамда ходисаларин	* Мустахамла ш дарси	Янги материал урганишдаги дарс	Предметли дарслар	Экскурсия дарс

инг узаро богланиши очиб берувчи марказий уринни эгаллайди?				
Кандай дарсда одатда мавзу ургангандан кейин унинг дидактик максади илгари утилган катор дарслар мазмунини бир бирига боглаш, улардаги энг мухим масалаларни аниклаш ва умумлашган хулосалар чикариш мумкин	* Такрорловчи - умумлаштир увчи дарс	Янги материал урганишдаги дарс	Предметли дарслар	Экскурсия дарс
Укиш вактида укувчилар кузи китобдан канча масофада булиши керак?	* 25-30 см	20-25 см	15-20 см	10-15 см
Кайси дарсда аввал карор топган тушунчалар муштахкамла нади,	* Экскурсия дарси	Предмет дарси	Такрорловчи- умумлаштирув чи	Кино ва теле дарс

аникланади, чуқурлаштирилди ва умумлаштирилди?				
Кайси дарсада билимни фақат уқитувчиларгина эмас, балки бошқа шахслар ҳам баён қиладилар?	Предмет дарси	* Экскурсия дарси	Кино ва теле дарс	Такрорловчи-умумлаштирувчи дарс
Табиатшунослик буйича синфдан ташқари оммавий ишларга нималар қиради?	Экскурсиялар, танловлар	Диапозитив ва кинофилмларни курсатиш билан тематик кечалар	Кушлар куни, гуллар, дарахтлар утказиш, ҳосил байрамлари	* Барча жавоблар тугри
Ноёб ва йуқолиб бораётган хайвонларни муҳофаза қилиш учун халқаро «Кизил Китоб» нечинчи йилда нашр қилинди?	* 1972 йилда	1983 йилда	1984 йилда	1986 йилда
Ўзбекистон «Кизил Китоби» нечинчи йилда яратилди?	*1983-1984 йилларда	1985-1986 йилларда	1960-1961 йилларда	1970—1971 йилларда
	* Тошкент	Кашкадарё	Жиззах	Сурхондарё

Республикам издаги чоткол тог- урмон курикхонаси кайси вилоятда жойлашган?	вилоятда	вилоятда	вилоятда	вилоятда
Жайрон экомаркази республикам изнинг кайси вилоятида жойлашган?	Самарканд вилоятида	Хоразм вилоятида	* Бухоро вилоятида	Навоий вилоятида
Зарафшон курикхонаси республикам изнинг кайси вилоятида жойлашган?	Бухоро вилояти	* Самарканд вилоятида	Хоразм вилоятида	Навоий вилоятида
Амударёдаги пайгамбар оролида кайси хайвон купайтирилм окда?	* Бухоро бугиси (Хонгул)	Жайрон	Тувалок ва ок боврлар	барча жавоблар тугри
Кизилкум жанубидаги жайрон экомарказида кайси хайвон купайтирилм окда?	* Кулан, жайрон	Бухоро бугиси (хонгул) кулан	Сайгок, Бухоро бугиси жайрон	Барча жавоблар тугри
Узбекистонда нечта курикхона мавжуд?	* 8 та	10 та	12 та	14 та
«Кузатиш табиат такдим килганларни туплайди,	* А. И. Паулов	В. А. Герт	М. Н. Скаткин	П. А. Завитаев

тажриба эса табиатдан уз истаганини олади» бу суз кимга тегишли?				
«Укитишнинг предметли методи» номли китоб муаллифини аниқланг?	* В. П. Вахтиёров	В. А. Герт	М. Н. Скаткин	В. Ф. Зуев
Ўзбекистон таълим тизимида давлат таълим стандартлари ни ишлаб чиқиш ва жорий этиш тугрисидаги қарори қачон қабул қилинди?	*1998-йил 5-январ	1997-йил 5-январ	1996-йил 5-январ	1999-йил 5-январ

**TABIATSHUNOSLIK VA UNI O'QITISH METODIKASI FANIDAN
TALABALAR BILIMINI BAHOLASHNING REYTING O'TKAZISH
TARTIBI**

Reyting jadvali

Umumiy soat 116_____

Fan bo'yicha soatlar taqsimoti

Maruza		Amaliy mashg'ulot		Jami	
Audatoriya soati	Mustaqil ish soati	Audatoriya soati	Mustaqil ish soati	Audatoriya soati	Mustaqil ish soati
30	24	30	24	60	48

Fan buyicha ballar taksimoti

Audatoriya materiallari bo'yicha				Mustaqil ish bo'yicha		
JB	OB	YaB	jami	JB	OB	Jami
20	251	30	75	10	15	100

	Mavzular	Ishchi dasturda ajratilgan soat	Nazorat turi	Maksimal ball
1	2	3	4	5
A. Amaliy mashg'ulotlar yuzasidan o'tkaziladigan JB				
1	Boshlang'ich maktab tabiatshunoslik fanining ta'limiy va tarbiyaviy vazifalari. Tabiatshunoslikni o'qitish tamoyillari.	15	1	15
2	Tabiatshunoslikni o'qitish metodlari	15	2	15
	Tabiatshunoslikdan o'quv ishlarini tashkil etish shakllari			
	Jami	30		30
B. Maruza darslari yuzasidan o'tkaziladigan OB				
1	Tabiatshunoslik o'qitish metodikasi fanining nazariy, amaliy va metodik asoslari Kirish O'quv fanining maqsadi va vazifalari. Fan bo'yicha talabalarning bilimiga, ko'nikma	30	1	30

<p>va malakasiga qo`yiladigan talablar</p> <p>Fanning o`quv rejadagi boshqa fanlar bilan o`zaro bog`liqligi, uslubiy jihatdan uzviy va ketma-ketligi</p> <p>Fanning ta`limdagi o`rni</p> <p>Fanni o`qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar</p> <p>Fanning nazariy mashg`ulotlar mazmuni. Tabiatshunoslikni o`qitish metodikasi - pedagogik fan.</p> <p>Tabiatshunoslikni o`qitish metodikasi ta`limotining shakllanishi va rivojlanishi.</p> <p>Boshlang`ich maktab tabiatshunoslik fanining ta`limiy va tarbiyaviy vazifalari.</p> <p>Tabiatshunoslikni o`qitish tamoyillari va qonuniyati.</p> <p>Boshlang`ich sinf o`quvchilarida tabiatshunoslik tasavvur va tushunchalarni shakllantirishning metodik asoslari. Tabiatshunoslikni o`qitish metodlari.</p>			
--	--	--	--

2	<p>Tabiatshunoslikdan o`quv ishlarini tashkil etish shakllari.</p> <p>Tabiatshunoslik fani bo`yicha o`quvchilar bilimlarini nazorat qilish va baholash.</p> <p>Tabiatshunoslikni o`qitish vositalari.</p> <p>Jo`g`rofiya maydonchasi, o`quv-tajriba uchastkasi va tirik tabiat burchagini jihozlash va ularda mashg`ulotlarni tashkil qilish.</p> <p>Boshlang`ich maktablarda tabiatshunoslik fanining mazmuni, o`quv dasturini rejalashtirish tamoyillari.</p> <p>Oz komplektlangan maktablarda tabiatshunoslikni o`qitishning xususiyatlari.</p>			
	Jami:	30	1	30

V. Mustaqil ta`lim yuzasidan baholash

1	2	3	4	5
	<p>A. joriy baholash</p> <p>Boshlang`ich sinf tabiatshunoslik o`qitish dasturi tahlili. Maktab darsliklari tahlili. Dars ishlanmalarini tuzish</p>	24		
	<p>B. Oraliq baholash</p> <p>Kundalik kuzatish daftarini yurgizishni o`rganish metodikasi.</p>	24		

	Tabiatni fenologik mavsumiy kuzatish			
	Jami	48		

G. Yakuniy baholash

1	Tabiatshunoslik va uni o'qitish metodikasi fanining to'liq materiali asosida			30
	Hammasi	soat		100 ball

FAN BO'YICHA TALABALAR BILIMINI BAHOLASH MEZONLARI

Fan uchun joriy baholash uchun 30 ball ajratilgan. Talaba shundan 20 balini amaliy mashg'ulotning auditoriya soatlari hisobidan qolgan 10 balini esa amaliy darslari tarkibidagi mustaqil ta'limdan to'playdi.

Oraliq baholash uchun 40 ball auditoriya materiali hisobidan to'playdi. Talaba shundan 30 balini maruzalar asosida to'playdi, qolgan 10 balini maruzalar asosida berilgan mustaqil ta'lim asosida to'playdi.

Yakuniy baholash uchun 30 ball ajratilgan talaba amaliy va maruzalardan so'ng bu balni to'playdi

Ushbu fandan 1 marta 30 ballik nazariy, Amaliy va mustaqil ta'lim hisobidan to'playdi.

Yakuniy baholash 1 marotaba 30 ballik hisobidan o'tkaziladi.

Ball	Baho	Talabaning bilim darajasi
34,4 – 40	A'lo	Fan maqsadi vazifalari, ahamiyatini biladigan, tabiatshunoslik o'qitish metodikasini nazariy o'rgangan, bu bilimlarni amalda qo'llash usul va yo'llarini biladigan. Tabiat o'qitish metodikasini mukammal o'rgangan, faol

		dars qoldirmaydigan, iqtidorli talabalarga quyiladi.
28,4 – 34	Yaxshi	Fan maqsadi vazifalarining xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo`lgan, tabiatni o`qitish usullarini tushunadigan. Tabiatni muhofaza qilish to`grisida bilimga ega bo`lgan, mustaqil fikrlaydigan talabaga baho qo`yiladi.
22 – 28	Qoniqarli	Fan maqsadi, vazifasi, ahamiyati haqida tasavvurga ega bo`lgan, ekalogiya tabiatini o`qitish metodlarini biladigan, qisman ularni amalda qo`llab biladigan talabalarga qo`yiladi.
0 – 21	Qoniqarsiz	Tabiat o`qitish metodikasi haqida tushunchaga ega bulmay, ularni o`zlashtira olmaydigan, mustaqil ishlarni bajara olmaydigan, darslarga qatnashmaydigan, savollarga to`liq va batafsil javob bermasa.

Tabiatshunoslik o`qitish metodikasi fanidan oraliq baholash uchun 40 ball ajratilgan, talaba shundan 30 balini ma`ruza va amaliy soatlari hisobidan, qolgan 10 balini mustaqil ish bo`yicha to`playdi. O`tilgan materiallardan 1 marta oraliq baholash topshiriladi.

Ball	Baho	Talabaning bilim darajasi
38.7 – 45	A`lo	Tabiat o`qitish metodikasi fanining vazifalari, muammolari usullarini o`qitishda ya`ni pedtexnologiyalarni o`zlashtirgan tabiat haqidagi bilimlarni to`liq egallagan talabalarga yuqorida ko`rsatilgan ko`rsatgichni qo`yish mumkin.

32 – 38,6	Yaxshi	Tabiat haqida bilimlarni to'liq o'zlashtirishga harakat qilgan, o'qitish usullarini maktablarda dars jarayonida qo'llab biladigan. amaliy darslarga faol ishtirok etadigan lekin fikrini to'liq bayon etmaydigan, qisman bayon etadigan talabalarga yuqorida ko'rsatilgan ko'rsatgichni quyish mumkin.
24,9 – 31,8	Qoniqarli	Tabiatni o'qitish haqida tushunchalarni egallagan, tabiat haqida tasavvurga ega bo'lgan, darslarga to'liq ishtirok etib, mustaqil ishlarni o'zlashtirgan talabalarga yuqorida ko'rsatilgan ko'rsatgichlar qo'yiladi.
0 – 24,7	Qoniqarsiz	Tabiat o'qitish metodikasi fanining vazifalarini, muammolarini, usul va yo'llarini o'zlashtirmagan, tushunchaga ega bo'lmagan mustaqil ishlarni bajarmaydigan Darslarni qoldiradigan, savollarga to'liq va batafsil javob bermaydigan talabalarga qo'yiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. M. Nuritdinova.” Tabiatshunoslik o'qitish metodikasi” Toshkent, O'qituvchi 2005 –yil.
2. A.Hamidov A.To'xtaev va boshqalar. Botanikadan o'qituvchilar uchun qo'llanma. Toshkent “O'qituvchi” 1999 yil.
- 3.D. Yormatova. Tabiiy fanlarning zamonaviy konsepsiyasi. T..”Aloqachi” nashriyoti, 2008,312bet

Qo'shimcha adabiyotlar:

- 1.Sh.Mirziyoev Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent- “O'zbekiston”-2016 56 b.
2. Sh.Mirziyoev Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz.Toshkent-“-O'zbekiston “-2016.488B.
3. Sh.Mirziyoev Qonun ustuvorligi va inson manfaatlari ta'minlash- yurt va xalq farovonligining garovi. Toshkent- “O'zbekiston”2016 488b.

4. Sh.Mirziyoev Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib- intizom va shaxsiy javobgarlik- har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent- "O'zbekiston" 2017.104 b.
- 5.2017-2021 yillarda O'zbekiston respublikasining rivojlantirishning beshta ustivor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi. O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2017 yil. 7 fevraldagi PF- 4947 sonli farmoni.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi –T.: O'zbekiston 2014.- 46 bet.
7. Mirzaxmatova SH., Pulatova D. Tabiatshunoslik darslarida interfaol ta'lim (Uslubiy qo'llanma –T.: "Yangi asr avlodi ",2011-yil.-44b.
8. Bahromov A.D. Tabiatshunoslik.Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik.- T.: "Sharq", 2011-yil -120b.
9. Umumta'lim maktablarining o'quv dasturlari (boshlang'ich sinflar)2012yil.
10. Paul Doer
11. James I. Nienhuis – Genesis Veracity, Old Earth? Why not! Houston, Texas, 2003.

Eletron ta'lim resurslari

1. [www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)
2. [www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)
3. [www. Ziyonet. uz](http://www.Ziyonet.uz)
4. [www.lex. Uz](http://www.lex.Uz)
5. [www.bilim.uz.](http://www.bilim.uz)
6. [www.gov.uz. tdpu-INTRANET. ped](http://www.gov.uz.tdpu-INTRANET.ped)

**TABIATSHUNOSLIK VA UNI O`QITISH METODIKASI FANIDAN
3-KURS BTU TALABALARI UCHUN (JN, ON, YAN) NAZORAT
SAVOLLARI**

2. Jonli tabiat burchagi va uni tashkil etish metodikasi
3. Geografik maydoncha uni tashkil etish metodikasi
4. 2-sinf vaqt o`lchov birliklari dars modelini tuzing
5. Maktab maydonchasida kilinadigan ishlar
6. O`quvchilar kuzatishlar kundaligining taxlili va olib borish
7. 2-sinf maktab mulki – sizning mulkingiz dars modelini tuzing
8. Kichik yer tajriba maydonchasida qilinadigan ishlar
9. Tabiatshnoslik darslarida hikoya
10. 2-sinf Odamlarning qishdagi mehnati dars modelini tuzing
11. Tabiatshnoslik darslarida suhbat
12. Tabiatshnoslik darslarida birlashtirilgan (kombinatsiyalashtirilgan) dars tiplari tuzilishi
13. 2-sinf Bahorda o`simliklar hayoti dars modelini tuzing
14. Darslik bilan ishlash yo`llari
15. Predmetlar aro boglanish
16. Tabiatshunoslik darslarida tasviriy ko`rgazmali qurollar va ulardan dars jarayonida foydalanish
17. Atrof tabiat bilan tanishtirish darslarining tarbiyaviy ahamiyati
18. Gulzorlarga ekiladigan gullar va ob xavo darakchilari bo`lgan gullar mavzusini o`tish metodikasi
19. baxorda xasharotlar xayoti mavzusini utish metodikasi
20. Tasviriy ko`rgazmali qurollar
21. Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan sut emizuvchi hayvonlar va ulardan darslarda foydalanish
22. 2-sinf qushlarni muhofaza qilish dars modelini tuzing
23. Jonli burchakdagi hayvonlar va ularni tashkil etish metodikasi

24. Tabiatshunoslik darslarida hikoya va uning turlari
25. Sinf dan tashqari gurux xolida olib boriladigan mashg'ulotlar (to'garaklar, ommaviy ishlar)
26. Muxofaza kilinadigan hayvonlar va o'simliklar
27. Akvarium va uni tashkil etish metodikasi
28. 2-sinf bahorda hasharotlar hayoti dars modelini tuzing
29. 2-sinf bahorda o'simliklar hayoti dars modelini tuzing
30. Tabiatshunoslik o'qitishning moddiy bazasi
31. Sinf dan tashqari mashg'ulotlar
32. Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan hayvonlar va o'simliklar. 2 sinf atrofimizdagi olam dars modellari
33. Kundalik kuzatish daftari bilan ishlash metodikasi
34. Tabiatshunoslikdan o'quvchilarning darsdan tashqari olib boradigan ishlari (to'garaklar, individual va ommaviy ishlar)
35. 2-sinf navro'z – mehnat va bahor bayrami dars modelini tuzing
36. Tabiatshunoslikdan tajribalar o'tkazish metodlari
37. Uyga vazifa-tabiatshunoslikdan o'quvchilarning uy ishlari yozma topshiriklar ustida ishlash
38. 2-sinf xona gullari dars modellarini tuzing
39. O'simlik va hayvonlarni parvarishlash metodlari
40. Predmet darslari va uni tashkil etish
41. 2-sinf soat gullari dars modelini tuzing
42. Aralash dars tiplari
43. 2-sinfda dars o'tish va rejasi (xoxlagan mavzuda)
44. YOsh tabiatshunos tugragini tashkil etish
45. Ko'rgazmali metodlar tartibi
46. Metodik uslublar
47. 2-sinf vaqt o'lchov birligi dars modelini tuzing
48. Tabiatshunoslik darslarida bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash

49.2-sinf tyermometr dars modelini tuzing

50.Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan o`simliklarni tavsiflang

51.Tabiatda suv mavzusini utish metodikasi 3-sinf

**TABIATSHUNOSLIK O`QITISH METODIKASI FANIDAN 3-KURS
BTU TALABALARI UCHUN UMUMIY SAVOLLAR**

1. Tabiatshunoslik o`qitishning ta`lim tarbiyaviy vazifalari
2. Kuzatish metodi
3. 2-sinf atrofimizdagi olam darslarining modelini tuzing (dars “Atrofimizdagi olam”)
2. Tabiatshunoslik darslarida tabiiy ko`rgazmali qurollardan foydalanish
3. Tabiatshunoslik dasturlarining taxlili 1- sinf
4. 2-sinf o`lkamizning yer sathi dars modelini tuzing
5. Maxalliy matyeriallardan foydalanib tabiatshunoslik darslarini o`tkazish
6. Tabiatshunoslik darslarida gigienik tarbiya berish
7. 2-sinf o`lkamiz suv havzalari dars modelini tuzing
8. Fan ichidagi va fanlar aro boglanishlar
9. Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan hayvonlarni tavsiflang
10. 2-sinf tyermometr dars modelini tuzing
11. Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan o`simliklarni tavsiflang
12. Tabiatda suv mavzusini utish metodikasi 3-sinf
13. Kuzatish metodi. Qisqa va uzoq muddatli kuzatishlar
14. Tabiatshunoslikning o`qitishning metodlari
15. Tabiatshunoslikdan predmet darslari va ular struktrasi
16. 2-sinf o`lkamizda kuz dars modelini tuzing
17. Tabiatshunoslikni o`qitish vositalari
18. Tabiatshunoslik darslarida ekologik tarbiya berish
19. 2-sinf kuzda hasharotlarning hayoti dars modelini tuzing
20. Tabiatshunoslikning o`qitishning metodlari

21. Tabiatshunoslik darslarida tajribalar o`tkazish metodlari
22. 2-sinf kuzda qushlarning hayoti dars modelini tuzing
23. O`qituvchining darsga tayyorgarligi
24. Tabiatshunoslik darslarida ekologik tarbiya berish
25. 2-sinf hayvonlar tabiat sanitarlari dars modelini tuzing
26. O`simlik va hayvonlarga doir matyeriallardan foydalanish asosida predmetli darslarni tashkil qilish va o`tkazish
27. Tabiatshunoslikka doir ko`rgazmali vositalarni tayyorlash va ulardan foydalanish yo`llari
28. 2-sinf ijtimoiy foydali mehnat dars modelini tuzing
29. Boshlangich sinflardagi tabiatshunoslik predmeti darsliklarining mazmuni va uning taxlili
30. Boshlangich sinflar uchun amalda kulaniladigan tabiatshunoslik dasturining taxlili (2-sinf)
31. 2- sinf ovqatlanish gigienasi dars modelini tuzing
32. Jonli tabiat burchagi va uni tashkil etish metodikasi
33. Geografik maydoncha uni tashkil etish metodikasi
34. 2-sinf vaqt o`lchov birliklari dars modelini tuzing
35. Maktab maydonchasida kilinadigan ishlar
36. O`quvchilar kuzatishlar kundaligining taxlili va olib borish
37. 2-sinf maktab mulki – sizning mulkingiz dars modelini tuzing
38. Kichik yer tajriba maydonchasida qilinadigan ishlar
39. Tabiatshnoslik darslarida hikoya
40. 2-sinf Odamlarning qishdagi mehnati dars modelini tuzing
41. Tabiatshnoslik darslarida suhbat
42. Tabiatshnoslik darslarida birlashtirilgan (kombinatsiyalashtirilgan) dars tiplari tuzilishi
43. 2-sinf Bahorda o`simliklar hayoti dars modelini tuzing
44. Darslik bilan ishlash yo`llari

45. Predmetlar aro boglanish
 46. Tabiatshunoslik darslarida tasviriy ko`rgazmali qurollar va ulardan dars jarayonida foydalanish
 47. Atrof tabiat bilan tanishtirish darslarining tarbiyaviy ahamiyati
 48. Gulzorlarga ekiladigan gullar va ob xavo darakchilari bo`lgan gullar mavzusini o`tish metodikasi
 49. baxorda xasharotlar xayoti mavzusini utish metodikasi
 50. Tasviriy ko`rgazmali qurollar
 51. Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan sut emizuvchi hayvonlar va ulardan darslarda foydalanish
 52. 2-sinf qushlarni muhofaza qilish dars modelini tuzing
 53. Jonli burchakdagi hayvonlar va ularni tashkil etish metodikasi
 54. Tabiatshunoslik darslarida hikoya va uning turlari
 55. Sinf dan tashqari gurux xolida olib boriladigan mashgulotlar (to`garaklar, ommaviy ishlar)
 56. Muxofaza kilinadigan hayvonlar va o`simliklar
 57. Akvarium va uni tashkil etish metodikasi
 58. 2-sinf bahorda hasharotlar hayoti dars modelini tuzing
 59. O`simliklar zararkunandalarini yukotishda tirik mavjudotlarining roli.
- Biologik Qarshi ko`rash turlari
60. Suxbat va uning turlari
 61. 2-sinf bahorda kishilar mehnati dars modellari
 62. O`quv tajriba maydonchasidagi dars
 63. Tabiiy ko`rgazmali qurollar va ularni tayyorlash metodikasi
 64. Kichik maktab yer maydonchasida tajribalar kuyish
 65. O`quvchilarga beriladigan qushimcha topshiriklarning mazmuni va turlari
 66. 2-sinfda tabiatshnoslikni o`qitish metodikasi
 67. 2-sinf o`simliklarni ko`paytirish dars modelini tuzing

- 68.3-sinfda tabiatshunoslikni o`qitish metodikasi
- 69.Kam mukammallashgan maktablarda tabiatshunoslikni o`qitish
- 70.2-sinf tabiat va inson dars modelini tuzing
- 71.Tabiiy ko`rgazmali qurollar va ularni tayyorlash metodikasi
- 72.Kichik maktab yer maydonchasida tajribalar kuyish
- 73.2-sinf yovvoyi hayvonlar dars modelini tuzing
- 74.Jonli tabiat burchagi va uni tashkil etish metodikasi
- 75.Kuzatish metodlari
- 76.2-sinfda dars utish metodikasi (biror mavzu misolida)
- 77.Sinfdan tashqari tadbirlar o`tkazish Gullar bayrami, qushlar bayrami, xosil bayrami, mexirjon, navruz bayram iva xokazo
- 78.Ulkashunoslikka doir ekskursiyalarni tashkil etish
- 79.2-sinf bahorda o`simliklar hayoti dars modelini tuzing
- 80.Tabiatshunoslik o`qitishning moddiy bazasi
- 81.Sinfidan tashqari mashgulotlar
- 82.Uzbekiston kizil kitobiga kiritilgan hayvonlar va o`simliklar. 2 sinf atrofimizdagi olam dars modellari
- 83.Kundalik kuzatish daftari bilan ishlash metodikasi
- 84.Tabiatshunoslikdan o`quvchilarning darsdan tashqari olib boradigan ishlari (to`garaklar, individual va ommaiy ishlar)
- 85.2-sinf navro`z – mehnat va bahor bayrami dars modelini tuzing
- 86.Tabiatshunoslikdan tajribalar o`tkazish metodlari
- 87.Uyga vazifa-tabiatshunoslikdan o`quvchilarning uy ishlari yozma topshiriklar ustida ishlash
- 88.2-sinf xona gullari dars modellarini tuzing
- 89.O`simlik va hayvonlarni parvarishlash metodlari
- 90.Predmet darslari va uni tashkil etish
- 91.2-sinf soat gullari dars modelini tuzing
- 92.Aralash dars tiplari

93.2-sinfda dars o`tish va rejasi (xoxlagan mavzuda)

94.YOsh tabiatshunos tugaragini tashkil etish

95.Ko`rgazmali metodlar tartibi